

Skjermmede kropper

En analyse av kroppen på IRC-chat

Ingvild Sommer

Cand. polit 2003

september

Universitetet i Oslo

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Forord

Det er mange personer som fortjener en takk for den støtte de har bidratt med direkte og indirekte i den prosessen det har vært å skrive denne avhandlingen. Takk for økonomisk støtte fra Stiftelsen for norske helse- og rehabiliteringsorganisasjoner. Takk for konstruktiv kritikk og faglige tilbakemeldinger fra hovedveileder Willy Pedersen og biveileder Merete Lie. Takk for faglige diskusjoner og løst pauseprat til alle som har delt lesesal og pauserom med meg på institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Takk til mine gode venninner Rakel Brandsegg, Ann Kristin Drevdal, Marit Gressli Haugen og Tine Solvang for støtte og oppmuntring underveis. Takk til den gode lytter og støttespiller Eva Britt Larsen. Takk til mine rause og tålmodige foreldre Gunveig Kaarvann og Knut Berntzen. Takk til storesøster Ann Helen Berntzen og resten av familien. Takk til teknisk kyndige Martin Eggen for gjennomlesning og kommentarer til kapittel to, og takk til Jon Li og Marit Gressli Haugen for gjennomlesning av hele oppgaven, korrekturlesning og konstruktive innspill.

Oslo, august 2003

Ingvild Sommer

Sammendrag

Det er en vanlig forestilling at kroppen har liten betydning for selvforståelse og relasjoner på nettet. Denne forestillingen dannet utgangspunkt for denne avhandlingen. Gjennom fire analysesekvenser tar jeg for meg kroppens rolle både i forhold til selvforståelse og i forhold til sosiale relasjoner på IRC-chat. Som tittelen indikerer har kroppen en tvetydig, eller kanskje mangetydig, rolle i forståelsen av den sosiale interaksjonen på chattekanalene. Jeg har konsentrert meg om hvordan kroppen gis et rom og en egen fysikk på chattekanalene og hvordan identitetsdannelse ikke er annerledes på nettet enn andre steder; videre har jeg tatt for meg hvordan kroppskonstruksjonene står i veien for demokratisk kommunikasjon mellom kjønnene; hvordan man tar i bruk andre hjelpemidler enn kroppsspråk for å vise troverdighet og oppnå tillitt i relasjonene, og hvordan opplevelsen i et eventuelt ansikt-til-ansikt-møte mellom chatterne er påvirket av hvordan man konstruerer seg selv i det virtuelle rommet.

Jeg har snakket med seks informanter som alle har bred erfaring med chatting. Datamaterialet består av seks intervjuer, logger fra chattekanalene og private logger fra en av informantene. Materialet er kvalitativt og egner seg slik til å gi et bilde av, og kanskje økt forståelse for, hvordan kroppen virker i forhold til de sosiale møtene på chattekanalene.

Kroppen er ikke først og fremst den fysiske kroppen slik den sitter bak maskinen og taster på tastaturet. Heller virker den gjennom vår *forestilling* om hva kropp er. Slike forestillinger gir seg utslag i hvordan vi kommuniserer på chatten. Men heller ikke den fysiske kroppen kan utelates i forståelsen av den sosiale interaksjonen på nettet; kunnskap om hvem vi er og hvor vi kommer fra står skrevet i kroppene våre, og dette setter spor på skjermen.

Innholdsfortegnelse

FORORD	1
SAMMENDRAG	2
INNHOLDSFORTEGNELSE	3
1 INNLEDNING	5
1.2 Tøff bak tastaturet	7
1.3 Chatting som forskningsfelt	9
1.4 Oppgavens gang	11
1.5 Chatting på norsk	12
2. FELT: CHATTING OG KROPP	15
2.2 Fra Internett til internett	15
2.3 Internettkommunikasjon	16
2.3.1 E-post	17
2.3.2 Diskusjonslister/nyhetsgrupper	17
2.3.4 MUD	18
2.3.5 Chat	19
2.3.6 Chat i sanntid	22
2.4 IRC-chat	22
2.4.1 Kanalene	22
2.4.2 Aktørene på IRC	24
2.4.3 Kommunikasjonens karakter	25
2.5 Kropp som vitenskap og levd erfaring	27
2.5.1 Kropp og chat	29
3 FORSKNINGSPROSESSEN	32
3.1 Datainnsamling	32
3.1.1 Intervjuguiden	32
3.1.2 Presentasjon av informantene og intervjuene	33
3.1.3 Presentasjon av datasettet	34
3.2 Erfaringer fra intervjuene	36
3.3 Erfaringer fra chattingen	38
3.4 Etiske dilemma/problem	40
3.4.1 Anonymisering av informantene	41

3.5	Analyse	41
3.6	Teori	44
4	KROPP OG IDENTITET	47
4.1	Identitets- og kroppskonstruksjoner	48
4.2	Vær hvem du vil!	54
4.3	Den virkelige kroppen?	56
4.4	Diskusjon	58
5	@SEX – NEUTER? EN UNDERSØKELSE AV SOSIALT KJØNN PÅ CHATTEN	61
5.1	Gammel gris til helvete	62
5.2	Figurer av kjønn	63
5.3	Er neuter en kyberutopi?	69
6	TILLIT OG RISIKO	74
6.1	Ærlighet varer lengst	75
6.2	Giddens modernitetsteori	82
6.2.1	Tillit i Giddens modernitetsteori	84
6.3	Chat som rekonstruksjon av tid-rom-relasjoner	86
6.3.1	Utvexling av fotografier eller annet privat filmateriale	87
6.3.2	Tidslig og romlig kontinuitet	88
6.4	Skepsis og tillit	88
7	NOEN SOM PASSER FOR MEG? INTERNETT SOM KONTAKTFORMIDLER MELLOM UNGE VOKSNE	91
7.1	Onlineselv og ”virkelige” selv	92
7.2	Sceneskifte	100
8	AVSLUTNING	105
	ORDFORKLARING	112
	ORDFORKLARING	112
	HUMØRFJES	113
	LITTERATURLISTE	114

1 Innledning

Fremveksten av datanettverksteknologi har dannet grunnlag for nye opplevelser og ny kunnskap. Datamaskinen har gått fra å være nærmest en kjempekalkulator for forskere, til å være et enkelt skriveredskap for individuelle brukere. Videre har nettverksteknologien gjort det mulig for oss å være innbyggere i elektroniske samfunn som er uten fysisk realitet; vi kan få venner vi aldri kommer til å møte ansikt til ansikt. Kommunikasjon gjennom globale nettverk på tvers av nasjonale og kulturelle grenser gir nye opplevelser av det å være et menneske, og grensene mellom kropp og maskin blir stadig mer diffuse.

Noe av det som gjør disse erfaringene mulige er at nettverkene er verdensomspennende og at informasjonsflyten er rask. Utbredelsen av og effektiviteten i systemet gjør at vi kan hente informasjon fra den andre siden av kloden umiddelbart etter at den er publisert. Vi kan formidle våre tanker til en hel verden omtrent samtidig som vi tenker dem. Sett i et informasjonshistorisk perspektiv har grensene for hva og hvor mye som kan kommuniseres når, blitt kraftig utvidet. Denne utviskingen av *romlige* og *tidsmessige* rammer er helt ny for vår tid, den har gjort oss mer oppmerksomme på tid og rom som sosiale kategorier. Dette gjør noe med oppfatningen av og kunnskapen om både oss selv, og våre omgivelser. For eksempel var det for ikke mange år siden vanlig i sosiologien å se for seg at mekanismer i samfunnet hadde en slags latent selvopprettholdelsesfunksjon, altså at den virket som en termostat (for eksempel Mertons teori om gjendanning av ulikhet), som sikret balanse mellom de ulike institusjonene. I dag tenker vi på samfunnet som nettverk hvor det er viktig med fri flyt av informasjon og at kommunikasjonen er toveis (for eksempel Giddens strukturasjonsteori).

Det at internett har blitt et verdensomspennende massekommunikasjons- og informasjonsmedium, at det har muliggjort nye opplevelser av tid og rom, og at

datateknologien har blitt så utbredt at vi metaforisk betegner andre systemer ved hjelp av dens logikk, har gjort at mange har valgt å kalle innføringen av systemet en teknologisk revolusjon. Flere mener at konsekvensene av den nye teknologien er i samme størrelsesorden som de man så etter Gutenbergs oppfinnelser på 1400-tallet.

Det at redskapen har blitt et allemannseie, i det minste i den vestlige verden, gjør at vår oppfatning av verden endres. Det nye verdensbildet formidles overalt, og til alle. Vår felles hukommelse blir endret. Vi speiler tanker om verden og oss selv i de verktøyene vi omgir oss med. Vår kollektive oppfatning av hvem vi er og hvor vi er blir gradvis endret, og ord fra historiene som fortelles sniker seg umerkelig inn i vårt vokabular og preger vår kunnskap om den sosiale verden. Internettets rolle i forhold til økonomisk, politisk og kulturell globalisering har blitt viet mye oppmerksomhet, og tillegges forklaringspotensiale i mange problemstillinger.

Uttrykk fra datateknologien blir mer og mer vanlig å se brukt som metaforer på menneskelige egenskaper. Dårlig konsentrasjon kan metaforisk uttrykkes som 'ikke helt på nett'. Elektrosjokkbehandling i psykiatrien sammenlignes med rebooting av maskiner som har krasjet. Hukommelsestap er som en formatert harddisk. Hvis det er noe vi har glemt, kan vi si at "den filen må jeg ha slettet". Forestillinger om kroppen blir altså preget av omgivelsene våre. På samme måte som kroppen ble speilet i mekaniske metaforer etter den industrielle revolusjon, speiler vi den i metaforer fra informasjons- og kommunikasjonsteknologien i vår tid.

Parallelt med at bilder av mennesket som kropp endres, vokser det også fram en uro rettet mot fremtiden. Mange er urolige for hvor mye maskinene skal få prege oss fordi de frykter at vi vil bli for avhengige av dem. Noen mener at vi begynner å ligne på maskinene – i takt med utviklingen krever vi stadig mer effektivitet. Andre frykter for at maskinene begynner å ligne for mye på oss; til slutt kan de bli så intelligente at de overtar verden. Teoretikere på feltet har pekt på hvor skremmende like vi allerede er: minner ikke et menneske med innlagt pacemaker og andre maskinaktige proteser en robot? Og hvor går grensene mellom maskin og hukommelse når mye av minnet vårt ligger lagret i PC-en på jobben?

Problemstillingen i dette prosjektet har endret seg flere ganger underveis, men hele tiden har jeg vært opptatt av denne forbindelsen mellom teknologi og kropp. Jeg

har lett etter måter å nærme meg problematikken på – på en praktisk måte. Fra hvilke områder i vår hverdag kan jeg lære noe om hvilken rolle kroppen har i datamediert kommunikasjon?

Etter hvert kom jeg fram til at chattekanaler på internett er en god arena å lete på. Særlig var jeg opptatt av hvordan sosiale mekanismer fungerer i omgivelser hvor kroppen ikke vises. Jeg har diskutert om betingelsene for identitet er forandret, jeg har lett etter figurer av kjønn og spurt om disse representerer noe nytt og om de har i seg mulighet til en jevnere maktfordeling mellom kjønnene, jeg har undersøkt hvordan man kan få tillit til andre til tross for at kroppsspråket ikke kan brukes direkte, og jeg har spurt om hva som skjer når folk som treffer hverandre på chatten møtes ansikt-til-ansikt. For å belyse spørsmål om hvor grensene går mellom kropp og maskin, hvordan vi skal behandle de nye erfaringene våre og hvordan skal vi få kunnskap om dem, har jeg altså trengt inn i problematikken via sosiale størrelser som rom, tillit og kjønn.

1.2 Tøff bak tastaturet

Hvordan vi velger å uttrykke oss er i stor grad avhengig av rommet våre handlinger utspilles i. I kirken lister vi oss, vi hvisker og mange velger å ta av seg hodeplagg. I klasserommet rekker vi opp hånden (i hvert fall ideelt sett) og venter på tur. På café kan vi tillate oss å snakke i munnen på hverandre. Hvis noen holder en tale, forholder vi oss til regelen om ikke å avbryte for å spørre eller komme med innvendinger. Likedan finnes det mange rom for handling på internett, men her blir budskapet begrenset til å uttrykkes gjennom skriftlige symboler (de siste årene har vi riktignok også kunnet bruke bilder, lyder og filmer); kroppen som symbolbærende meningsformidler er usynlig for mottakeren.

De elektronisk baserte områdene for samtale trenger likevel ikke reduseres til å forstås som rene snakkerom. De er også rom for etablering av vennskap, for kjærlighet, for politisk mobilisering. Den amerikanske sosialpsykologen Sherry Turkle viser i sin studie *Life on Screen – Identity in the age of the internet* (Turkle 1997) hvordan enkelte kan sies å leve sine liv i kyberrommet. Hun forteller om collegestudenter som bruker all sin våkne tid foran skjermen. Mange gir uttrykk for at de opplever seg selv som deltakere i selvstendige samfunn. Her finner de venner,

kjærester og interessante diskusjonspartnere. Mange av dem gir også uttrykk for at de synes livet foran skjermen er mer verdifullt enn det som de som motsetning kaller *real life* fordi den sosiale omgangen baseres på hva du sier og ikke hvordan du ser ut – altså en mer fordomsfri sfære.

Det er det samme poenget folkloristen Dagny Stuedahl fremhever når hun skriver om hvordan mange har glede av å utforske seg selv gjennom å presentere seg selv i skrift (Stuedahl, 1997). Man må bruke andre teknikker enn man er vant til når man forteller andre om hvem man er, og man kan ikke bruke kroppsspråket. I en slik prosess blir man kjent med seg selv på en ny måte fordi man må finne andre løsninger enn man bruker i ansikt-til-ansikt-møter. Man må formulere seg selv på en måte som ofte virker bevisstgjørende. Hun peker også på kreative løsninger på manglende kroppsspråk hos dem hun kaller nettfolket, for eksempel gjennom bruk av såkalte *humørfjes*.

Manglende mulighet til å uttrykke seg ved hjelp av kroppsspråk, som i noen tilfeller oppleves som en mangel eller begrensning, kan i andre tilfeller oppleves som en hjelp. Dette er det psykiater Finn Skårderud bygger på i sin praksis som nett-terapeut. Finn Skårderud er spesialist på spiseforstyrrelser, og har oppnådd gode resultater gjennom sitt arbeid med å gi "e-terapi". Unge mennesker som sliter med spiseforstyrrelser kan ha problemer med å åpne seg når de sitter ansikt-til-ansikt med en terapeut, og mye av grunnen til dette er at kroppen står i veien og hindrer en i å tenke og ytre seg åpent.

Mange som har forsket på dette feltet har stilt spørsmålet om hvorvidt økt bruk av internett og internettkommunikasjon gjør oss mer ensomme. Argumentene som brukes er for eksempel at de kontaktene en får gjennom å utføre økonomiske transaksjoner i nærmiljøet erstattes av virtuelle transaksjoner – som altså ikke gir menneskelig sosial kontakt. For eksempel møter man ikke butikkpersonalet eller bankfunksjonærene ansikt-til-ansikt dersom man utfører daglige gjøremål som å handle mat eller gå i banken via internett. Et annet argument er at jo mer tid en tilbringer foran datamaskinen jo mindre tid går til sosial omgang. En undersøkelse fra Sveits (Franzen 2000) kan imidlertid tyde på at bruk av internett ikke har negativ

effekt på sosiale nettverk. De som bruker internett hyppig har 24 % flere venner enn de som ikke bruker internett.

Det er lett å gå i en felle hvor man blir deterministisk på teknologiens vegne. Dette kan slå ut i begge retninger, enten man er optimistisk eller pessimistisk. Dette er heller ikke noe ukjent fenomen på feltet – det blir ofte delt opp i de som er for og de som er i mot det å ta i bruk avansert teknologi til hverdagslige gjøremål. Jeg har prøvd å overse dette skillet, og gjennom analysene vil leseren møte både negative og positive holdninger til konsekvenser av den nye teknologien.

Litteraturen på området gjenspeiler en konflikt, eller en motsetning, mellom de som oppfatter denne typen kommunikasjon som befriende og demokratiserende, og de som oppfatter kommunikasjonsformen som en måte å reprodusere forskjeller som allerede finnes. Av og til møter jeg på denne problematikken i mine egne problemstillinger, særlig i ett av kapitlene (som handler om kjønn). Jeg har prøvd å innta en mellomposisjon. På noen områder bidrar mediet til å reprodusere forskjeller, på andre representerer denne måten å kommunisere på noe nytt. Jeg vil ikke ta stilling til hvorvidt chatting er destruktivt eller skadelig for oss, eller om det er konstruktivt og utviklende. Men avhandlingen kan leses som en stemme i denne debatten. Det kommer etter hvert flere og flere bidrag om dette feltet, også i hovedfagsform. Ingen har så vidt jeg kjenner til tatt for seg kroppens rolle på chattekanalene, og sett på hvilken rolle den spiller for den sosiale leken der. Jeg håper at det lille utdraget jeg viser i denne sammenhengen kan være et bidrag til en mer helhetlig forståelse av chatten som felt for sosial samhandling.

1.3 Chatting som forskningsfelt

Elektronisk mediert kommunikasjon er et eget felt, samtidig som både konstitueringen av feltet, og vår kunnskap om det, gjenspeiler samfunnet vårt.

Det er mange fagområder som er interessert i chatting, og litteraturen på feltet har økt betraktelig bare i tiden jeg jobbet med oppgaven. Særlig har litteraturvitere, teaterteoretikere, antropologer og sosiologer interessert seg for feltet. *Kybertekst* og *kyborg* er begreper som stadig oftere brukes, og som har fått ny aktualitet etter at nettverkskommunikasjon har blitt vanlig i vesten. De forskjellige teoretiske tilnærmingene bidrar med forskjellige perspektiver. Litteraturviterne er opptatt av

intertekstualitet og estetikk, teaterviterne både om hvordan deres allerede eksisterende teoribygning har noe å bidra med i forståelsen av simultan nettverkskommunikasjon og av hvordan denne måten å kommunisere på kan sammenlignes med drama. Antropologer er opptatt av hvordan chattemiljøene fungerer som kulturer eller små samfunn, og sosiologene er opptatt av sosial handling innenfor rammene chattekanalene gir.

Når vi logger oss på et nettverkt for å chatte, lager vi oss et slags *virtuelt selv*. Dette selvet fungerer som representasjonen av oss selv i møtet med de andre på kanalene. Samtidig er vi oss selv slik vi sitter bak skjermen. Når vi chatter, opererer vi altså med minst to selv. Disse selvene trenger ikke være så veldig forskjellige, men noen forskjeller følger av at de har forskjellige arenaer å spille på. Mitt spørsmål er – hva skjer med kroppen i denne splittingen? Blir den sittende igjen bak skjermen, eller tar vi den med og bruker den også når vi chatter?

Oppgaven bærer preg av at jeg har "shoppet" litt fra forskjellige teoretiske tilnærminger. Det som har dannet utgangspunktet for problemstillingen min er spørsmålet om hvilken rolle kroppen har i chatting som elektroniske kommunikasjonsmedie. Jeg har vært opptatt av hva informantene tenker om kroppens betydning når den ikke vises for samtalepartnerne. Hvordan kan man være åpen og kanskje til og med bli forelsket i mennesker man ikke kan se inn i øynene? Kan man se eksempler på at sosiale størrelser som kjønn eller etnisitet mister betydning fordi kroppen er skjult bak skjermen? Hvordan skal man forholde seg til risikoen det er for å bli utsatt for overgrep via nettet? Samlet spør jeg *Hvilken rolle har kroppen i datamediert kommunikasjon, nærmere bestemt chatting?* Spørsmålet om hvilken rolle kroppen har, er ganske vidt. Derfor har jeg valgt fire tilnæringsmåter hvor jeg mener kroppen spiller en rolle; nemlig i forhold til hva som former identiteten vår på nettet, kjønnnet kommunikasjon, etablering av tillit i nettrelasjonene og i forhold til hva som skjer når nettrelasjonene beveger seg fra å være nettrelasjoner til å bli fysiske ansikt-til-ansikt-møter. Jeg har brukt kvalitative data fordi jeg mener disse best kan gi et utfyllende bilde av hvordan vi forstår kropp i møte med teknologien. Jeg har vært interessert i såkalte *tykke beskrivelser* for å få en forståelse av fenomenet, og altså ikke et bredt utvalg som kan si noe om tendensene i feltet.

1.4 Oppgavens gang

For å belyse problemstillingen har jeg formulert fire mindre problemstillinger som tilsvarer de ulike tilnæringsmåtene jeg presenterte i forrige avsnitt. Disse danner utgangspunkt for de fire analysekapitlene i avhandlingen.

Det første kapitlet tar for seg identitetskonstruksjon på nettet. Der spør jeg om denne nye måten å kommunisere på skaper et behov for å forstå identitet på nytt. Flere har pekt på muligheten til å "leke med identitet"; det at kroppen ikke vises gir en frihet til å være hvem man vil. Mer presist spør jeg altså om hvilken rolle kroppen har i konstruksjon av identitet på chatten.

I det neste analysekapitlet har jeg brukt figurer av kjønn som utgangspunkt. Det har for lenge siden blitt påpekt at kjønn har betydning for kommunikasjonen på chatten. Er det slik at det produseres nye figurer av kjønn på nettet, og på hvilken måte er disse eventuelt annerledes enn i annen type kommunikasjon? Kan kropp ha forklaringskraft i forhold til figurene av kjønn?

Det tredje kapitlet dreier seg rundt begrepsparet tillit og risiko. Er muligheten til å etablere tillit i en relasjon underlagt andre mekanismer på chatten enn i det "virkelige" liv? Hvordan oppnår man tillit til andre i et medium hvor kroppen ikke er synlig for mottakeren? Hvilke løsninger tas i bruk?

Det fjerde analysekapitlet følger transformasjonen av det virtuelle selvet fra å være virtuell kropp på skjermen, til å bli fysisk i ansikt-til-ansikt-møter mellom chatterne. Jeg var interessert i å finne ut om identitets- og kroppskonstruksjonene informantene hadde laget seg opplevdes som forskjellige fra slik de oppfattet seg selv i ansikt-til-ansikt-møter, og om dette eventuelt kunne by på problemer når de møttes på date.

I tillegg til disse har jeg et innledende kapittel om feltet hvor jeg prøver å gi et bilde av området jeg beveger meg i, samt litt om kropp og vitenskap. Videre har jeg med et kapittel om forsknings- og analyseprosessen. I dette presenterer jeg også de ulike teoretiske tilnærmingene til stoffet.

I det siste kapitlet i avhandlingen, som også oppsummerer de fire analysekapitlene, diskuterer jeg på et mer generelt plan hvilken rolle kroppen har i

nettrelasjonene. Jeg plukker opp tråder fra analysekapitlene og fører diskusjonen videre i lys av teori på feltet.

Bakerst i avhandlingen finnes en ordliste med ord fra chattemiljøet. Denne inneholder ord som blir brukt i oppgaven, og er ment å gjøre det lettere å lese. Første gang et ord fra chatte-terminologien blir brukt, presenterer jeg også betydningen i en fotnote. I ordlisten har jeg og tatt med enkelte ord som tilfeldigvis ikke blir brukt ellers i avhandlingen, men som ofte er brukt på chattekanalene og som kan være med på å gi et rikere bilde av miljøet. Bakerst finnes også en liste med humørfjes.

1.5 Chatting på norsk

Det har ikke vært lett alltid å finne gode norske ord for engelske termer. I den grad det har latt seg gjøre har jeg erstattet engelske ord med norske. Dessverre har jeg ikke på langt nær klart å gjøre en god nok jobb på dette området. Alle engelske termer er forklart i ordlisten bakerst.

Norsk språkråd presenterer noen forslag på sin nettside, men jeg har valgt å bruke bare noen få av disse. Dette vil jeg begrunne nærmere:

Termen *chat* har etter hvert blitt vanlig å bruke også på norsk. Jeg har ikke funnet noen gode erstatninger som gjenspeiler det at "småpratingen" foregår via nettverk. Termen *chat* er selv ikke god i dette henseendet; på engelsk bruker man det også om småprating ansikt-til-ansikt. Noe av betydningen er å finne i dens motsetning i tunge dyptgående diskusjoner. Forslag på norske termer jeg har funnet er nettpat, tekstprat og tasting. Dagbladet kaller sin chat-tjeneste for *Dagbladet Snakk*. Termene som bruker *snakk* eller *prat* som postfix er ikke presise nok i min sammenheng. De ville kunne skape forvirring når de ikke avgrenser seg direkte fra andre typer nettverkskommunikasjon. Dessuten skaper det bedre flyt for leseren når jeg bruker samme terminologi som informantene.

Dagbladet har på sin nettside en ordlab som folk kan sende forslag på oversettelser til. Her presenteres forslag som å *tjatre*, *småprate*, *pludre*, *jatte*, *slarve* og *e-prate*. Flere av disse har uheldige konnotasjoner; for eksempel å *jatte* eller *slarve*, og andre er tungvinte (*e-prate*) eller for lite eksplisitte (*småprate*). *Tasting* er det forslaget som etter min mening egner seg best, men fordi informantene mine ikke bruker det, og fordi det ikke er særlig utbredt (i alle fall så vidt jeg vet), har jeg

likevel valgt å holde meg til den engelske termen *chatting*. Når denne termen brukes på norsk, er det trolig bare nettverkskommunikasjon den henviser til.

Jeg har valgt å bruke chattekanal, eller bare kanal, om det "rommet" chatten foregår i. Dette er fordi kanal er den vanlige betegnelsen i IRC-systemet. På engelsk er termen *channel*. I andre systemer er det vanlig å bruke termen *rom* (*snakkerom* eller *praterom* er vanlige avledninger).

Nick eller *nickname* er en annen term jeg ikke har funnet noen tilfredsstillende erstatning for. Først og fremst fordi *nick* er en innarbeidet term hos chatterne selv. Jeg har vurdert å bruke termene *alias* eller *kallenavn*, men fant det tungvint nettopp fordi termen *nick* er så innarbeidet. Men heller enn *nickname* har jeg brukt *nicknavn*.

Om tilstanden *real life* bruker informantene ofte i *virkeligheten*, noe som indikerer at det å være online ikke er virkelig. Jeg bruker noen ganger termen *real life* fordi denne også er mye brukt i datautdragene fra intervjuene. Men stort sett bruker jeg i "virkeligheten" i det "virkelige" liv eller den "virkelige" kroppen. Jeg setter *virkelig* i anførselstegn for å vise at jeg ikke mener at disse selvene eller kroppene er mer virkelige i betydningen *autentisk* eller *reell*. *Onlineselvene* er like virkelige, og grunnen til at jeg bruker termen "virkelig", er at det er en oversettelse av *real life*, en term som er innarbeidet i mange miljøer. Det er like problematisk å bruke termen *real life* fordi også denne indikerer at motsetningen ikke er virkelig. Da er det like greit å bruke en like dårlig term på norsk.

Forslag jeg har sett på *smiley* er *fjesing*, *vibbeikoner*, *vibbeviser*, *humørikoner* og *humørfjes*. Disse har jeg funnet på et forum for bokmålsoversettelse av fri programvare. Også nettsidene til Norsk språkråd bruker *fjesing*. Dette er et ord som ikke går ofte igjen i datapresentasjonene, og som ikke er viktig for å få flyt i teksten i oppgaven, og derfor har jeg valgt å bruke uttrykket *humørfjes*.

Den engelske termen *server* har jeg erstattet med *tjener*. *Tjener* har etter hvert blitt ganske vanlig å bruke på norsk. I stedet for e-mail skriver jeg e-post. Disse er gode og presise norske termer som allerede er utbredt.

Jeg er ikke veldig glad for ikke å få til å bruke norske termer og uttrykk i stedet for engelske. Helst ville jeg bidra til å endre tendensen til å la de engelske termene vinne terreng. Det er altså et mål for meg å bruke norske termer i så stor

grad som mulig. Men resultatet i dette arbeidet er alt for dårlig. Hovedårsaken til at jeg ikke har klart å følge opp mitt mål, er at jeg i så fall konsekvent måtte bruke andre uttrykk enn de som presenteres i datamaterialet mitt.

2.

Felt: chatting og kropp

Feltet jeg jobber med i dette prosjektet er todelt. Jeg beveger meg i skjæringspunktet mellom områder som i mange sammenhenger oppfattes som to atskilte felt; kommunikasjonsteknologi, nærmere bestemt chatting, og kropp. I praksis vil jeg forstå feltet som ett; feltet for kroppslige uttrykk på chattekanaler. Dette kapitlet er delt i to. Først gir jeg en beskrivelse av internett og nettmediert kommunikasjon generelt, og av chatting og IRC spesielt. Her tar jeg med og definerer enkelte tekniske begreper som jeg mener er viktige for å få en forståelse av feltet, og for å gjøre lesingen av resten av oppgaven enklere. I andre del gir jeg en kort presentasjon av teorier om kropp innenfor sosiologien, og knytter videre dette til teori om kropp og nettkommunikasjon. Helt til slutt bestemmer jeg mitt felt: *kroppens representasjon* i datamediert kommunikasjon.

2.2 Fra Internett til internett

Internettet har sin opprinnelse i det amerikanske militæret på slutten av 50-tallet. I 1958 utformet Det Amerikanske Forsvarsdepartementets sentrale organisasjon for forskning og utvikling (Defense Advanced Research Projects Agency (DARPA)) et kommunikasjonsnettverk som var ment å skulle kunne overleve selv under tunge militære angrep. Tanken var blant annet å styrke kommunikasjonssystemene mot mulige ødeleggelse ved å bygge desentraliserte nettverk som kunne fortsette å fungere selv om deler av det ble skadet. I 1973 var ARPAnet fullt utviklet og spredt over hele nasjonen. I 1983 ble ARPAnet delt i to nettverk: ARPAnet fortsatte som navn på forskningsdelen av nettet og MILnet ble den militære delen. Sent på 80-tallet ble NSFNET laget – et nett som var ment å skulle avløse ARPANET. I stedet ble det erstattet av et forsvars-forsknings-internett. Dette ble etter hvert kjent som Internett. Siden den gang har dette nettverket av nettverk vokst enormt. Da det startet opp var det femti tilkoblede nettverk. I 1981 ble det registrert over 2000 individuelle brukere. I 1989 var flere enn 500 nettverk tilkoplede. I 1993 ble det talt mer enn elleve tusen

separate nettverk som var tilkopleet (Rochlin 1997). I dag er det ingen som vet hvor mange nettverk som finnes eller hvor mange brukere som er koplet til nettene. I 1991 ble world wide web (verdensveven) introdusert – og da den første grafiske nettleseren Mosaic kom i 1993, begynte steinen for alvor å rulle mot internett slik vi kjenner det i dag – med en uant mengde tekst, bilder, lyd og interaktive tjenester. Et slikt nettverk hadde allerede blitt utviklet før 1991, men det at kildekodene til systemet ble lagt åpent ut, muliggjorde den raske veksten. Det er det felles adresseringssystemet (TCP/IP), og det felles språket (HTML) som gjør denne informasjonsdelingen mulig. Norge ble tilknyttet ARPAnet, som første område utenfor USA i 1973 via NORSAR (NORwegian Seismic Array) (Hannemyr, 1999).

Innenfor mange teknologidebatter har det blitt diskutert hvorvidt internett bør betegnes med stor eller liten *i*. Det vanligste er nok å referere til det opprinnelige nettet hvor universiteter og forskningsinstitusjoner var tilkopleet med stor *I* – og med liten *i* til *internett* slik den vanlige bruker kjenner det i dag, altså verdensveven (som altså ikke er ett nettverk, men en uant mengde nettverk som er koplet sammen). Jeg vil i det senere referere til hele nettverket som nettet og til områdene hvor informasjon i form av hypertekstdokumenter ligger (www), som veven eller verdensveven.

2.3 Internettkommunikasjon

Nettbasert kommunikasjon representerer en rekke praksiser for sosial samhandling – med like mange formål og funksjoner. De ulike mediene for kommunikasjon har forskjellige kjennetegn og egenskaper. For å vise relevansen av de ulike måtene å kommunisere på vil jeg gi en beskrivelse etter tre akser, og sammenligne med tekstlig kommunikasjon slik den var før nettmedierte kommunikasjonsformer ble introdusert. Aksene fordeler seg i forhold til

- hvorvidt kommunikasjonen foregår synkront eller asynkront,
- hvorvidt det er en mange-til-mange- eller en en-til-en-kommunikasjon,
- og hvorvidt meldingene kan lagres eller ikke.

Tradisjonelt har kommunikasjon gjennom tekst hatt en asynkron karakter (teksten kommuniseres selv om avsender og mottaker ikke er på samme sted til samme tid). Dette står i motsetning til den muntlige samtalen hvor begge parter må være til stede

samtidig. Videre har denne typen kommunikasjon enten hatt en *en-til-en*-struktur (det private brevet) eller *en-til-mange*-struktur (bøker og aviser). Det som har blitt kommunisert kan også lagres – enten mellom to permer eller i en konvolutt i en skrivebordsskuff (Bromseth 2000).

2.3.1 E-post

E-postkommunikasjon er en type asynkron kommunikasjon, men langt mindre asynkron enn for eksempel formidling av tekst gjennom bøker. E-post gir mulighet for å rette opp og utdype argumenter på ganske kort tid. Dersom to eller flere parter med rask internett-tilgang er koplet til nettet samtidig, får en samtaler av nesten synkron karakter. Informasjon kan spres mer effektivt enn tidligere (raskere og uten å måtte flytte seg geografisk, altså en begrensning av tidsmessige og romlige kostnader), men også med risiko for at mottaker ikke henter informasjonen. Tiden mellom sending og mottaking er altså uforutsigbar, men meldingen vil i nesten alle tilfeller komme fram. Litt avhengig av hva slags tjeneste som brukes, vil e-postmeldinger bli lagret på en tjener i svært lang tid. Når det gjelder gratistjenester på veven kan betingelsene for bruk av tjenesten være at lagring av meldinger er tids- eller plassbegrenset. For å kunne hente e-post må en logge seg på en tjener som posten ligger på. Når en så har hentet meldingen, kan en koble seg fra (for å spare penger som nettverksleverandøren krever for påloggingen) og lese posten i ro og mak. Videre kan svar forberedes og utformes uten tilkopling.

2.3.2 Diskusjonslister/nyhetsgrupper

Diskusjonslister og nyhetsgrupper bygger på det samme prinsippet som e-post. Meldingene blir distribuert via e-posttjenere og sendt til den enkelte brukers innboks. Det er vanlig at meldingene som sendes til en gruppe eller liste også blir lagret på veven, slik at både de som er registrert på lista og andre interesserte kan lese hva som har blitt skrevet. I noen tilfeller vil dokumentene være passordbeskyttet og bare åpne for de som deltar i diskusjonen. Som bruker kan en altså enten selv være deltaker på lista og få meldingene som postes til lista "hjem" til sin egen innboks og/eller en kan hente meldingene på verdensveven. Som regel kan alle, uavhengig av om en er registrert som medlem på lista, poste meldinger til lista, men i noen tilfeller finner en også lister som er modererte og som derfor bare kan brukes av de

som er registrerte som listemedlemmer. Også denne typen kommunikasjon kan foregå tilnærmet synkront. Forskjellen fra e-post er at en med lister kan sende meldinger til mange mottakere på en gang, bare ved å sende til *en* listeadresse. Mottakerne kan i sin tur distribuere sine svar like etterpå – og slik kan en få en mange-til-mange-kommunikasjon. Også for disse tjenestene gjelder det at en kan lese og forberede innlegg i frakoplet modus. Bare henting og sending krever tilkopling.

2.3.4 MUD

En MUD (også MOO, MUSH, MUSE og flere) er en type multibrukerprogram som er tilgjengelig via internett ved at en kopler seg til en tjener som programmet ligger på¹. Ett av de eldste og mest kjente programmene er *LambdaMOO*. Programmene er basert på forskjellig type programvare (det fremgår av appendikset hvilken type en har med å gjøre). MUD brukes ofte som fellesbetegnelse på disse programmene. (Turkle, 1997). En MUD tilbyr virtuelle tekstbaserte verdener (etter hvert finnes også noen med grafisk grensesnitt) hvor en kan navigere i et virtuelt landskap, og snakke med andre som er logget på samme tjener. På de forskjellige MOOene kan man i tillegg være med på å bygge (programmere) i det virtuelle landskapet. MUD sto opprinnelig for Multi User Dungeons fordi mange MUDer var inspirert av rollespillet Dungeons and Dragons. I dag leser vi MUD som Multi User Domain (Turkle 1997). MOO står for Multi User Domain, Object Oriented, og skiller seg også fra MUDene ved at den ikke har en narrativ struktur. Disse kommunikasjonsstedene er altså mindre rollespillorienterte, og ligner slik mer på chat.

Kommunikasjon mellom brukerne på en MUD foregår omtrent synkront. Hver bruker sitter ved sin maskin, skriver en melding og trykker på linjeskift. Omtrent i samme øyeblikk dukker meldingen opp på skjermen til mottaker (om en sitter på hver sin side av kloden eller om det er mye trafikk på nettverket, vil en nok oppleve et lite "lag" – en liten forsinkelse grunnet at meldingen må gjennom mange knutepunkter på nettverket). Denne typen programmer tilbyr kommunikasjon mellom to parter, innad i en gruppe (deltakere i et rom eller virtuelt avgrenset område), en til alle og alle til alle. En kan altså enten ha en privat samtale med én

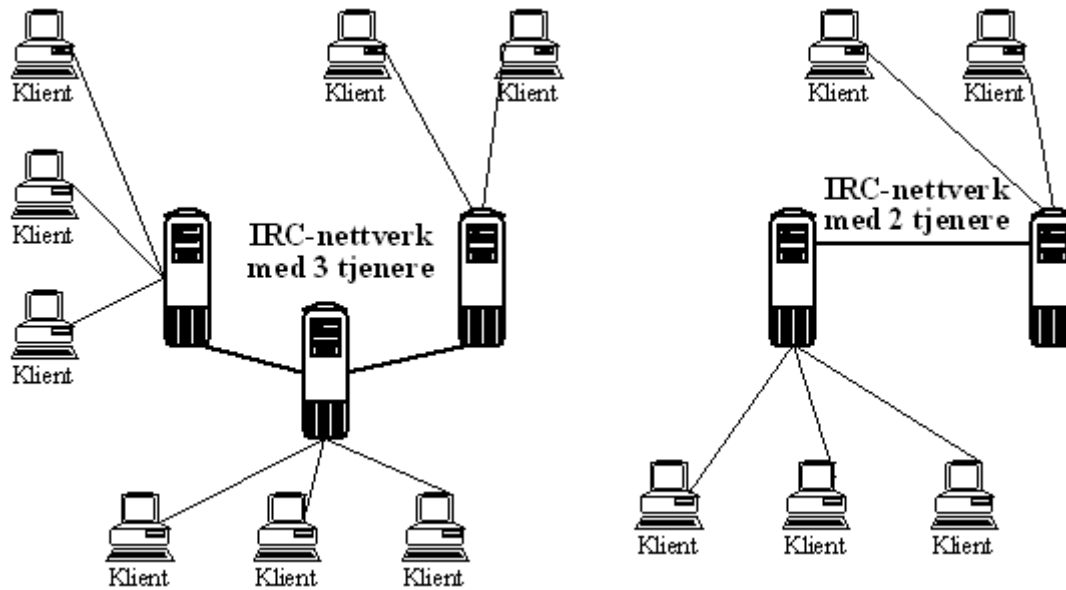
¹ For god og interessant lesning om MUD les Jenny Sundén: *Material Virtualities. Approaching Online Textual Embodiment* (2002).

annen person, private samtaler innad i en gruppe, en kan delta i samtaler i åpne grupper og en kan snakke til alle som er logget på den samme tjeneren (dette siste kalles "shouting" - en type kommunikasjon som krever mye båndbredde og som derfor blir slått hardt ned på om den blir misbrukt). Det som skiller denne kommunikasjonsformen fra e-post og diskusjonsgrupper, er at meldingene som sendes ikke blir lagret på tjeneren når brukeren er frakoplet. Når du kopler deg på nettet, vil du komme rett inn i en samtale og du vil bare ha de andre deltakernes gode vilje til hjelp for å få vite hva samtalen dreier seg om. For å kunne føre meningsfylte samtaler i dette mediet kreves det altså at en er koplet til nettverket så lenge samtalen pågår.

2.3.5 Chat

Chatting kan via nettet utføres på to måter. Den ene er det en kaller web-chat - som fungerer ved at en kopler seg til en tjener ved hjelp av en script på en vanlig vevside (for eksempel Dagbladsnakk eller Spray-chat) - altså en tjeneste en finner på verdensveven. Den andre er en samling av nettverk som er koplet til hverandre (altså en del av internett, men ikke en del av verdensveven). Denne andre typen er nok den vanligste og er den typen jeg vil konsentrere meg mest om i dette prosjektet. Det finnes mange nettverk og mange ulike systemer for denne typen chatting, men det mest utbredte og mest kjente i dag kalles IRC. For å kople seg til en IRC-tjener trenger man en klient (en av de mest brukte grafiske klientene heter mIRC, men det er også mulig å bruke Telnet eller andre tekstbaserte nettverksklienter) som en kan kjøpe eller laste ned fra veven.

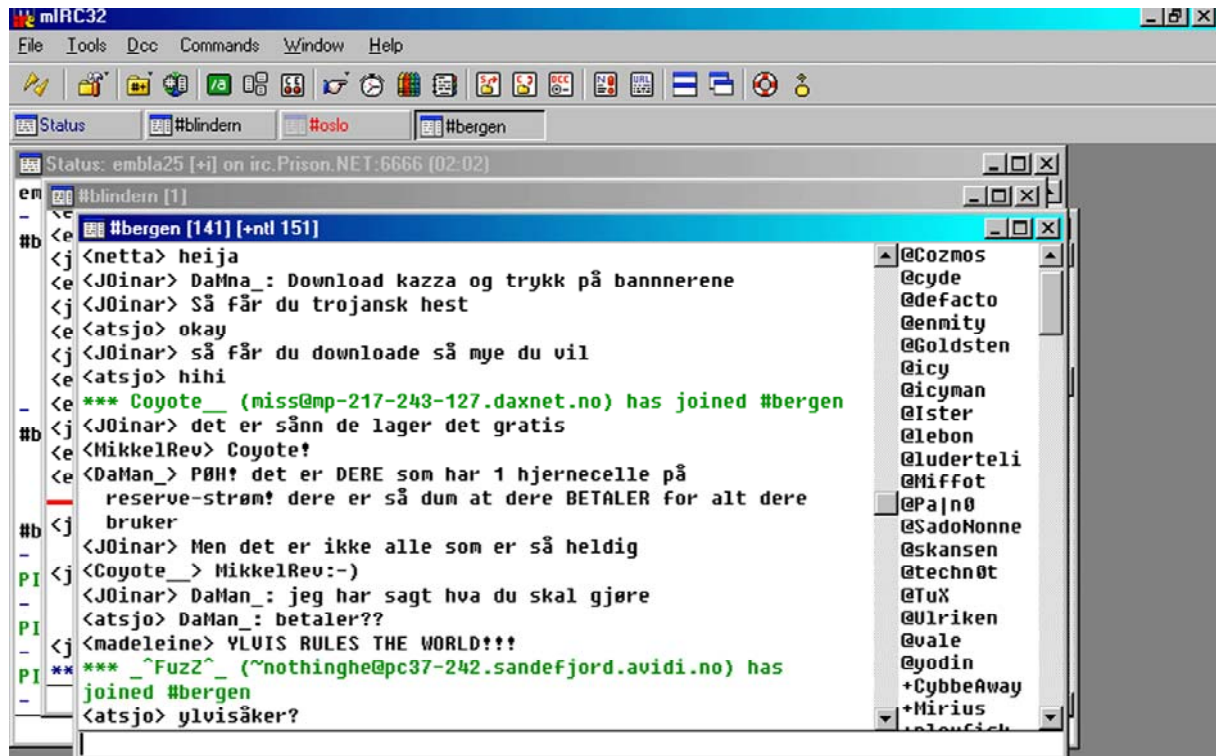
Det finnes tusentalls IRC-tjenere som er knyttet til nesten like mange IRC-nettverk. Tjenere som knyttes sammen utgjør et nettverk. Brukere kan snakke med hverandre på tvers av nettverkene, så sant tjenerne de er koplet opp mot er knyttet til det samme nettverket. Slik:

Jeg har prøvd å finne ut hvor mange IRC-tjenere og IRC-nettverk som finnes i verden, men det har vist seg å være en umulig oppgave. De største og mest brukte i Norge er de verdensomspennende nettverkene EFnet, DALnet, IRCnet og Undernet. På hvert av disse nettverkene er det til en hver tid registrert svært mange kanaler (en kanal er å forstå som et samtalerom). For eksempel var det på EFnet 26. april 2002 kl 13.00 32 156 kanaler representert. På Undernet var det 36 920 kanaler. Kanaler opprettes og slettes hele tiden, så det finnes ikke eksakte tall. På hver kanal kan det være alt i fra én til flere hundre og noen ganger over tusen brukere. På disse nettverkene var det på samme tid henholdsvis 72 485 og 79 200 brukere. Det finnes ikke eksakte tall på hvor mange brukere som til enhver tid er knyttet til nettverkene, men enkelte av kanaloperatørene fører statistikker over hvor mange brukere som har vært koplet til deres kanal. For eksempel var det i perioden 19. februar 2002 til 7. mars 2002 7164 brukere på besøk på kanalen #Oslo på Undernet.

Samtalene på IRC ligner på mange måter på samtaler en fører på MUDene. Også her foregår kommunikasjonen så godt som synkront, en finner alt fra private samtaler mellom to parter til store gruppediskusjoner hvor alle kan snakke på en gang.

Ved tilkopling til en IRC-tjener, møtes man av dette vinduet (tilkoplingen har her skjedd ved hjelp av klienten mIRC):

Når du har koplet deg opp til en tjener og fått kontakt, er du klar til å chatte. Senderen skriver en melding i det tomme feltet under det som kalles *kanalen* og trykker på <linjeskift>. Meldingen, introdusert av brukerens nicknavn (se avsnittet under), vil da bli vist for alle.

I den smale kolonnen til høyre vises brukerne på den aktuelle kanalen og i kolonnen til venstre vises kommunikasjonen i kanalen. Dette er et rom som er åpent for alle som er koplet til tjeneren, og står i motsetning til de private snakkerommene som brukerne oppretter seg i mellom – som altså er skjult for de andre brukerne. Det er altså mulig å opprette snakkerom to brukere i mellom, mellom grupper – og det er mulig for alle brukere å opprette egne kanaler som de kan invitere andre brukere til å bli med i. Øverst i det aktive vinduet vises kanalen en er koplet til, i dette tilfellet #Bergen, og hvor mange brukere som er koplet til (her: 141). Teksten i kanalen (det store feltet) kan virke kryptisk for et utrent øye, men det går ganske raskt å lære seg hva de forskjellige tegnene betyr. Teksten som er rammet inn av < og > kalles et nicknavn eller bare nick (nickname på engelsk). Nicket er et kallenavn brukeren selv

velger². Det som følger etter nicket er teksten denne brukeren kommuniserer til de andre. Teksten som følger av de tre stjernene er informasjon om hvilke brukere som logger seg på eller av kanalen. All informasjonen en får presentert i dette bildet vil en få uavhengig av hva slags klient en bruker, men måten informasjonen er ordnet på kan være forskjellig. Bruker en for eksempel Telnet til å kople seg til et IRC-nettverk, må en skrive en kommando for å få en liste over brukerne som er koplet til kanalen.

Spesielt for kanalen (som ramme for samtalen) er at den gir rom for at det kan forløpe mange samtaler på én gang. I den ene enden av skalaen finner vi monologen som typisk sier *noen som vil chatte? msg meg!*. Videre kan vi finne samtaler mellom to eller flere personer. Men vi finner også eksempler på at to eller flere grupper fører samtaler samtidig. Dette er jo noe en også kan finne rundt et kafébord, men her vil en ikke ha samme mulighet til å følge med i alle samtalene på en gang.

2.3.6 Chat i sanntid

Chat i sanntid er en tjeneste som tilbys av klienter som *ICQ* (I seek you) og *Powwow*. Dette er altså en kommunikasjonsform som er like synkron som ansikt-til-ansikt-samtalen; teksten du skriver vises på mottakerens skjerm samtidig som du skriver den. Denne tjenesten tilbyr bare en-til-en chat, men meldingene kan lagres på tjeneren selv om mottaker ikke er tilstede. Disse klientene tilbyr også tjenester som voice-chat og voice-messaging som blir omtrent det samme som å snakke i telefonen eller å legge igjen en beskjed på en telefonsvarer.

2.4 IRC-chat

Jeg vil nå beskrive IRC-chat nærmere med hensyn til det virtuelle landskapet, "befolkningen" og egenskaper ved IRC-samtalen. Hvordan ser omgivelsene ut? Hvem er det som deltar i samtalene?

2.4.1 Kanalene

En kanal er som sagt å forstå som et samtalerom (kanaler omtales ofte som *rom* på vev-baserte chattetjenester). IRC-brukere bruker termen *kanal* (Charalabidis 2000). Tjenerne er delt opp i kanaler for at ikke alle brukerne skal måtte forholde seg til hverandre på en gang – noe som ville ført til fullstendig kaos. Kanalnavnene

² For en god og interessant lesning om nicknavnet se artikkelen *From <Bonehead> to <cLoNehEAd>*:

betegnes med #. For å delta på en kanal må en skrive kommandoen `/join #kanal` i kommandofeltet i klienten.

Det er enda vanskeligere å få oversikt over hvor mange kanaler som til en hver tid er representert på nettverkene enn over hvor mange nettverk og tjenerer som finnes. Når en kopler seg til et nettverk, kan en imidlertid kjøre en kommando mot tjeneren og få et tall på hvor mange kanaler nettverket har akkurat da (denne kommandoen heter `/users`). En kan også skrive kommandoen `/list` og få en liste over alle kanalene samt hvor mange brukere kanalene har, hva slags tema som er satt for kanalen og dagens tema. Ved bruk av denne kommandoen vil en imidlertid miste alle kanalene som er satt i såkalt skjult modus (*secret mode*) – et antall som spenner fra 30 til 60 prosent avhengig av hvilket nettverk en kopler seg til (Charalabidis 2000, s. 101). Grunnen til at kanaler settes i hemmelig modus er for at brukerne skal slippe å få uønsket besøk. Det er altså en tjeneste som gjør det litt vanskeligere for "plageånder" å finne de kanalene de vil harselere med.

Det finnes kanaler for de fleste interesseområder. Men det som krever mest båndbredde på disse nettverkene er nok distribusjon av pornografi, programvare og registreringskoder til programvare. Men en finner også kanaler for diskusjon av fag, religion, politikk, programvare, seksualitet og hvilken hobby eller særinteresse det skulle være.

Jeg har chattet på de fire store nettverkene som er de mest utbredte i Norge. Her har jeg besøkt kanaler som har navn etter geografiske steder (som for eksempel `#Oslo` og `#Norge`)³, noen av SOL-kanalene (Scandinavia Online) og på kanaler som har aldersangivelse som navn (for eksempel `over20`, `mellom20og30`, `40+`), pluss en del større og mindre kanaler som ikke hører hjemme i noen av disse kategoriene.

Det mest vanlige språket på IRC er nok engelsk. IRC har brukere fra hele verden og det er nok ganske vanlig å chatte med folk fra andre land og andre verdensdeler enn de en selv er innbygger i. Jeg har av praktiske grunner valgt å

Nicknames, play, and identity on internet relay chat (1995) av Haya Bechar-Israeli.

³ Slike kanaler er representert på alle nettverkene, og kan nærmest regnes som en kategori for kanalene. Ofte finner man kanaler med samme navn på ulike nettverk, for eksempel `#Bergen` på EF-net, og `#Bergen` på Undernet. Disse er ikke samme kanal, de er altså ikke lokalisert på samme tjener i samme nettverk.

chatte bare på norske kanaler; det er lettere å forstå hva som sies i kanalen og det er lettere å få intervjuer med folk som befinner seg innenfor en viss geografisk nærhet.

2.4.2 Aktørene på IRC

Når man har tilbrakt litt tid foran skjermen begynner en å forstå litt mer av den sosiale organiseringen på kanalene. I dette avsnittet presenterer jeg de ulike rollene man møter og hvordan disse er organisert i forhold til hverandre. En kan lett få inntrykk av at en trer inn i kyborgens sfære – ikke alt man møter er mennesker.

Op

Opene (av operatør) er de brukerne som har mest utøvende makt på kanalene. Når en registrerer en kanal hos Undernet, får eieren av kanalen tildelt noe som kalles *access*. Hvor mye en bruker har i access er avgjørende i forhold til hvor mange kommandoer denne brukeren kan utføre. Det meste man kan ha i access er 500, som altså er et mål på hvor mange operasjoner man kan utøve. Det er imidlertid ikke vanlig at operatørene får full pot. De fleste operatørene får 400 eller litt mer i access, noe som blant annet gir dem mulighet til å *kicke* (utstenging i en tidsavgrenset periode) eller *banne* (utstenging på livstid) andre brukere. Operatørens oppgave er dels å være ordenspoliti og dels å være vaktmester. De kan gjenkjennes ved at de har en alfakrøll foran nicket sitt. Oppgavene deres kan være litt forskjellige avhengig av hvilken kanal de er på, men det dreier seg generelt om å holde orden på kanalen; altså sørge for at reglene på kanalen blir overholdt.

Det å ha operatørstatus er for mange en ettertraktet rolle, og på mange kanaler er det vanskelig å få denne statusen. På #Oslo på Undernet må man for eksempel sende søknad til kanalens kanalråd som etter behandling av søknaden kan gi *probationary* hvis søkeren er kvalifisert. Kanalrådet er et råd som administrer kanalen. *Probationary* gir operatørstatus på prøvetid. Klarer en jobben bra, får en etter hvert alfakrøllen foran navnet sitt.

Det å bli operatør på de store kanalene krever en del kunnskap og erfaring. Til tross for at kunnskapen er lett tilgjengelig og forholdsvis lett å bruke, er det ikke lett å få operatørstatus – det er også helt andre kriterier som avgjør. Først og fremst må en bruke mye tid på kanalen og en må ha de oppfatninger om hvordan en kanal bør

styres som samsvarer med kanalrådets oppfatning. En må dessuten vise engasjement, altså være synlig blant de andre brukerne.

Bot

Botene (av robot, uttales *bått*) er programmer som er satt opp for å reagere og utføre tjenester på kommando gitt av operatørene. Botene er programmert til å utføre enkle operasjoner – for eksempel å kaste ut brukere som ikke overholder reglene på kanalen. Den vanligste bot-typen kalles eggdrop. Dette er en type som brukes til å administrere kanalene, blant annet passer den på at ingen "okkuperer" kanalen dersom ingen av operatørene er tilstede. Det finnes også boter som fører statistikker over trafikken på kanalene. Det er ikke alltid like lett å skille botene ut fra de andre brukerne på kanalen – de har nemlig også et brukernavn med alfakrøll som prefiks.

Voice

Voice er en modus som operatørene kan sette på brukerne, og som markeres med et plusstegn. Med dette merket kan du utføre flere kommandoer enn vanlige brukere, men ikke like mange som operatørene. I modererte kanaler er det slik at en må ha voice for å kunne snakke på kanalen. Dette er vanlig i kanaler med stor trafikk – for at folk ikke skal kunne logge seg på, kaste fra seg reklame eller annen forstyrrende informasjon for så å logge seg av igjen. Voicemodi markeres med en + foran nicket til brukeren. Både plusstegn og alfakrøll foran nicket er altså først og fremst en markering av rettigheter og handlingsmulighet, men kan også godt forstås som markering av sosial status. Som operatør eller "voicet" har du mulighet til å bestemme over andre, og det skinner litt ekstra av nicket ditt.

Alle de andre som oppholder seg på kanalene er de såkalt vanlige brukerne. Blant disse finner en newbies (nybegynnere), flooders (sabotører), lurkers (brukere som bare ser på) og mange flere. Noen brukere velger å chatte bare privat, andre chatter bare på kanalen mens atter andre gjør begge deler. Noen mener denne måten å sosialisere på har en egenverdi, mens andre har andre motivasjoner. Sjekking er en ganske vanlig motivasjon, andre er der for å få hjelp for eksempel til en skoleoppgave eller for å få hjelp til å løse dataproblemer.

2.4.3 Kommunikasjonens karakter

Selv om denne måten å kommunisere på ligner mer på den muntlige samtalen enn for eksempel e-posten, er det også flere ting som skiller den fra ansikt-til-ansikt-

kommunikasjon. Den viktigste forskjellen er at kroppsspråket ikke kan brukes til å utdype meningen i det vi prøver å kommunisere. Det som i hovedsak kjennetegner chatterens måte å kommunisere på er bruk av korte (ofte ortografisk ufullstendige) setninger, akronymer og såkalte emoticons (også kalt smileys). Dette er en sjargong som trolig har blitt slik den har blitt på grunn av at samtalerommene har hatt plass til svært mange brukere på en gang. Det vil ikke være mulig verken å skrive eller å følge med på lange resonnementer.

Graetz m. fl. (1998) refererer til en undersøkelse i artikkelen *Information sharing in face-to-face, teleconferencing, and electronic chat groups* hvor de konkluderer med at chat som elektronisk medium begrenser deltakernes mulighet til å koordinere og verifisere informasjon. De mener elektronisk chat kjennetegnes av smal båndbredde (innskrenker informasjonsflyten) og lav grad av mediarikhet (*low level of media richness*). Et rikt medium har større potensiale for å bære følelsesmessig- og normativ informasjon og holdninger. Dette innebærer blant annet at elektronisk chat mangler paralingvistiske koder (stemmeleie, styrke, rytme, grammatiske bøyningsformer og nøling).

Videre fremhever de som en begrensning at produksjonen av ytringer er mer arbeidskrevende enn i muntlige samtaler, altså at produksjon av ytringer har en høyere kostnad, noe som kan føre til at en lett unngår å produsere en ytring som en ville delt i en telefonsamtale eller i en ansikt-til-ansikt-samtale.

En tredje begrensning ved chatten som kommunikasjonsform har å gjøre med koordinasjonen og integrasjonen av informasjon. I motsetning til i oral kommunikasjon tillater chattemediet simultan deltakelse; en kan snakke i munnen på hverandre. Dette kan i følge Graetz m. fl. føre til oppmerksomhetsblokkering fordi deltakerne kan bli mer opptatt av å formulere egne ytringer enn å følge med på andres (Graetz m. fl. 1998).

Dette er imidlertid en undersøkelse som er utført i et laboratorium hvor deltakerne ble bedt om å komme til enighet i et spørsmål de skulle drøfte. Gruppen som brukte chat som medium ble sammenlignet med grupper som kommuniserte ansikt-til-ansikt og via telefon. Når målet med samtalen er et annet, nemlig å

småprate med venner eller få tips til for eksempel hvordan man skal komme videre i et dataspill, mister undersøkelsen gyldighet.

Det er ganske vanlig å se bekymring både i fagtidsskrifter og i aviser om språklig degenerasjon i og med de nye kommunikasjonskanalene (også sms på mobiltelefon står sentralt i forhold til dette). Terje Larsen har skrevet hovedfagsoppgave om samtalsvilkår når den skifter kanaler mellom ytterpunktene muntlige og skriftlige. I denne undersøkelsen gjør han blant annet rede for hvordan en kan forstå teknikker for turtaking i chattemediet: *To mekanismer som styrer turtaking er eksplisitt navngivelse og tematisk forfølgelse av det som sies* (Larsen 2001). Av dette fremgår det altså at en finner løsninger og erstatninger for nødvendige elementer i kommunikasjonen innenfor de rammer teknologien gir. Dagny Stuedahl forsvarer også nettkommunikasjonen med å si at brukerne finner kreative løsninger som er sofistikerte, og som er kreative og nyskapende. Hun mener for eksempel at bruk av humørfjes og annen tegnbruk kan veie opp for den manglende muligheten til å uttrykke følelser ved hjelp av kroppsspråket. Hun representerer altså en holdning som legger til grunn at språket stadig er i endring, og at endringer ikke nødvendigvis fører til et dårligere språk.

Dette leder inn mot hva jeg er opptatt av i oppgaven. Jeg er opptatt av hvordan vi konstruerer oss selv forskjellig innfor rammene kommunikasjonsmediet gir (online eller ansikt-til-ansikt). Det at kroppen ikke vises i kommunikasjonssituasjonen når man chatter får ofte stå i sentrum for hvordan vi forstår mediet som helhet. Jeg vil spørre om hvor fruktbart et slikt utgangspunkt er.

2.5 Kropp som vitenskap og levd erfaring

I alle former for interaksjon er kroppen et objekt for oss selv og for andre. Kroppen er alltid både et fysisk, håndgripelig, legemlig objekt som blir sett og handlet i forhold til av en selv og andre, mens den også er et subjekt som blir erfart og fylt med forskjellige sosiale og kulturelle meninger.

Kropp som sosialt fenomen har blitt viet mye oppmerksomhet innenfor sosiologien de siste tiårene. Jeg vil lage en kort presentasjon av hvilke spørsmål som har blitt stilt og av de viktigste måtene å forstå kroppen på, for så å knytte dette til teorier om kropp og teknologi.

Vår måte å forstå og forholde oss til kroppen på har endret seg gjennom tid. Kroppen har vært forskningsfelt innenfor naturvitenskapelige disipliner som medisin og biologi så lenge disse har eksistert. De senere årene har også fag som historie, sosiologi, antropologi, psykologi og filosofi beskjeftiget seg med det kroppslige. Ett av de viktigste bidragene fra disse fagområdene, er at de har pekt på hvordan kunnskapen om kroppen har endret seg over tid. De har også vist hvordan dette har formet den medisinske fagdisiplin og vår tillit til og kunnskap om denne. Innsiktene har også tjent naturvitenskapene, og blant annet bidratt til å bygge bro over kløften mellom naturvitenskapelige og humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag. Mange har beskjeftiget seg med å bryte ned den dikotomiske forståelse av at kropp hører til naturen og at intellekt hører til det kulturelle. Et utslag av dette er også den økende interessen for sosiobiologiske forklaringsmodeller.

I middelalderen var det å tukte kroppen gjennom smerte og sult en måte å nærme seg Gud på. I moderne tid har folk flest forstått kroppen som natur og naturlig, i motsetning til det som er kultur og det som er kognitivt. Den har altså blitt forstått både som et middel til å nærme seg det åndelige, og som en måte å nærme seg det naturlige i vår tid. Men det er viktig å huske på, som Espen Schaanning minner om i artikkelen *Den syke kroppen i idéhistorisk perspektiv* (Schaanning 1998), at den kroppen jeg viser til når jeg sammenligner måter å forstå kropp på i middelalderen og i dag ikke nødvendigvis er den samme kroppen:

Den "kroppen" som fortidens mennesker angivelig skal ha hatt forestillinger om, framsto kanskje ikke for dem på samme måte som den trer fram for oss. Kanskje mente man noe annet med begrepet om "kropp" enn vi gjør (ibid, s. 75)

Vi kan nærmest si at hele den vestlige moderne kulturen er tuftet på et skille mellom kropp og tanke – det kartesianske dikotomiske utgangspunktet fra delingen av *body* og *mind*. Schaanning peker på at vi forstår sjelen nettopp i det at den står i motsetning til kroppen. Sjelen får sitt meningsinnhold ved at den blir avgrenset fra kroppen (ibid., s. 79). Mange har imidlertid vist at menneskets tanker om kropp og opplevelse av kropp har endret seg, og at kunnskap om forholdene mellom disse

ikke er konstant. Tanke, sjel eller ånd er ikke lenger så distinkt ikke-kroppslige som de har vært.

Den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty er den første som introduserer begrepet om den levde kroppen (Merleau-Ponty 1994). Han mener at vi feilaktig tenker om kroppen at den er noe vi *har*, og han hevder det er mer fruktbart å ta utgangspunkt i at kropp er noe vi *er*. Kroppen er ikke bare objekt, den er like mye subjekt. Slik danner kroppen grunnlaget for persepsjon i Merleau-Pontys teorier; vår hverdagslige persepsjon springer ut av den levde kroppen. Og slik demper han motsetningen mellom det kroppslige og det kognitive.

En annen viktig bidragsyter på dette feltet er den franske filosofen og idehistorikeren Michel Foucault. Han har pekt på hvordan kroppen går inn i den sosiale organiseringen av samfunnet; hvordan den blir disiplinert og kontrollert og slik bidrar til formering av kunnskap om seg selv og de prosesser den inngår i.

Sosiologiske bidrag til forståelse av kroppen som noe sosialt skylder mye til Merleau-Pontys innsikter. Mange peker på hvordan det sosiale og det kroppslige er prosesser som løper i hverandre. Pierre Bourdieus habitusbegrep er særlig sentralt i denne sammenhengen, men også mange andre modernitetsteoretikere har bidratt. Grunntanken er at det sosiale setter spor i kroppen vår, og kroppen vår virker tilbake på det sosiale. Det har for eksempel blitt pekt på at lav sosial levestandard fører til dårligere helse og kortere levetid. Flere med høy kulturell kapital kutter røyken eller begynner aldri å røyke. De med lav inntekt har et kosthold som oftere fører til fedme og så videre. Andre perspektiver, mer mikrointeraksjonistiske tilnærminger, peker på kroppen som opplevelse og erfaring; den syke kroppen, den kjønnete kroppen, den diskriminerte kroppen. Det å være syk, å være kjønnet eller diskriminert er opplevelser som ikke kan skilles fra subjektet. Det er altså heller ikke fruktbart å legge til grunn en dikotomi mellom kroppen og det sosiale eller kroppen og opplevelse av å være subjekt (identitet).

2.5.1 Kropp og chat

I tråd med utviklingen av den nye teknologien har flere akademiske disipliner beskjeftiget seg med spørsmålet om hva som skjer i møte mellom kropp og maskin.

Dersom *kropp* blir forstått som kjøtt og blod, hvordan endrer den seg når den knytter seg til elektroniske nettverk eller til maskiner? Blir kroppen som organisme annerledes i møtet med maskiner? Og hvordan vil vi forstå den posthumane kyberkroppen? Er en kropp med implantert pacemaker like mye "natur" som en som ikke trenger en slik protese for å leve? Dette er spørsmål som stilles innenfor feltet (Kennedy 2000, s. 471). Flere mener det ikke lenger er mulig å snakke om organismekroppen som noe annerledes eller separat fra maskinen (blant andre Donna Haraway).

Et annet perspektiv tar for seg kroppens rolle i den virtuelle virkeligheten, og spør om hva som former den og hva den gjør med vår forestilling om det kroppslige. I slike sammenhenger er det vanlig å trekke inn hvordan reklame og porno er med på å forme bilder av den virtuelle kroppen. De som befolker de elektronisk funderte kulturene er ofte unge mennesker, og bildet de møter av kropp og seksualitet kan på mange måter være med på å forme deres oppfatning av menneskekropp og av seksualitet. Dette er det mange feminister er opptatt av; vi må være med på å legge føringer på hvordan fremtidens kropp i virtuelle omgivelser skal se ut. Slik kan vi unngå en ren reproduksjon av kjønnede kropper fra konvensjonell virkelighet. Anne Balsamo sier i *The virtual body in cyberspace* at frihet fra kroppen ikke betyr at en vil oppleve å være fri fra den kroppen en allerede liker eller begjærer (Balsamo 2000, s. 496).

Et tredje perspektiv dreier seg om hvordan vi tenker på maskinene som kropper; de kan for eksempel bli rammet av virus, de er snille når de leverer hyggelig e-post; men de er vanskelige når de jobber sakte eller krasjer. Vi knytter oss altså til maskinene på et emosjonelt plan. Mus, tastatur og modem er komponenter som binder kropp og maskin sammen.

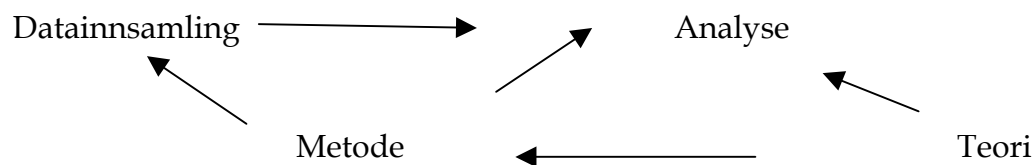
I artikkelen *Trading Sexpics on IRC*, trekker Don Slater frem tre egenskaper ved den fysiske kroppens tilsynelatende manglende tilstedeværelse (disembodiment) på IRC. Kroppen er presentert i skrift, den er usynlig og anonym, og den er dynamisk og flyktig. At den er dynamisk betyr at den ikke finnes så lenge det ikke finnes en fysisk kropp som kan representere den online. Når jeg logger meg på et nettverk, kan jeg lage en egen kanal (for eksempel #jordbær) ved å skrive /j #jordbær (join channel

jordbær). Dersom denne kanalen ikke finnes fra før, vil det bare være jeg som er representert der. Så kan jeg invitere andre til å delta. Når vi senere forlater kanalen, vil den forsvinne uten å etterlate seg spor. Og når jeg logger meg på en kanal hvor det allerede er aktivitet, kan jeg ikke se samtalen slik den forløp før jeg kom dit – jeg ser bare en tom skjerm. Når jeg logger av, kan jeg heller ikke få tilgang til samtalen som forløper videre. Ingenting blir journalført eller logget. Og likedan er det med meg selv representert gjennom nicknavnet mitt. Når jeg logger av finnes det ingen spor etter meg. Mitt onlineselv eksisterer på chatten bare så lenge min fysiske kropp har logget meg på (Slater 1998).

3

Forskningsprosessen

Jeg setter "forskningsprosessen" som overskrift, men behandler i hovedsak metodiske spørsmål. Dette gir et litt skjevt bilde av prosessen fordi jeg i realiteten har jobbet med teorien parallelt. Analysen står i sentrum av metode og teori. Både datainnsamlingen og tilegning av teori leder fram mot det som blir presentert som analyse, slik:

I dette kapitlet vil jeg gi et bilde av hva som ligger bak analysene som blir presentert senere i oppgaven. Jeg går særlig inn på innsamlingsprosessen og hvilke refleksjoner jeg gjorde meg underveis og i etterkant. Teorien jeg har brukt presenterer jeg i de enkelte analysene, men i dette kapitlet vil jeg si noe om hvordan de ulike teoretiske tilnærmingene står i forhold til hverandre. Mye av teorien jeg leste inspirerte meg både til hvordan jeg skulle hente data, og hvordan jeg skulle forstå det jeg fant.

3.1 *Datainnsamling*

Her gir jeg en fremstilling av det som har med datainnsamlingen å gjøre. Jeg forteller hvordan jeg laget intervjuguiden, jeg presenterer informantene og det ferdige datasettet. I neste del av kapitlet reflekterer jeg rundt erfaringene både fra intervjuene og fra chatteperioden.

3.1.1 Intervjuguiden

Jeg utformet intervjuguiden i januar 2002, og fikk inn det siste intervjuet på e-post i mai samme år. Dette var ganske tidlig i prosessen, og problemstillingen til prosjektet har endret seg mange ganger i ettertid. Da jeg utformet guiden mente jeg å ha et bredere fokus på sjekking og sex enn det oppgaven faktisk har kommet til å handle

om. Dette har imidlertid ikke utgjort noe problem, fordi spørsmålene om sjekking og forelskelse stimulerte til refleksjoner om kropp og det å kommunisere i en ikke-kroppslig sfære.

Guiden inneholdt ca 40 spørsmål. For å få bedre flyt i intervjuet valgte jeg å ikke følge guiden slavisk. Mange av spørsmålene kunne jeg utenat, noe som gjorde det lettere å få intervjuet til å ligne mer på en samtale. Siden jeg ikke hadde guiden foran meg under intervjuet, kunne jeg også lettere stille oppfølgings spørsmål når muligheten bød seg. Ulempen med å gjøre det på denne måten var at jeg ble sittende igjen med ganske rotete intervjuer som det tok lang tid å systematisere.

3.1.2 Presentasjon av informantene og intervjuene

Fem av informantene var bosatt på Østlandet og en i Midt-Norge. Alderen deres spandte fra 20 til 29 år. Tre var jenter og tre var gutter. Tre av dem var i jobb, to studerte og en var hjemmeværende. Tre gutter og en jente ble intervjuet ansikt-til-ansikt, og to jenter ble intervjuet per e-post. Alle informantene har erfaringer med forelskelse og det å få kjæreste via nettet. Alle bortsett fra én har eller har hatt kjæreste som de har truffet via IRC, og alle har vært på date med noen de har truffet på nettet. Alle har ganske lang erfaring med chatting. Noen av chatterne er typiske kanalchattere, andre chatter både privat og på kanalen, mens atter andre chatter bare privat.

En av informantene kjente jeg fra før. Han fungerte først som prøveinformant, og jeg intervjuet ham uten å bruke båndopptaker. Senere mente jeg at han hadde så mye interessant å fortelle at jeg bestemte meg for å intervjuer ham en gang til – denne gangen med båndopptaker, to tok kontakt med meg etter at jeg sendte meldingen: *hei, jeg skriver hovedfagsoppgave om chatting og er på utkikk etter informanter. Noen interesserte?* (dette gjorde jeg to ganger på forskjellige kanaler og forskjellig nettverk), to fant jeg e-postadressen til på en hjemmeside og en tok jeg direkte kontakt med (chattet privat) på IRC.

En interessant ting jeg har lagt merke til når det gjelder måten å ta kontakt med informantene på, er at e-post har virket mer tillitsvekkende enn chat. Jeg opplevde at de jeg tok kontakt med per e-post var mer positive, og at de umiddelbart svarte ja til å delta i prosjektet. De jeg tok kontakt med direkte på kanalen var langt

mer skeptiske før de svarte ja. Først syntes jeg dette var litt rart fordi en ikke kan være mer sikker på at en har med en seriøs person å gjøre via e-post enn via chat. Dessuten trodde jeg det ville føles tryggere å snakke med meg på chat fordi de der og da kunne spørre meg om ting de lurte på, og slik få en sterkere indikator på hvorvidt de kunne stole på meg. I ettertid har jeg tenkt at det har vært lettere for dem å forholde seg til e-postforespørsel fordi de har kunnet sitte i fred og tenke før de svarte. I tillegg fikk de lese hele forespørselen på en gang, og altså slik fikk et helhetsinntrykk før de tok avgjørelsen. Dessuten kan det ha med å gjøre at vi har fått en forestilling om e-post som et seriøst medium fordi det har blitt så utbredt og fordi det brukes i profesjonelle sammenhenger.

3.1.3 Presentasjon av datasettet

Gjennom arbeidet med innsamling av data har jeg lagt vekt på å få et bredt kjennskap til feltet. Først og fremst har jeg brukt mye tid på å delta i chatten og jeg har lagt vinn på å besøke et bredt utvalg av kanaler. Videre har jeg gjort intervjuer både ansikt-til-ansikt og per e-post. Jeg har også fått chat-logger fra en av informantene og jeg har spart på en del logger fra samtaler hvor jeg selv deltar og hvor jeg bare observerer. Dette har ført til at jeg har fått et svært omfattende og lite fokusert datamateriale. Sammen med at intervjuene var lite strukturerte, førte dette til at jeg har måttet bruke mye tid på å få oversikt over og dra mening ut av datamaterialet.

Materialet fra intervjuene utgjør til sammen 85 sider. E-postintervjuene, som jeg gjorde *etter* de muntlige intervjuene, er basert på den opprinnelige guiden, men jeg gjorde den litt kortere og tilpasset den til den aktuelle informanten (jeg gjorde bare små endringer; for eksempel lot jeg være å spørre om hva slags kanal de pleier å chatte på - fordi jeg visste dette fra før). Dessuten hadde jeg chattet med dem en stund, og jeg visste for eksempel allerede at de hadde fått kjæreste via nettet.

I tillegg til intervjuer med informanter har jeg en stor mengde logger. Noen av loggene er tatt fra kanaler, og andre er såkalte private chatter - altså samtaler som foregår bare mellom meg og en annen chatter. Jeg har ikke bedt om tillatelse til å bruke loggene fra kanalene, men ytringer som publiseres på kanaler på IRC er etter min mening å betrakte som "offentlige" uttalelser, og jeg ser ingen problemer med å

referere fra dem (med mindre jeg tror referatene kan skape problemer for deltakerne). Jeg har også fått 70 sider privatsamtale fra en av informantene mine. Disse loggene er samtaler med informantens ekskjæreste, en venninne og informantens nåværende kjæreste. Jeg har spurt alle informantene mine om slike logger, men bare denne ene har villet gi meg det. Disse loggene har vist seg å bli veldig verdifulle i analysene, og dersom jeg hadde visst på forhånd hvor mye jeg ville få ut av dem, ville jeg lagt større vekt på å få tak i flere slike logger. Dette handler om at samtaler er helt autentiske og de som deltar har aldri tenkt på at samtaler kanskje skal analyseres.

Jeg vil understreke at jeg også regner mine egne erfaringer fra chatteperioden som en del av datasettet. Svært mange av samtaler jeg har deltatt i har jeg ikke loggført. Likevel har disse samtaler, både private og de som har foregått på kanalen, vært med på å prege mitt erfaringsgrunnlag som chatter og derfor på å prege analysene som presenteres i den ferdige oppgaven. Mange av erfaringene har glidd inn og blitt en ubevisst del av min kunnskap om feltet. Andre erfaringer husker jeg konkret, og disse forteller jeg om underveis i den grad de er relevante og så sant de som deltar i samtalen lar seg anonymisere.

Jeg har også snakket med andre mennesker i sammenhenger som ikke direkte har hatt med prosjektet å gjøre, noe som har gitt meg bedre kunnskap og bredere forståelse av feltet. Ved flere anledninger har jeg opplevd at folk har betrodd meg hemmeligheter om deres erfaring med for eksempel sjekking på IRC eller andre elektroniske tjenester etter at jeg har fortalt hva jeg skriver om. Mange av disse historiene har fungert som tips til hvor jeg kan hente inn data, mens andre bare har vært med på å utfylle bildet av kropp og kommunikasjon i nettverksbaserte media. Disse erfaringene har dessverre ikke fått plass fordi de går utenfor oppgavens rammer. Jeg har aldri kommet i tvil om at dette er et tema som engasjerer; de fleste jeg har snakket med har enten egne erfaringer, eller de har snakket med andre som har erfaringer med sjekking og flørting i elektronisk chat. Mitt inntrykk er at dette er en aktivitet som er utbredt ikke bare hos dem under 20 eller hos oss mellom 20 og 30. Mediet er også i aller høyeste grad oppdaget av kvinner og menn både over 30, 40 og 50.

3.2 Erfaringer fra intervjuene

Omtrent midtveis i datainnsamlingsperioden begynte jeg å frykte at jeg ikke fikk data jeg kunne bruke. Jeg hadde ikke på forhånd vært nok bevisst på hvor jeg egentlig ville, altså hva slags data jeg var ute etter (jeg var usikker på om jeg hadde vektlagt tema som sjekking og kjæresten for tungt). Jeg fortsatte imidlertid på samme måte, og tenkte at jeg heller fikk gjøre oppfølgingsintervjuer senere. Jeg har også følt meg usikker på om jeg burde snakke med chattere med andre chatteerfaringer enn de mine informanter har. Det kan f. eks være chattere som er gjengangere på kanaler for folk som har spesielle seksuelle legninger. Dette var et problem som oppstod fordi jeg var opptatt av å ha en viss bredde i materialet.

Da jeg gikk i gang med å lete etter informanter så jeg for meg at jeg skulle ha fire informanter som var drevne i gamet, og fire som var ganske uerfarne. Grunnen til dette var at jeg ville undersøke om disse to gruppene hadde ulik motivasjon for å drive med chatting. Jeg mente det kanskje var slik at de erfarne chatterne ville legge vekt på chattings egenverdi, mens de uerfarne ville oppgi andre motiver. Det har imidlertid ikke lyktes meg å få tak i uerfarne chattere. Jeg har snakket med noen få privat, men disse stilte seg svært negative til å la seg intervju. Dette må jeg nok ta på egen kappe – jeg klarte ikke å skape den tilliten som var nødvendig. De oppgav som grunn at de var redde for at noen skulle kjenne dem igjen, samtidig som de mente at de ikke hadde noe interessant å fortelle på grunn av deres manglende erfaring.

Enkelte av dem jeg snakket med var i utgangspunktet positive til å la seg intervju, men de ville ikke møte meg til muntlig intervju. I begynnelsen av perioden avskrev jeg disse som mulige informanter. Etter en stund lot jeg imidlertid en jente svare på en del spørsmål via e-post. Dette gjorde jeg først og fremst for å se om den informasjonen jeg fikk var like god som den jeg hadde fått muntlig. Da jeg leste svarene fra denne informant (innsamlingen gikk over flere runder), skjønte jeg at jeg hadde fått veldig lik informasjon som fra de andre, bare mer komprimert. Jeg sitter igjen med seks sider data fra denne informant mot i gjennomsnitt 20 fra de andre.

Likevel mener jeg det var helt nødvendig at jeg også samlet inn data i muntlige intervjuer. Ved å møte informantene mine ansikt til ansikt, kunne jeg i

tillegg til å høre det de faktisk ytret observere kroppsspråket deres. Jeg kunne se engasjementet; hva de følte sterkt for, hva som irriterte dem, hvordan de reagerte på spørsmålene og så videre. Selv om jeg ikke har vært spesifikt opptatt av hvordan informantene brukte kroppen når de snakket med meg, er dette en helt nødvendig type informasjon som virker utfyllende og underbyggende i intervjusituasjonen. Når jeg fikk svarene fra den første e-postinformanten, kjente jeg igjen både tematikk og måten å tenke på fra de tidligere intervjuene. Ansikt-til-ansikt-intervjuene fungerte altså som et godt grunnlag for å gjøre de senere intervjuene på e-post. Uten dette grunnlaget tror jeg neppe e-postintervjuene ville fungert like godt. Fordi det første e-postintervjuet gikk så greit, valgte jeg å gjøre ett til med en jente som bor langt borte fra Oslo og som var interessert i å bli intervjuet.

Jeg har hatt svært pratevillige informanter som har vært opptatt av å vise meg at chatting ikke bare er for nerder og *geeks*, men at det er en vanlig aktivitet også blant vanlig og normalt utseende ungdom. Jeg har vært hjemme hos en av informantene, to intervjuer ble gjort på café og ett ble gjort på et kontor. Selv likte jeg best å gjøre intervjuet på café, fordi dette er en vant og trygg omgivelse for meg. Likevel mener jeg at det beste intervjuet jeg gjorde var hos informanten jeg var hjemme hos, selv om det var her jeg selv slappet minst av. Grunnen til at intervjuet ble bra, og senere har kastet mye av seg, har nok mest å gjøre med at informanten hadde mange interessante historier å fortelle. Og kanskje fordi vi gjorde intervjuet i denne informantens hjem – hvor vedkommende var i kjente omgivelser.

Bare under ett av intervjuene opplevde jeg å ikke få skikkelig kontakt med informanten. Jeg opplevde informanten som sløv og lite engasjert og jeg fikk heller lite sympati. Intervjuet gikk tregt og jeg klarte ikke få informanten til å snakke fritt. På spørsmål om hvorfor vedkommende hadde valgt sitt nicknavn, fikk jeg som svar: *tja... hvorfor ikke?* Vi har imidlertid hatt kontakt per e-post og via tjenesten ICQ (*I seek you*), en tjeneste som tilbyr chat i sanntid)) i ettertid, noe som har båret frukter i form av at jeg har fått mer personlig informasjon, og jeg har fått utdypet spørsmål jeg satt igjen med etter ansikt-til-ansikt-intervjuet.

3.3 Erfaringer fra chattingen

Gjennom hele perioden har jeg til sammen chattet under fem forskjellige nick (*Embla25*, *BicME*, *BycME*, *ingvild* og *ingvild26*). Nesten tilfeldig oppdaget jeg at henvendelsene jeg fikk var relativt forskjellige avhengig av hvilket nicknavn jeg brukte.

Da jeg i januar i 2002 gikk i gang med datainnsamlingen, valgte jeg for en kort periode ikke å gi meg tilkjenne som forsker. Dette gjorde jeg fordi jeg hadde bare liten erfaring med chatting og derfor gjerne ville gjøre meg kjent med feltet først. Jeg hadde lest i litteratur på feltet at det kan være vanskelig å komme inn i miljøet om en ikke kjenner sjargongen.

Jeg logget meg først på som *embla25* – et nick jeg valgte fordi jeg nettopp hadde lest Agnar Mykles *Sangen om den røde rubin* og derfor hadde navnet friskt i minne. "25" fortalte hvor gammel jeg var. Etter noen runder som *embla25*, forsto jeg at jeg ved å bruke dette nicket kommuniserte noe jeg ikke hadde ment å kommunisere: jeg fikk mange henvendelser fra brukere som typisk kalte seg *camboy*, *oslogutt*, *alenemann* og så videre. Disse åpnet samtalene enten med meldinger som dette:

– Hei! Er du en spennende og villig jente, med god fantasi og sans for å være underdanig?

eller bare med det korte asl-spørsmålet⁴, som gjerne blir oppfattet som litt uhøflig fordi det signaliserer at den som spør bare er ute etter å undersøke om vedkommende er en passende samtalepartner, og ikke er villig til å snakke med vedkommende person dersom disse få opplysningene om personalia ikke svarer til kravene.

I tillegg til denne erfaringen så jeg at de som var aktive på kanalen hadde nick som var veldig ulikt mitt. Nickene deres var ofte kjønnsnøytrale og satt sammen av store og små bokstaver og tegn til å danne små visuelle kunstverk.

Disse to faktorene fikk meg til å lage et nytt nick. Først til *BicME*, som var en kombinasjon av den ene halvdel av tegnefilmfigurene *Bic* og *Bac* (fra den franske tegneserien *Arkadia – reisen til jordens indre*) og substituttet *ME* som som kjent bærer

betydningen *meg* på engelsk. Dette nicket brukte jeg noen få dager, før jeg byttet til *BycME* (etter å ha fått et hint om at *BicME* kunne gi assosiasjoner til "bifil". Jeg vet imidlertid ikke om dette var tilfelle, men jeg byttet for sikkerhets skyld; jeg hadde både hørt og lest at det å kommunisere at en er bifil på chattekanaler gjerne får folk til å tro at du er en tenåringsgutt som er ute etter pornobilder eller annet sexmateriale (for eksempel erotiske samtaler med bifile eller lesbiske jenter)). Dette kan en se i dette eksempelet⁵:

```
<Sound20> Yvonne15 er egentlig en 12 år gammel gutt som sitter
på irc!!!
<Mistress> Sound20: er du 20?
<Lez_18> Tenkte jeg det ikke...
<Sound20> Mistress: Jupp
<Sound20> Mistress: Åssen d?
<Mistress> liker litt yngre jenter da altså
<Lez_18> Yvonne15 var så latterlig, tok kontakt å mente hun var
lesbisk...
<Lez_18> hehe---Latterlit!
<Sound20> Ja, 16-20 år
<Mistress> 15?
<RS500> homsser
```

I begynnelsen av perioden var jeg opptatt av å bli en del av miljøet på en av kanalene. Jeg hadde en forestilling om at jeg ved å få nærkjennskap til miljøet kunne få et mer interessant datasett. Etter noen uker som *BycME*, begynte jeg å skjønne at jeg trolig måtte bruke svært lang tid for å få dette til. Nå i ettertid forstår jeg at det å bli del av et slikt miljø ikke handler så mye om hva slags nick man har eller hvor mye tid man legger i det. Det handler nok mer om bare å komme overens sosialt med dem man treffer. Gjennomsnittsalderen på de som deltok på den kanalen jeg oppholdt meg mest på, var langt yngre enn min egen alder.

Da jeg hadde tilbrakt en del tid på IRC, valgte jeg å gå over til å bruke nicket *ingvild* (og *ingvild26* når *ingvild* var opptatt). Det var lettere både å bli tatt seriøst og å opptre som forsker når jeg chattet med mitt egentlige navn. Samtidig syntes jeg at jeg mestret mediet godt nok til å tilkjenne meg som forsker. Jeg skjønte litt mer om hva

⁴ Asl er akronym for age, sex, location.

⁵ Utdraget er redigert: Jeg har fjernet utsagn og annen informasjon som ikke er relevant.

det dreide seg om, og jeg skrev fort nok til å svare på eventuelle spørsmål og å henge med i svingene. Som *ingvild* opplevde jeg noen av de samme problemene som *embla25*, men min da opparbeidede erfaring som chatter gjorde meg flinkere til å takle de mest ubehagelige henvendelsene. Dessuten var jeg raskt ute med å fortelle hvorfor jeg var der. Noen ganger rakk jeg det imidlertid ikke, sånn som her:

<gutten20> utseende?

<ingvild> mørkt hår, grønne øyne, 1,76

<ingvild> du da?

<gutten20> 189, kort mørkt hår, blå øyne, 20cm

Som *Ingvild26* fikk jeg enda færre seksuelt fargede henvendelser – noe jeg antar har sin forklaring i at den i denne sammenhengen høye alderen virket som et filter. Nå må det bemerkes at selv om jeg fikk en del henvendelser som virket støtende og som opplevdes som ubehagelige, var ikke dette noe stort problem. Grunnen til at jeg nevner det her er for å vise at de henvendelser man får er avhengig av hvilket nick man bruker.

3.4 Etiske dilemma/problem

Det som eventuelt skulle utgjøre en etisk problemstilling i dette prosjektet, måtte være at jeg har brukt skjult observasjon. Jeg mener imidlertid at dette ikke er noe problem. Jeg har riktignok deltatt på kanaler uten å gi meg til kjenne som forsker, og jeg bruker materiale derfra som jeg ikke har bedt om lov til å bruke. Slike chattekanaler er umulig å informere tilfredsstillende fordi teksten flytter seg så raskt over skjermen. Det er helt umulig å få greie på om alle som er logget på vet at jeg er der. Chattekanalene er på mange måter å regne som offentlig rom – alle kan i prinsippet logge seg på og overvåke hva som skjer. Jeg har imidlertid ikke villet bruke materiale jeg tror kunne skape problemer for noen. Enkelte av dem jeg lar tre frem med "fullt nick", kan lett spores opp dersom man leter på riktig nettverk og de fremdeles bruker det samme nicket.

Chatterne er nok også klar over at journalister og forskere er kikker innom av og til. Det er også vanlig at folk som ikke har noe spesielt å gjøre der sitter og følger med på skjermen uten selv å delta i samtalen (disse kalles *lurkers*).

3.4.1 Anonymisering av informantene

Jeg har anonymisert både informantene og kanalene de snakker om. Dette er vanlig praksis i samfunnsvitenskapene. Jeg har gjort det for å unngå at informantene skal kunne spores tilbake, for slik å være sikker på ikke å sette dem i ubehagelige situasjoner.

Det har nok ikke vært strengt nødvendig å anonymisere så mye som jeg har gjort. Flere av informantene har gitt uttrykk for at de ikke er opptatt av at det de har sagt ikke skal kunne knyttes til dem. Likevel har jeg valgt å anonymisere – for å være på den sikre siden. Noen av dataene som kommer frem, kan også være ømfintlige.

Noen steder har jeg valgt å erstatte nickene til informantene bare med *nick*. Der det inngår flere i samtalen, og hvor kjønn er relevant, har jeg kalt dem *ham* og *henne*.

Kanalnavn har jeg konsekvent anonymisert med *#kanal*, eller *#kanalen*. Grunnen til at jeg har tatt med grinden foran er for å tydeliggjøre for leseren at det dreier seg om en faktisk chattekanal som er anonymisert. Jeg velger å ikke oppgi hva slags nettverk jeg har hentet dataene fra. Hva slags nettverk jeg har hentet data fra, er helt irrelevant i forhold til poengene i analysen.

3.5 Analyse

Da jeg gikk i gang med prosjektet hadde jeg en del forestillinger om hvordan den ferdige analysen kom til å se ut. Dette gjaldt på flere plan. Jeg hadde lest en del om feltet, og så vidt prøvd å chatte selv. Jeg så for meg at jeg kom til å få data som lignet dem som litteraturen på feltet gjengav. Jeg hadde også med meg noen favoritt-teoretikere som jeg ønsket å bruke til å belyse stoffet. Dessuten hadde jeg en del formmessige preferanser som jeg ville bruke når jeg skrev oppgaven. Alle disse tre faktorene har vært med på å gi avhandlingen det uttrykket den har fått – både i forhold til form og innhold.

I analyse av data har jeg har først og fremst jobbet nært empirien. Jeg har lest gjennom materialet mange ganger og bestemt meg for hvilke temaer jeg mener er mest interessante. Dette gjelder opptattheten informantene viser rundt fysisk utseende i forhold til "personlighet" og opptattheten av hvem som hører til hvor på

chatten (alder, seksuell legning, oppførsel), og har fått sette sitt preg på kapitlet om kropp og identitet og kapitlet om tillitens betingelser på nettet.

Noe av det som har vist seg å være mest lærerikt på dette området er at jeg i utgangspunktet hadde forestillinger om hva jeg kom til å finne som ikke ble oppfylt. I mye av litteraturen jeg har lest står det ofte å lese om folk som bruker de virtuelle omgivelsene til å drive med rollespill. Jeg trodde at om mine informanter ikke drev med rollespill direkte, så ville de i alle fall ha lekt med anonymiteten mediet gir, og kanskje gitt seg ut for å være noe de ikke var. Men mine iherdige forsøk på å dra slike historier ut av dem var fånyttede – de uttrykte bare skepsis i forhold til temaet. Etter hvert skjønnte jeg at denne skepsisen var interessant i seg selv, og den ledet fram til det som i dag er kapitlet om tillit og risiko.

Videre har jeg også en teorinær tilnærming til stoffet på den måten at jeg tar utgangspunkt i teoretiske begreper og undersøker hvorvidt disse kan fortelle noe om mine data. Særlig gjelder dette kapitlet hvor jeg bruker Goffman. En annen variant av denne tilnæringsmåten er kapitlet om kjønn hvor jeg har tatt utgangspunkt i en teoretisk størrelse, heller enn en spesiell teori. Det har vært en utfordring å ikke adoptere det negativt kritiske perspektivet jeg ofte har møtt i litteraturen på feltet. Mye av litteraturen jeg har lest er kritisk til hva teknologien gjør både med kroppene våre og med forestillingen om kroppen som følge av at den er et kulturelt produkt. Jeg har flere ganger i analyseprosessen opplevd å måtte legge teori til side for heller å ta utgangspunkt i dataene jeg har samlet inn. Men teorien har fått mye å si på den måten at den har dannet utgangspunkt for problemstillingene jeg har jobbet med. Det at jeg også bruker teori som ikke behandler teknologi direkte har satt meg i stand til å fjerne meg fra det som kanskje kan være en snever teoretisk tilnærming.

Jeg også en nærhet til forestillingen om framstillingsformen. Hvilke kapitler jeg ønsket å ha med i oppgaven meldte seg tidlig. Jeg ønsket å bruke temaer og uttrykk fra chatten til å illustrere poengene mine. Da jeg begynte å utforme kapitlene lot jeg dem ta form av selvstendige essays. Dette fikk prege hele avhandlingen slik at hvert kapittel lett kan leses uavhengig av de andre. Det å jobbe på denne måten, altså vekselvis og på samme tid empirinært, teorinært og med nærhet til forestillingen om

fremstillingsformen, har jeg hentet inspirasjon til fra Karin Widerbergs bok *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt* (Widerberg 2001).

Jeg begynte med å lese gjennom alle intervjuene og skrive opp alle temaene jeg mente kunne brukes. Ettersom dette ble svært mange, valgte jeg ut dem jeg mente var mest interessante. Etterpå leste jeg intervjuene på nytt og merket av i teksten hvilke temaer de ulike sitatene hørte inn under. Fordi mange av sitatene gav mening til flere av temaene gjentok jeg denne prosessen mange ganger for å være sikker på at jeg fikk med meg alt. I løpet av dette arbeidet dukket det også opp flere temaer jeg mente burde tas med. Dette var en svært tidkrevende og slitsom del av prosessen. Jeg klarte ikke å sortere mer enn ett tema om dagen fordi jeg var redd for å "lese meg blind" på intervjuene. Mot slutten kunne jeg intervjuene nesten utenat og det ble vanskeligere og vanskeligere å se dem uavhengig av det jeg allerede hadde tenkt om dem. Da bestemte jeg meg for at jeg var ferdig.

Objektet for analyse er kroppen på IRC-chat. Men kropp kan være så mangt. Vi finner kroppen og forestillinger om kroppen på flere nivåer gjennom avhandlingen: først den fysiske kroppen slik den sitter bak skjermen. Denne har jeg ikke tilgang til, men forestillingen om den lever sterkt både hos meg og hos informantene. Det neste er kroppen som kommunikasjonsmedium – hvordan vi bruker kroppen til å kommunisere med hverandre. Et annet nivå er kroppsbildene slik vi lager dem på nettet. For å holde et mer samlet fokus har jeg kalt dette for *kroppskonstruksjoner*. Min tilgang til konstruksjonene skjer gjennom tekster basert på autentisk chat eller på tekster basert på intervjuer med informantene.

Jeg vil selvfølgelig aldri ta stilling til hva som er virkelighet eller om noe av det som refereres i analysene faktisk har skjedd. Jeg forholder meg til tekst som er levert enten muntlig eller skriftlig av informantene, eller levert som logger fra informantene. Når det gjelder intervjuene er min posisjon som analytiker flere nivåer unna den interaksjonen jeg behandler i analysene. Først er det informanten som gjenforteller, og denne gjenfortellingen er i seg selv en analyse, deretter analyserer jeg selv informantens analyse. Det er imidlertid ikke særlig interessant å få greie på hvorvidt det som refereres faktisk har skjedd eller om det har skjedd på den måten informanten forteller om det på. Min oppgave som analytiker er altså ikke å avdekke

sannheten for å si noe sant om den, men å prøve å legge merke til noe interessant ved måten informantene oppfatter sin virkelighet.

3.6 Teori

I hvert av de fire hovedkapitlene presenterer jeg forskjellige teoretiske tilnærminger til analysene. I stedet for å ha ett kapittel om én teoretisk tilnærming, har jeg altså flere mindre teoretiske innfallsvinkler integrert i analysene. Jeg syntes det virket mer spennende å bruke flere modeller og flere perspektiver for å forstå datasettet, heller enn bare å bruke én innfallsvinkel. Da jeg gikk i gang med prosjektet hadde jeg allerede flere i tankene, og jeg fant raskt ut at jeg ikke behøvde å forkaste noen av dem. Alle hadde viktige perspektiver å bidra med.

Alle de teoretiske tilnæringsmåtene jeg presenterer er forholdsvis moderne, og alle står godt til min metodisk kvalitative tilnærming. De skiller seg på mange måter fra hverandre når det kommer til grunnteoretiske problemstillinger, men dette utgjør ikke noe problem for helheten i avhandlingen. Jeg skal kort presentere de forskjellige teoretikerne her, og si litt om hvilken rolle jeg gir dem i analysene.

I kapittel fire, hvor jeg spør om vi er fritatt fra kroppen i utformingen av identitet på chatten, skisserer jeg to teoretiske posisjoner; én som jeg kaller teknologioptimistisk som mener det er grunnlag for å forstå identitet på nytt i lys av datamediert kommunikasjon fordi kroppen ikke vises, og én som i motsetning til denne har en mer kritisk tilnærming til spørsmålet om hvorvidt vi fritt kan forme vår identitet på nettet uavhengig av den fysiske kroppen og alt som følger med den. Den teknologioptimistiske posisjonen lar jeg være representert av Sherry Turkle og Dagny Stuedahl. Den kritiske lar jeg være representert av Rosane Stone. Posisjonene er *tenkte* posisjoner som fungerer som et rammeverk for analysen, og ikke nødvendigvis gyldige i andre sammenhenger. Begge disse perspektivene åpner imidlertid for en forståelse av *kroppen på IRC* som konstruksjoner: begge forstår kroppen, eller selvet, som manifesterer seg i det digitale rommet, som kulturelle uttrykk og meningsbærere.

I kapittel fem, hvor jeg spør om hvorvidt kropp kan være en forklaringsfaktor i spørsmålet om hva som gjør at vi ikke har oppnådd demokratiske diskusjonsrom for menn og kvinner på nettet, bruker jeg to teoretiske posisjoner som på mange

måter utfyller hverandre. Den første er West og Zimmerman. De forstår kjønn som noe man *er* heller enn som noe man *har*. Dette perspektivet viser hvordan kjønn på nettet som ellers ikke er fastlagte roller vi trer inn i, men noe som situeres i samhandlingen. Anne Balsamo mener at (sosialt) kjønn er noe som både er relatert til den menneskelige kroppens fysiologiske kjønnskarakteristikk og til den kulturelle konteksten som denne kroppen *gis mening* i. Hennes perspektiv skiller seg fra West og Zimmermann i at hun også forstår fysiologisk kjønn som et kulturelt produkt. Jeg bruker begge disse som utgangspunkt for å vise hvordan kroppen påvirker vår måte å samhandle på på chatten: skjev kommunikasjon mellom kjønnene er situert i samhandlingen på chatten, men dette kan også forstås i lys av den "kunnskapen" kroppene våre handler ut i den aktuelle situasjonen. Også her tillater begge perspektiver å forstå kroppen som bærer av kulturell mening.

I kapittel seks som handler om hvordan vi kan etablere tillit til hverandre på chatten hvor vi ikke kan bruke fysiske kroppslige uttrykk for troverdighet, bruker jeg Anthony Giddens' teori om modernitetens konsekvenser. Jeg viser hvordan vi kan forstå chatten som det Giddens kaller *rekonstruksjon av tid-rom-relasjoner*, altså det at vi finner gjeninnleirede relasjoner i utleirede omgivelser. Jeg viser hvordan vi konstruerer kropper og ansikter på chatten som opprettholder og forandrer det som i utgangspunktet ser ut som ansiktsløse relasjoner. Dette gjør vi gjennom å bruke bilder og å være tilstede (utstrekning i rom) med gjenkjennbare avtrykk av oss selv utstrakt i tid. Tillit, som i følge Giddens blant annet etableres ved hjelp av ansiktsarbeid, er viktig i nettrelasjonene. På nettet kompenserer vi for dette ansiktsarbeidet ved å konstruere kropper som vi bruker til å utføre ansiktsarbeidet. Giddens teoribygning brukes til å gi mening til datamaterialet mitt: begrepene han bruker egner seg til å gi mening til materialet mitt, og gir anledning til å forstå materialet i lys av det moderne samfunnet.

I kapittel sju bruker jeg Erving Goffmans dramaturgiske modell slik han presenterer den i *Vårt rollespill til daglig* (1992). Den dramaturgiske modellen, som skisserer et skille mellom det å befinne seg *bak kulissene* (back stage) og *i kulissene* (front stage), egner seg godt til å belyse nettrelasjoner som utvikler seg til å bli ansikt-til-ansikt-relasjoner. Goffman beskriver hvordan hvilke sceneområder man befinner

seg i er med på å bestemme hvordan man fører seg for de andre som deltar i interaksjonen, og for et eventuelt publikum. Informantene jeg snakket med fortalte om hvordan de opplevde å møte dem de først hadde blitt kjent med via chatten ansikt-til-ansikt, og dette scenskiftet gis mye mening i lys av Goffmans teatermetaforer.

Felles for disse er at de ikke er lovorienterte. Jeg har ikke forsøkt å teste noen av teoriene ved hjelp av mitt materiale, men prøvd å bruke dem slik at de bidrar til økt mening til mine analyser av data. Perspektivet jeg legger til grunn retter seg mot det å forstå kropp som kultur, heller enn å forstå kropp som natur. Jenny Sundén, som har skrevet en doktorgradsavhandling om MUD og kroppslighet (embodiment) (Sundén, 2003), argumenterer mot det hun oppfatter som et kunstig skille mellom kjønn (biologisk) som natur og sosialt kjønn som denne naturens gjenpart i det kulturelle. I stedet mener hun at også biologisk kjønn, og slik også våre fysiske kropper er kulturelle produkter.

4

Kropp og identitet

Chatting har for mange blitt en uunnværlig del av hverdagen, og noen opplever sine beste stunder sammen med venner de treffer på internett. Jeg vil spørre om betingelsene for identitetsskapning og selvforståelse er endret i og med at kroppen er skjult for kommunikasjonspartneren(e). Skaper denne nye måten å kommunisere på et behov for å forstå det moderne selvet på nytt?

Mennesket har i moderne vestlig historie forstått seg selv som bestående av noe *fysisk* og noe *åndelig*. De siste tiårene har vi imidlertid sett at denne dualistiske menneskeforståelsen har blitt rokket kraftig ved; mange filosofer vil hevde at det er grunn til å stille spørsmål ved forestillingen om at noe fysisk og noe ikke-fysisk er knyttet til hverandre i et dualistisk avgrensbart hele. Denne problemstillingen er særlig interessant i sammenhenger hvor det er mulig å dempe den enes framtoning; når man kommuniserer via internett vises ikke kroppen, og hva skjer med forståelsen av selvet da?

I møte med de nye mulighetene for kommunikasjon som teknologien gir, er det særlig to sider av selvet som har dominert som objekt for de vitenskapelige arbeidene; kropp og identitet. Spørsmålene som har vært stilt har dreid seg om hvor grensene bør gå mellom kropp og teknologi (eller mellom det som er skapt av naturen og det som er skapt av mennesket), og om hvordan man skal forstå de nye uttrykkene for identitet som i nettmediert kommunikasjon blir presentert i skrifttegn. For å kunne si noe om hvilken rolle kroppen får i forståelsen av selvet i møte med teknologien, vil jeg lete etter uttrykk for identitet på chatten og undersøke hvilken rolle kroppen har i denne sammenhengen. Videre vil jeg presentere to teoretiske posisjoner som jeg vil drøfte dataene mine i forhold til.

Jeg vil forstå identitet som en markering av en posisjon som man kan gi uttrykk for gjennom smak eller mening. Denne markeringen er et uttrykk for en posisjonering mot eller med andre, bevisst eller ubevisst, for å vise hva eller hvem

man identifiserer seg med⁶. Symbolene som vi bruker for å markere identitet, er en del av vår kroppslige erfaring. Klær, språkføring, bosted og musikksmak er eksempler på identitetsuttrykk. Karakteristisk for vår senmoderne tid er at rammene for identitetsuttrykk er løsere enn tidligere. Vi sier at vi har større valgfrihet når det kommer til å gi uttrykk for hvem vi er, og at vi har flere uttrykk å velge i. Flytende eller fleksible identiteter er sentrale begreper.

4.1 Identitets- og kroppskonstruksjoner

I dette kapitlet har jeg brukt data både fra intervjuene, direkte fra kanaler og logger som jeg har fått fra den ene informantene. De dataene jeg har tatt med forteller noe om forholdet mellom kropp og teknologi.

Jeg snakket med informantene om anonymitet, og i den forbindelse fikk jeg vite en del om hvordan de oppfattet seg selv og andre i samspill på chattekanalene. Informantene anerkjenner den muligheten for selvutvikling, eller sosial læring som de er mer opptatt av, anonymiteten gir, men de er også skeptiske til muligheten anonymiteten gir til å lure folk. De mener det er vanlig å fremstille seg selv på måter man ikke hadde kunnet dersom kroppen var synlig, for eksempel gjennom opplysninger om alder og kjønn. Men de er like opptatt av hvordan man kan beskytte seg fra å bli lurt av dem som gjør dette, enn den muligheten det gir til å lære noe om seg selv. Her er fra det ene e-postintervjuet:

Folk "åpner" seg mer å er "tøffere bak tastaturet" og dermed tror jeg to mennesker blir mer kjent med hverandre enn de ville blitt på samme tid i virkeligheten. (...) Men på nett er det greit å få høre andres meninger og være anonym om man har behov for å prate med noen dersom man finner rette person å prate med. Istede for psykolog eller venner som man ikke helt tørr å si ting øyne til øyne med..

Her har jeg spurt henne om hun pleier å snakke mest på kanalen eller om hun snakker mest privat:

Prater begge deler. Ikke alt av info er relevant for andre å vite så da er det greit å prate privat.. Også har jeg hatt venner som har hatt psykiske plager og her ser vi igjen behov for å prate privat. Ofte blir

⁶ Identitet stammer fra det latinske *idem*, som betyr *samme* eller *lik*.

menneskene "tøffere bak tastaturet" så jeg har kunnet faktisk kommunisere bedre med venner som har hatt tøffe perioder i livet sitt mye enklere via irc fordi en ikke ser kroppsspråket.

Men mange av informantene har også opplevd eller sett de positive mulighetene mediet gir til å prate med andre uten senere å måtte forholde seg til vedkommende ansikt-til-ansikt. Her er fra ett av ansikt-til-ansikt -intervjuene:

... hvis en person du liker å prate med, jeg har opplevd det at folk har sagt at... jeg vil være ærlig med deg - jeg har løyet for deg, ikke sant. Og kanskje at de er bare 20 i stedet for 25, bare et mindre tall, liksom. En sånn enkel ting, ikke sant. Men når de begynner å si at de er gutt i stedet for jente, og sånne ting, da begynner det å bli litt drøyt, da.

Det vi ser i disse utdragene er hvordan informantene oppfatter det å snakke med "skjermede kropper" som annerledes enn det å snakke med noen ansikt til ansikt. Den første informanten snakker om hvordan det kan være lettere å gi uttrykk for hvem man er på nettet enn i ansikt-til-ansikt-situasjoner. Den andre informanten viser også hvordan det at kroppen ikke er synlig kan skape situasjoner på nett som ikke ville funnet sted i det "virkelige" liv. Her følger et eksempel på hvordan denne måten å tenke på blir mer eksplisitt formulert. Informanten gir uttrykk for at det han kaller *selve personen* er noe mer enn bare personligheten.

En forelskelse over internett er veldig lett å komme over fordi at du... når du ikke har et ansikt å forholde deg til, så begynner du mer å forholde deg til personen. Så det blir kanskje enklere å bli forelska i noen, men samtidig så har du den lille i bakhodet at du vet ikke hvordan personen ser ut. Så, av mangel på et bedre ord, det kan godt tenkes at du forelsker deg i et takras uten like. Det... dessverre så forekommer det. Jeg har også gått i den fella flere ganger... Nei, men det er... det er veldig lett å gå i den fella - fordi du møter *personligheten* isteden for selve personen.

Det er ikke mitt poeng at informantene viser at de tenker på mennesket både som kropp og noe annet, men at de anerkjenner og er opptatt av muligheter og ulemper som følger av at kroppen ikke vises i kommunikasjonsøyeblikket.

Når fysiske objekter fra det "virkelige" liv, for eksempel vår fysiske kropp, blir inkludert i samhandlingssituasjonene, kan man se hvordan det virtuelle rommet

antar kjente former. De to personene som opptrer i samtalene nedenfor ble kjent med hverandre på nettet, og har også vært kjæresten i det "virkelige" liv. Man kan lett få inntrykk av at de sitter overfor hverandre i en sofa hjemme i sin egen stue. Her er en liten flørt med sjokolademelk:

- [12:32] <hun> <-- kjøpte sjoko-melk på veien hjem :o) *kose seg med*⁷
- [12:32] <han> jeg vil og ha.....*hente en bambi i skogen og få den til å titte på henne*
- [12:33] <hun> du kan få smake? hvis ikke kjæresten din tar d ille opp da?
- [12:33] <Hun> *rekke boksen mot*
- [12:33] <Han> hu kan ikke si noe på at vi deler sjokomelk :o)
- [12:33] <Hun> koselig :o)
- [12:33] <Han> *næbbe en liten slurk med sjokomelk*
- [12:33] <Hun> skal vi gjøre d oftere?
- [12:33] <Hun> *smiler*
- [12:34] <Han> hehe
- [12:34] <Han> hehe
- [12:35] <Hun> hehe
- [12:35] <Hun> hehe
- [12:35] <Hun> hehe
- [12:35] <Hun> hehe
- [12:35] <Han> *ler*

Og en med mentosfrukt:

- [14:52] <Han> *spise mentos frukt*
- [14:52] <Han> vil du ha en?
- [14:53] <Hun> d er ikke godte-dag da.. *spiser bare godt på lørdager vi*
- [14:53] <Han> oki :o)
- [14:53] <Hun> Må være litt flinke pga sukkersjuken hans..
- [14:53] <Hun> -men..
- [14:53] <Hun> kan jeg lukte på en?
- [14:53] <Hun> *smiler*
- [14:54] <Han> seff :o) *lange over en rosa en*
- [14:54] <Hun> de rosa er best :o)
- [14:54] <Han> yepp :o)
- [14:54] <Hun> *sniff*
- [14:54] <Hun> -og så fikk jeg en av de beste? *rødme*

⁷ Det er vanlig å sette følelser eller reaksjoner mellom stjerner. Man leser da: *hun* (nicket) kose seg med.

Også her kommer kroppen til syne:

[13:03] <Hun> *smugtitte på*
 [13:04] <Hun> *s*⁸
 [13:04] <Han> iiikk!
 [13:04] <Han> hehe
 [13:04] <Han> godt jeg ikke var naken nå *glise'
 [13:04] <Hun> psst.. du skulle ikke se meg daa
 [13:04] <Hun> har sett deg naken jeg så ;p
 [13:04] <Hun> *smiler*
 [13:05] <Han> veit *s*
 [13:05] <Hun> hehe.. rødmer du?
 [13:06] <Han> yeph :o)
 [13:07] <Hun> hvorfor det? *smiler*
 [13:07] <Han> bare sånn det er *glise*
 [13:07] <Hun> Bare fordi jeg kan se for meg stumpen din hvis jeg vil? :o)
 [13:08] <Han> *ler* yepp *s*
 [13:08] <Han> *vifte litt med stumpen*
 [13:08] <Hun> *ser d for meg*
 [13:08] <Han> *rofl*⁹
 [13:08] <Hun> *smiler godt*

Det erotiske aspektet blir tydeligere:

[13:17] <Hun> flott :o) Da kan jeg i alle fall ligge med hodet i fanget ditt og titte på deg mens du skriver :o)
 [13:17] <Han> hehe :o)
 [13:17] <Han> Just mind the Pointy-Bits *glise*
 [13:18] <Hun> jada :o) har forresten blitt god med sånt :o)
 [13:18] <Han> *ler*
 [13:18] <Han> *holder fullstendig kjeft*
 [13:19] <Hun> er jo ikke gøy når du holder kjeft da...
 [13:19] <Han> heheh
 [13:19] <Han> jeg holdt bare på å si noe teit her :o)
 [13:20] <Hun> d ville i så fall ikke vært første gangen, og jeg ville sannsynligvis ha takla d..
 [13:20] <Han> sant
 [13:20] <Han> <--- har en egen evne til å utbasunere det mest utrolige.
 [13:20] <Hun> *venter i spenning*
 [13:20] <Han> sier det ikke, såhh :o)
 [13:21] <Hun> nei vel.. *lene hodet litt hardere bakover*
 [13:21] <Han> eh :o) *kjenne at ting rører på seg*

⁸ S står for smile.

⁹ Rofl er akronym for *rolling on the floor laughing*.

[13:21] <Hun> la nå dyret sove da! jeg skal jo bare hvile litt her, hvis d er ok?

I de overstående eksemplene ser vi hvordan kroppen får et uttrykk på nettet. Poenget mitt er å vise hvor sofistisert kroppens manifestasjon i denne "kroppsfrie" sfæren er. Vi kan også ane at grensene mellom den virtuelle kroppen og den biologiske kroppen er uklare. Den virtuelle kroppen er den hun maner fram når hun legger hodet sitt i fanget hans. Men at ereksjonen er bare virtuell, er tvilsomt. Likedan ser vi hvordan hun får lyst på mentosfrukt når hun får vite at han spiser slike. Jeg vet jo ikke, men det kan godt tenkes at tennene hennes løper i vann også bak skjermen.

Det mangler ikke på uttrykk som viser hvordan det "virkelige" konstitueres på nytt i chatte-felleskapet. Til og med lukt får et uttrykk i dette rommet som man ellers skulle tro var luktfritt:

<ingafiza> det lukter tåfiiiiis
<bates> hahaaha
<bates> *ler*
<ingafiza> nikita gikk for å lukte
<ingafiza> hehehehe
<bates> tåfipostei?
<ingafiza> så bra da
<bates> :)
<ingafiza> yes bates
* _Rikku_ gnir ansiktet til kine med postei
<bates> lol¹⁰
<^NiKitA^> det lukter ikke bra for å si det sånn

Måter å vise hvem man er på fungerer stort sett på samme måte for alle – også for chatterne. Men på nettet kommuniserer man ikke hvem man er gjennom klær eller frisyre, men gjennom tekst. Teksten legger ikke nødvendigvis noen begrensning for å fortelle hvem man er. Hva slags musikk man liker er en viktig identitetsmarkør særlig for ungdom:

<|Dj-VoDkA> ingen som liker dream theater her?
<Bj_> NEI

¹⁰ Lol er akronym for *laughing out loud*.

<lillepia> m-m
<Prinsen25> vet ikke hva det er
<Bj_> hørres ikke kult ut sååå nei
<|Dj-VoDkA> har du ikke hørt om dream theater?
<|Dj-VoDkA> dere er rare azz...
<Prinsen25> noep
<Bj_> Nei ingen har det
<voodz> jeg har hørt det
<voodz> er hard rock ellerno?
<Bj_> tull
<|Dj-VoDkA> rock ja
<Bj_> baad
<|Dj-VoDkA> dream theater - take the time
<Prinsen25> nickelback er bra
<|Dj-VoDkA> den er fet azz
<Bj_> Trance rule:)
<|Dj-VoDkA> trance sux
<|Dj-VoDkA> så lett å lage
<Bj_> LA MEG TENKE NEEEEIII
<KillerOst> Bj_: Uff og uff... trance er technoens svar på søppel.. :)
<|Dj-VoDkA> det er det...
<Bj_> feil
<|Dj-VoDkA> killerost; er med deg
<|Dj-VoDkA> dream theater - the mirror
<[EVO-7]> Hvorfor kaller du deg DJ? Når du liker søppel rock?
<|Dj-VoDkA> kan vel kalle med dj fordet
<[EVO-7]> Stuke hue!
<|Dj-VoDkA> si hva du vil...men trance sux

Holdninger til dop er en annen måte å fortelle om seg selv på:

<Finn_67> dette er politiet...er det noen som har narko på seg?
<_only_> yes:)
<cannabiz> lever det i postkassa mi så slipper du bot!
<_only_> har litt hasj å heroin...
<Korzhar> oki, hvor er den?
<Finn_67> lever det i postkassa MI så slipper du bot!
<Korzhar> heroin er for folk uten hjerne
<ZeZ> så trist, så trist...
<cannabiz> post kassa mi! ved siden av den andre
<cannabiz> jaja
<Zicon> Hæh?
<Zicon> Hvem skal poste kassa di?
<Finn_67> post kassa mi! ved siden av den andre
<Finn_67> jaja

<cannabiz> heroin`=dritt
 <cannabiz> knipps er kult
 <Leknespia> ja it sant
 <_only_> e ska vel ha dæ sjøll!
 <Leknespia> jeje
 <Finn_67> knipps er kult
 <Seifer_> ohh hen va d kjedele!!!
 <cannabiz> *freestyler*
 <Finn_67> *freestyler*
 <_only_> freestyler=utgååd a dato!
 <cannabiz> 67 år å knippser????
 <cannabiz> skjønner du er født da!
 <Finn_67> fjortis å knippser????

4.2 Vær hvem du vill!

Identitet har også stått sentralt i forskningen på nettkommunikasjon og såkalte nettsamfunn. Flere har gitt uttrykk for en antagelse om at den nye teknologien gir behov for eller mulighet til å forstå identitet på nytt. I artikkelen *Et jeg i tegn – identitet i skrift på Internettet* uttrykker Dagny Stuedahl det slik: "I all vår streben etter å markere og finne identitet har vi til nå (...) alltid vært belemret med kroppen" (Stuedahl 1997). Stuedahls posisjon er å forstå som et forsvar av det hun kaller "nettfolket". Hun presenterer et motangrep til kritikken som dreier seg om hvordan internett og globaliseringstendenser i samfunnet er med på å svekke vår identitets- og språkfølelse. I artikkelen viser hun hvordan identiteter har et mangfoldig uttrykk på internett, og at mangelen på kroppsspråklige uttrykk har stimulert fantasien og skapt mange morsomme løsninger (for eksempel bruk av humørfjes). Hun legger til grunn en antagelse om at betingelsene for forståelsen av identitet er endret i og med at kroppen ikke vises i kommunikasjonssituasjonen:

På internett finnes ingen hindre; kroppen, som har vært menneskets siste hinder i higen etter total frihet, eksisterer ikke lengre. Internett gir muligheten for å leve i flere verdener med et ekspansivt antall identiteter. (...) På Internett er kroppen ikke lenger utgangspunkt for identitetsskapning ..." (ibid.).

Den amerikanske sosiologen Dennis D. Waskul (2003) sier noe lignende: "What makes online environments unique is how the fluidity of self-enactments is expanded exponentially by the absence of a physical body".

Den amerikanske sosialpsykologen Sherry Turkle er opptatt av mulighetene internett gir for personlig utvikling: "When we step through the screen into virtual communities, we reconstruct our identities on the other side of the looking glass" (1997 s. 177). Hun mener at rollespill på internett kan ha en positiv psykologisk virkning på brukerne. Poenget hennes er at den anonymiteten som mediet gir, kan brukes på en selvutviklende måte. Gjennom å logge seg på som en som ingen kan se, kan man "leke" at man er noen andre, og slik bli kjent med nye sider ved seg selv. Turkle forteller blant annet en historie om en gutt som optrådte som jente på nettet, som ble svært overrasket over hvordan han ble mottatt av gutter, og mente etterpå han hadde forstått mye av hva det vil si å være jente. Det at kroppen ikke vises gir mulighet til å utforske nye sider av oss selv: "The anonymity of most MUDs¹¹ (you are known only by the name you give your characters) provides ample room for individuals to express unexplored parts of themselves" (ibid., s. 185). Turkles poeng er at muligheten til å leke forskjellige personer på nettet, det at vi kan sitte med flere chattevinduer åpne samtidig og være forskjellige personer i hvert av vinduene, er et godt bilde på den moderne fleksible identiteten: "

The Internet has become a significant social laboratory for experimenting with the constructions and reconstructions of self that characterize post modern life. In this virtual reality, we self-fashion and self-create (ibid., s. 180).

Dagny Stuedahls og Sherry Turkles argumenter kan i denne sammenhengen begge forstås som uttrykk for en teknologioptimistisk posisjon. Begge er opptatt av hvilke muligheter det nye mediet gir, og de snakker om for eksempel selvutvikling og lek med identitet. De skriver seg gjennom sine teorier inn i en tradisjon som mener at nettet, hvis man bruker det riktig, kan tilby demokratiske løsninger fordi det ikke tillater diskriminering på grunnlag av rase, kjønn eller sosial status.

¹¹ For mer om MUD se s. 13.

Et annet argument som har stått sterkt blant teknologioptimistene, er hvordan vår fysiske fremtoning ikke står i veien for å bygge vennskap når vi kommuniserer via datanettverk. Dette skriver Jodi O'Brien, som har gjort undersøkelser med folk som bruker MUD, om det han mener kan kalles en hype:

At least to promises are implied about the 'new frontier'. One is that categories of difference that 'constrain' everyday face to face (f2f) interaction will be erased because they will not be apparent online. Another is that cyberspace will be a sort of wild west in which one can cross over the boundaries imposed by physicality (1999, s. 81)

Både i aviser, fra informantene mine og i litteraturen jeg har lest, presenteres historier om folk som har en eller annen fysisk skavank, og som har fått et nytt liv etter at de fikk kjennskap til chatting. Dette er historier for eksempel om en sjenert dverg (fra et intervju jeg gjorde til denne avhandlingen) og en døv kvinnelig forsker (Dagbladet 3. november 2002). I omtalen av slike historier følger ofte holdninger som forteller om hvordan datakommunikasjon er et medium hvor fordommer og rasisme ikke får bestemme hvem som kommuniserer med hvem, eller hvordan man skal kommunisere med hverandre. Mediet fjerner markører som kan stå i veien for at folk skal bli kjent med hverandre. Ikke fordi vi faktisk er rasister og fordi vi ikke vet hvem som sitter på den andre siden, men fordi spørsmålet er irrelevant. Mange forteller om hvordan de føler de har fått vennskap som ikke tar hensyn til annet enn "rendyrket personlighet", som en av informantene mine uttrykker det.

4.3 Den virkelige kroppen?

I artikkelen *Will the real body please stand up?* problematiserer Rosanne Stone antagelsen om at kroppen ikke lenger danner utgangspunkt for vår selvforståelse når vi kommuniserer ved hjelp av datateknologi. Hun tar utgangspunkt i hvordan de nye rommene på en tydelig måte viser hvordan grensene mellom naturlig og kunstig, biologi og maskin, det teknologiske og det sosiale viskes ut. Man kan si at hun står innenfor en postmodernistisk tradisjon som prøver å bryte opp vante forestillinger, for å skape nye måter å forstå på. Hun jobber ut fra et kritisk

feministisk perspektiv, og har som hovedformål (i denne artikkelen) å problematisere forholdet mellom kjønn og teknologi.

Stones posisjon står ikke i direkte opposisjon til Stuedahls eller Turkles. Argumentet hennes er ikke: jo, kroppen er et hinder for selvforståelsen på nett, men at grensene mellom kropp og teknologi er lite tydelige, og at vi derfor ikke kan skille ut kroppen som en egen variabel. Hun viser oss hvordan vi forstår forholdet mellom teknologi og natur som binært; vi gir teknologi mening i lys av det vi oppfatter som naturlig, og det naturlige får sin mening i lys av hvordan det står i et motsetningsforhold til det teknologiske. Det naturlige er noe livaktig, uforutsigbart og lite åpent for tolkning, teknologien er død menneskeskapt vitenskap (tolkbar). Når grensene mellom natur og teknologi viskes ut, må det som er ikke-menneskelig også være livaktig. Det er dette vi er opptatt av når vi snakker om hvor mye maskinene skal få gjøre for oss; hvor intelligente de får være. Maskinene ligner mer og mer på oss, eller er det vi som begynner å ligne på dem (fordi de også er med på å konstituere vår forståelse av verden)?

På samme måte som grensene mellom naturlig og kunstig viskes ut, blir også grensene mellom kropp og teknologi, og samfunn og teknologi mer vanskelig å få øye på. Det er flere måter vi kan se produksjon av kropp og samfunn i teknologien i følge Stone. Dette er noe av det hun har funnet:

- Medlemmer av elektroniske samfunn handler som om dette samfunnet var i et fysisk offentlig rom. Dette kan vi se av talemåter som "This is a nice place to get together" eller "This is a convenient place to meet".
- Det virtuelle rommet blir ofte visualisert som cartesiansk. Onlinekonferanser visualiserer konferansesystemet som et tredimensjonalt rom som kan forstås ut i fra cartesianske koordinater som *ved siden av*, *under*, *bortenfor* og så videre.
- Man handler som om konferansen er befolket av kropper.
- Kropper i virtuelle rom har komplekse erotiske komponenter. Konferansedeltakerne flørter med hverandre, og noen driver med nettsex.

Men uansett hvor virtuelt selvet kan bli, er det alltid en kropp som følger med, sier Stone: "It may be off somewhere else [...] but consciousness remains firmly rooted in the physical". (1991).

I det følgende vil jeg undersøke hvilken rolle kroppen har i forståelsen av selvet innenfor området for nettmediert kommunikasjon. Jeg vil bruke mine data til å drøfte hvilket av disse utgangspunktene som er mest fruktbare. Har kroppen et uttrykk på nettet, og er dette eventuelt viktig for å forstå identitet, eller er denne dualistiske måten å forstå selvet på et dårlig utgangspunkt fordi grensene mellom kropp og identitet er umulig å trekke opp?

4.4 Diskusjon

Det er tre poenger jeg vil trekke fram fra de dataene jeg har presentert. For det første ser vi at informantene tenker på chatting som en aktivitet som ikke inkluderer kroppen. Dette ser vi gjennom eksemplene hvor informantene snakker om det å kommunisere på chat som annerledes enn å kommunisere i ansikt-til-ansikt (man blir *tøff bak tastaturet* som en av informantene sa). Poengene de trekker fram når de snakker om anonymiteten har å gjøre med at kroppen er skjult i samhandlingssituasjonen. For det andre ser vi at kroppen og andre fysiske framtoninger fra vår fysiske livsverden rekonstrueres på chatten. Dette kommer tydelig fram gjennom samtalene mellom *han* og *hun*. Det tredje er at måten å vise hvem man er på, altså hvilke identitetsmarkører som er viktige, er de samme som utenfor nettet. Sammen virker disse poengene til å vise hvordan det såkalte *real life* konstituerer det virtuelle rommet, og vi ser at skillet mellom disse to *sfærene* ikke er så tydelig lengre.

Ved første øyekast kan det se ut som en frihet at kroppen ikke vises når man kommuniserer via datanettverk. Men ved nærmere ettersyn, oppdager vi at den logikken vi er en del av, eller det systemet vi tenker innenfor, også er gjeldende i den "kroppsfrie" sfæren. Dette ser vi blant annet når *hun* og *han* lager et fysisk rom hvor de kan dele godteriet sitt og kose med hverandre. Det som skjer er at de flørter og viser at de liker hverandre. Sannsynligvis ville de gjort det på akkurat samme måte i "virkelige" rom, men her skriver det med tekst. Man beføler hverandre med tastaturet, men det er likevel en beføling.

Jeg mener altså det er for enkelt å si at anonymiteten mediet gir er en frihet. Det at informantene opplever det som annerledes å kommunisere på nettet enn ansikt-til-ansikt betyr ikke at betingelsene for identetsbygging er endret. Kroppen får et uttrykk på chatten også, og denne virtuelle kroppen skiller seg ikke vesentlig fra vår biologiske kropp av utseende. Også de romlige omgivelsene rekonstrueres, og vi forholder oss og handler i forhold til disse størrelsene, eller cartesianske koordinatene som Stone kaller dem (for eksempel når informanten langer *over* et rosa mentosfrukt).

Også når det kommer til det å gi uttrykk for sin identitet, gjelder den logikken som er en del av vår hverdagskunnskap. Det er de samme kategoriene som er viktige, men litt andre måter å uttrykke dem på. I stedet for å ta på seg headsett og gå rundt med musikk på øret, forteller folk på kanalen hva de hører på, og diskuterer med andre hva de oppfatter som bra eller dårlig musikk.

Hvis vi skal få en god forståelse av den indre dynamikken i et gitt felt, kan vi ikke isolere dette feltet fra de omstående felt, eller fra samfunnet. Slik kan vi ikke få en god forståelse av hva selvet er på nettet dersom vi forstår denne identiteten eller selvforståelsen som noe veldig annerledes enn slik den fremtrer i det "virkelige". Vi møter teknologien med forestillingen om at vi er dualistiske vesener, og den forestillingen blir rekonstruert innenfor rammene teknologien gir. Vår identitet er bundet av våre kroppslige erfaringer, og det lar seg ikke gjøre å skille disse ut fra "resten av personen".

Det er en viktig forskjell i mine data og i de funnene Turkle har gjort: Det er at Turkles informanter er mye mer opptatt av hvordan man kan "surfe på identitet", altså det å være en person for hvert vindu de har en kommunikasjonskanal i. Mine informanter gir uttrykk for en holdning om at man skal være ærlig om hvem man er. Dette tror jeg kommer av at mine informanter har et nærmere geografisk forhold til sine chatte-venner enn Turkles informanter har. For dem jeg snakket med var det alltid et spørsmål om de kom til å treffe chatte-vennene. Det har også blitt mer og mer vanlig med såkalte kanaltreff¹². Og da er det klart at kroppen kommer nærmere i

¹² *Real life*-fester for chatterne

forestillingen når man presenterer seg selv eller ser andre gjennom deres presentasjon.

Det å kommunisere via nettet, og kanskje være en person for hvert vindu man har på skjermen, er kanskje en egnet måte å beskrive det moderne selv på. Det at man kan leke med forskjellige identitetsuttrykk på nettet kan fungere som et bilde på hvordan vi i vesten opplever å være mennesker i dag. Men vi må ikke trekke det så langt som å si at betingelsene for identitet er endret. Grunnen til dette er at vi ikke kan dra noe skille mellom det vi kan kalle virtuell kropp, og den fysiske kroppen. Betingelsene for identitetsdannelse er fremdeles de samme, vi har bare et nytt medium å utspille vår identitet i.

5

@sex – neuter?

En undersøkelse av sosialt kjønn på chatten

Når man logger seg på nettet for å chatte med noen, skaper man seg et *onlineselv* som man bruker i samhandlingen. Fordi vi vanskelig kan tenke oss mennesket uten kropp, gis dette selvet ofte et kroppslig uttrykk. Vi lager en *onlinekropp* som chatter med andre *onlinekropper*. Mange opplever når de treffer folk på chattekanalene å være usikker på om det er en jente eller en gutt de snakker med. Mistenksomheten er stor. Mange liker ikke tanken på å engasjere seg i samtaler når de ikke vet om samtalepartneren er ærlig om hvem hun/han er. En av de første tingene man gjør på chatten, ofte helt uten å tenke på det, er å gi sitt onlineselv et kjønn.

Helt fra de første nettverkssystemene så dagens lys og fram til i dag har både forskere og lekfolk diskutert det nye mediets potensielle evne til å flate ut makthierarkier og dets potensielt demokratiserende effekt. Mange så for seg at kommunikasjon via nettverk, hvor både sender og mottaker er "skjult bak sine skjermer", ville kunne foregå helt uavhengig av sosiale kategorier som kjønn, sosial tilhørighet og etnisitet. Dette har i ettertid blitt ettertrykkelig tilbakevist. Nå er spørsmålet: hva er det som gjør at vi ikke klarer å opptre demokratisk i omgivelser som tilsynelatende gir muligheter for demokratiske løsninger? Og har teori om kropp forklaringskraft i forhold til dette?

Kyborgen er en figur som lenge har vært diskutert både i "kyberloren" (den populære litteraturen på feltet) og i faglitteraturen som en figur som kan handle på tvers av sosiale kjennetegn som kjønn, alder, sosial status eller etnisitet. Jeg har lett etter *figurer* av kjønn i mitt materiale. Med *figurerer* av kjønn mener jeg handlingsmønstre som ser enkle og forutsigbare ut i forhold til tradisjonelle forestillinger om hva som er feminint og maskulint. Grunnen til at jeg bruker dette begrepet er at jeg i materialet fant ganske stereotypiske måter å *være* kjønn på. Dette skal jeg komme tilbake til. Utgangspunktet mitt var å finne uttrykk for kjønn

kommunikasjon, med særlig vekt på å se etter om jeg fant nye figurer av kjønn som følge av det faktum at kroppen ikke vises.

5.1 **Gammel gris til helvete**

Under ett av mine første besøk på MUDen *LambdaMoo* opplevde jeg å komme til helvete. Jeg hadde logget meg inn som gjest, og som gjest har man ingen mulighet til å lage en egen profil (en profil er en liten tekstbit som beskriver deg selv). Helt blottet for nettiquette¹³ i denne fremmede kulturen kom jeg til å pådra meg oppmerksomhet i det jeg plukket et kart ned fra veggen i den tett befolkede stuen (noe man kan gjøre ved å skrive kommandoen: *take map*). En av de mer garvede innbyggerne spurte meg om hva jeg skulle med kartet – og før jeg svarte ville jeg sjekke denne personens profil. Jeg ville vite hvem jeg snakket med. Intetanende var jeg om at denne personen selv fikk en melding på sin skjerm om at jeg "tittet" på ham. Dette fortalte han høyt til alle som var i stuen. Disse reagerte med å spørre hvem jeg var og hvilket kjønn jeg hadde. Jeg svarte som sant var på den tiden: f23. Av en eller annen grunn fikk en av dem det for seg at jeg snakket usant – han ropte ut at jeg var en gammel gris og at jeg skulle "fuck myself". Dette syntes jeg, naturlig nok, var litt på kanten og svarte derfor med samme mynt. Hvorpå jeg havnet i helvete.

På skjermen kunne jeg lese at jeg befant meg på et svært varmt sted; flammene bredte seg sultne over kroppen min. Jeg prøvde å komme meg ut derfra før maskinen skulle rekke å erklære meg død, men alle utganger var stengt. Heldigvis kom det en snill wizard¹⁴ som hadde overhørt episoden i stuen, og som hadde skjønt at jeg bare var en såkalt *newbie* og ingen gammel gris, og hjalp meg ut. Hun lærte meg senere, da jeg fikk min egen brukerstatus på *LambdaMoo*, at det kunne lønne seg å oppgi kjønn i profilen, noe man kan gjøre slik: *@sex - f*. Så jeg lettere kunne unngå lignende misforståelser.

Når man logger seg på en MUD eller MOO får man mulighet til å lage en profil. I denne kan man skrive hvilket kjønn man har (f, m eller n (for neuter)) og valgfritt kan man skrive en liten tekstbit som beskriver en selv. Merete Lie påpeker i

¹³ Nettiquette er etikette på nett.

¹⁴ Wizardene fungerer som en slags faddere på MUD – deres oppgave er å være snille og behjelpelige mot såkalte *newbies* (en litt nedsettende betegnelse på nybegynnere), samt å være en slags ordenspoliti som skal sørge for at folk overholder de reglene som gjelder.

sitt bidrag til maktutredningen det paradoksale i at kjønn er det eneste konkrete man blir spurt om:

Her kan det straks pekes på et paradoks: Hvis personers kjønn like gjerne kan være nøytralt som det kan være enten mannlig eller kvinnelig, hvorfor er da kjønn det eneste sosiale kjennetegn man ber folk tilkjenne når de logger seg inn? (Lie, 2002 s. 159)

Historien om hvordan min virtuelle kropp blir sendt til helvete er også en historie om disiplinering. Min virtuelle kropp ble disiplinert til å være kjønn. Uten kjønn framsto jeg som en mistenkelig figur.

5.2 Figurer av kjønn

Dataene jeg har brukt i dette kapitlet er av to typer; logger fra kanalene og utdrag fra intervjuene. Da jeg gikk i gang med analysen av dataen jeg har brukt i dette kapitlet, var jeg interessert i å finne uttrykk for kjønn kommunikasjon. Jeg ble overrasket over å finne såpass stereotypiske uttrykk for kjønn kommunikasjon som jeg gjorde. Med dette mener jeg at feminine uttrykk oftest gikk i retning av å være *mykere* eller mer *medgjørlike*, mens maskuline uttrykk var *hardere* og mer *pågående*. Jeg fant også at de feminine figurene ble omtalt som rene og som noe som trengte beskyttelse.

I intervjuene fikk jeg ofte litt sure bemerkninger om unge litt masete gutter. Første utdrag er fra et e-postintervju. Jeg har spurt henne om hvordan det er å bruke sitt eget navn som nicknavn.

I starten har jeg fått mange reaksjoner fra gutter som lurte på hvem jeg er.. Men jeg kom over fjortisterskelen å gikk ut av de kanalene.. Så jeg bruker irc på en helt annen måte i dag enn i starten. De kanalene jeg er på nå kjenner meg som Bente å jeg slipper slibrige fjortisspørsmål fra gutter.

Også guttene bekrefter den stereotypiske oppfatningen om den unge pågående og slibrige gutten. Her har jeg spurt en av guttene om hvordan han tror kjønnsfordelingen på kanalene han pleier å oppholde seg på er:

90% gutter. Minst... du har jenter også på kanalene, men på de større kanalene så har det veldig lett for å bli... direkte ufyselig av og til for jenter. Avhengig, så klart, av hvilket brukernavn du

velger. Det... det er veldig typisk at hvis man velger et typisk jentenavn, så blir man bombardert med slibrige meldinger privat.

Senere sier han: "... veldig mange jenter kommer først eller... som oftest inn for å bli kjent med folk. Mens veldig mange gutter kommer på for å sjekke opp noen." Det er jo ikke sikkert at denne informanten har rett i sine antagelser, det tør jeg ikke si noe om, men uansett forteller utsagnet hans oss noe om hva han oppfatter som feminin eller maskulin framferd.

Neste klipp er en scene hvor en av de mannlige informantene har omvisning for meg på tjenesten *Spray-date*, som godt kan kalles en elektronisk tjeneste for kontaktformidling. Han peker på skjermen mens han snakker.

Men det som er ganske gjenganger er hvis du er jente og har et bra bilde her, så har du utrolig masse hits i gjesteboka di. For eksempel jeg kan jo finne fram en ganske typisk en. Hun der har vært her ganske lenge. Hun har liksom 586 i gjesteboka si. Og så finns det jo enda verre, holdt jeg på og si. Hun har sikkert kjempemye hun og [viser meg et bilde av en annen jente].

Det jeg mener er bemerkelsesverdig i dette utsagnet er at informanten kaller antallet hits i gjesteboka for *ille* (det finnes jo enda *verre*). Dette oppfatter jeg som et uttrykk om hva som "passer seg" for jenter. En annen tolkning kan være at han kritiserer guttene som bruker tjenesten for at de bare oppsøker jenter med bra bilde. Utsagnet minner meg om en historie jeg ble fortalt som handlet om to gutter som var gjengangere på *spray-date*. Disse guttene sluttet å *date* jenter som allerede hadde *datet* andre gutter, fordi de ikke var like attraktive når andre hadde "brukt" dem først¹⁵.

En av jentene, som er operatør på mange av de store kanalene, forteller om hva som skal til for å bli kicket fra kanalen. Det jeg mener er verdt å legge merke til her, er at det å søke etter unge jenter er grunn til å bli kastet ut:

Det er jo regler på alle kanalene og hver kanal har jo individuelle regler. Som å repetere, ikke sant, søke etter unge jenter, søke etter

¹⁵ En *spray-date* er en date som foregår via veven. To mennesker møtes i omgivelser man kan velge selv (for eksempel en elektronisk bar) og chatter.

kontakt, selge ting, hva som helst: fra mobiltelefoner og hva som helst, bruke farger, bruke store bokstaver og sånne ting.

Alle disse eksemplene viser stereotypiske bilder av kjønn. Figurer som vokser frem fra disse dataene er velkjente fra andre områder for sosial samhandling; vi ser den unge slibrige tenåringsgutten, den eldre mannlige "grisen", den unge passive jenta, og vi ser glorifiseringen av og behovet for beskyttelse av den uberørte unge kvinnen.

I det neste utdraget skal vi se noen av disse figurene tre frem gjennom interaksjon i en gruppe som chatter. Jeg kjenner ikke dem som har vært med i denne scenen, men det er ikke vanskelig å skjønne hvilket kjønn de ulike deltakerne har. Det viktige er ikke at jeg har rett i hvilket kjønn de ulike deltakerne har, men hva slags bilder av kjønn som trer frem gjennom interaksjonen. Utdraget viser to diskusjoner; den ene dreier seg om når det er skuddår, og den andre om hvor store pupper, romper og peniser noen av deltakerne har. Først er det cathy^ , som jeg antar er en jente, som stiller spørsmål, og _paladin_ og Napa- (antatt gutter)¹⁶ diskuterer svaret (det er riktignok Napa- som har brakt skuddåret på bane i en kommentar litt tidligere i samtalen, cathy^ tar opp tråden med å spørre om når det var skuddår sist).

[15:39] <cathy^> Napa-: når var det skuddår? ¹⁷

[15:39] <_paladin_> cathy^: I 1998

[15:39] <Napa-> cathy^: i år 2000

[15:39] <_paladin_> Eeh.. nei.. 1996

[15:39] <_paladin_> 2000 var vel ikke skuddår?

[15:39] <Napa-> _paladin_: gromgutten .. det er skuddår hvert 4 år

[15:39] <_paladin_> Eller er det jeg som tar feil nå?

[15:40] <_paladin_> Napa-: Ja, men det er noen egne regler for hele hundreår også.

[15:40] <tArAnTiNo> _paladin_: er hvert 4. år vettu...2000 var skuddår

[15:40] <Napa-> _paladin_: så hvis det er skuddår i 2004 så var det skuddår i 2000

¹⁶ Grunnen til at jeg spekulerer i hva slags kjønn debattantene har, er at jeg i analysen skal referere til dem som *ham* og *henne*.

¹⁷ Når to navn står etter hverandre på denne måten, indikerer det første navnet hvem som snakker og det andre hvem vedkommende snakker til.

Så kommer to nye aktører på banen, [Horus] og lostgirl, og samtalen endrer karakter. Her vil jeg også peke på hvordan nickene deres er kjønnnet: de maskuline figurene har blant andre navn etter en filmskuespiller (Quentin Tarantino) og en ridder (*Paladin* er den latinske betegnelsen på de 12 ridderne som utgjorde Karl den stores livvakt), mens blant de feminine figurene finner vi mer nedsettende og mer direkte kjønnede navn (som i Horus, som minner om hore, og lostgirl, som kan indikere en kvinnelig figur som i en eller annen forstand har gått seg bort).

[15:40] <[Horus]> Nei... 200 var ikke skuddår
 [15:40] <lostgirl> jo, 2000 bar skuddår
 [15:40] <Napa-> [Horus]: mordi er et skuddår!
 [15:40] <[Horus]> 2000 even.. (aldri skuddår i 100-år som er deleleig med 4
 [15:40] <_paladin_> tArAnTiNo: Det er egne regler for hele hundreår, men husker ikke hvordan de er
 [15:40] <Napa-> lostgirl: er du helt lost?
 [15:41] <tArAnTiNo> [Horus]: du har såååå feil
 [15:41] <Napa-> Digg jeg har fått igang en diskusjon her
 [15:41] <tArAnTiNo> _paladin_: sjekk kalenderen på pc'n din da
 [15:41] <lostgirl> napa, ikke så ofte, men det er fint å ha noe å skylde på fra tid til annen
 [15:41] <Napa-> lostgirl: ok .. men du har store pupper og lita rompe?

I utdraget over ser vi at Napa- sklir litt ut av den opprinnelige diskusjonen, og blir mer opptatt av å snakke med lostgirl. Han spør om hun er helt lost, og hun svarer at hun ikke er lost så ofte, men at det er fint å ha noe å skylde på fra tid til annen. Napa- aksepterer svaret og spør videre om hun har store pupper og liten rumpe. De andre fortsetter å diskutere skuddåret, men flere blander seg inn i Napa-s interesse for lostgirls pupper og rumpe:

[15:41] <tArAnTiNo> er det 29 dager i februar er det pr. def. skuddår
 [15:41] <[Horus]> tArAnTiNo: er det omvendt da mener du.. at det kun er skuddår i 100år som er delelig med 4
 [15:41] <Santonica> Napa-: *smekker på fingrene* Ikke spør om sånt, da!!!!
 [15:42] <_paladin_> Santonica: Du er bare misunnelig fordi du har stor rompe og små pupper du :p
 [15:42] <lostgirl> takk Santonica:)

[15:42] <Napa-> wæææ

[15:42] <Napa-> *gråte*

Her ser vi at Santanica smekker Napa- på fingrene fordi han har stilt et frekt spørsmål (jeg antar at hun refererer til spørsmålet om rumpa og puppene til lostgirl). _paladin_ svarer Santanica med å påstå at hun er misunnelig. lostgirl takker Santanica for støtten, og Napa- later som om han begynner å gråte fordi han har blitt satt på plass. I neste utdrag er ikke skuddåret like mye til stede:

[15:42] <tArAnTiNo> [Horus]: har ikke kommet med noe som helst regel jeg...bortsett fra at det er skuddår hvert 4. år

[15:42] <Napa-> 2000 var skuddår

[15:42] <_paladin_> Mens Napa- er fortvila fordi han både har liten pikk og liten hjerne...

[15:42] <Santanica> _paladin_: Ehh... EXCUSE ME????

[15:42] <tArAnTiNo> [Horus]: og at det var skuddår i 1996

[15:43] <Santanica> lostgirl: Ingen årsak.

[15:43] <lostgirl> :)

[15:43] <Napa-> _paladin_: det vet du ikke er riktig

[15:43] * Napa- har kanskje liten tiss om man sammenligner med elefanter

Her kan vi se at Santanica svarer på _paladins_ påstand om at hun er misunnelig, og at lostgirl takker henne for støtten. _paladin_ og Napa- følger opp kjønnsorgandiskusjonen. Så følger et utdrag som setter punktum for skuddårsdiskusjonen:

[15:43] <[Horus]> tArAnTiNo: vel det går bare nesten opp.. så det er noe med at det kun er/ikke er skuddår i 100-År som er delelig med 4... altså 16-00 og 20-00 men ikke 17-00, 18-00 og 19-00

[15:44] <tArAnTiNo> [Horus]: godt mulig...eneste jeg vet, er at det var skuddår i 1996, 2000 og at det blir i 2004 :)

[15:45] <[Horus]> Oki... da er det kun skuddår i 100 År delelig med 4 altså var det ikke skuddår i 1900

[15:46] <tArAnTiNo> [Horus]: hehe...fært du skal henge deg opp i det der da :)

Mens kjønnsorgandiskusjonen er blitt mer spennende. Her blir jentene myke igjen, mens guttene fortsetter å bruse med fjærene. Santanica åpner med å tilgi Napa-:

[15:47] * Santanica gir Napa- et nuss på kinnet bare fordi han er såsøt
 [15:47] * Napa- gliser med hele ansiktet
 [15:47] <[Horus]> tArAnTiNo: hehe... er sånn
 [15:47] <Santanica> [Horus]-Pokus!!
 [15:48] <tArAnTiNo> sim-santanica-bim
 [15:48] <Santanica> tArAnTiNo: *ler* Haha, veldig morsomt...
 [15:49] <_paladin_> Napa-: Pøh, husker du ikke sist vi var på fylla og skulle ronke hverandre, og du var så misunnelig på meg fordi min var over dobbelt så lang?
 [15:49] <Napa-> _paladin_: haha ... du lever nå i din egen drømmeverden da homogutten
 [15:49] <tArAnTiNo> Santanica: var vel på høyde med ditt lille ordspill? *ler*
 [15:50] <Santanica> *blåser på tissen til stakkar lille Napa-
 [15:50] <Napa-> hihi *S*

Det stereotype ved dette utdraget er at jentene unngår konflikter og svarer på tilnærmelser eller flørting med å fnise det bort. Men tilfellet er selvfølgelig ikke entydig; Santanica svarer tilbake selv om hun blir myk og snill etter hvert. Også guttene følger et stereotypt mønster når de "sloss" om hvem som har den lengste penis, og tar i bruk virkemidler som å kalle hverandre homofile. Det interessante er at jentene bakker unna og danner fellesskap seg i mellom, mens guttene protesterer og kriger mot hverandre. Jentene viser omsorg og nærmest pleier de sårede ("blåser på tissen til"). Dette er måter kjønn konstrueres i i datamediert kommunikasjon. Jeg forstår figurene som konstruksjoner av kjønn.

Dersom vi nå prøver å se den samme sekvensen, men gir deltakerne motsatt kjønn, hvordan kan vi da forstå figurene? Det kan tenkes at vi handler enda mer stereotypisk når vi skal spille "det annet kjønn". At når vi skal handle med motsatt fortegn griper fatt i kjente og enkle måter å spille på. Det stereotype blir likevel fremtredende i analysen.

Det er helt klart en overvekt av menn i de aller fleste samtalekanalene på internett. Dette gjelder både vanlig bruk av e-post, nyhetsgrupper, diskusjonslister og virtuelle spill. Kvinners deltakelse i datamediert kommunikasjon er lavere og av en annen type enn mannens. Feministisk forskning har mange ganger blitt kritisert for å være mer opptatt av kontinuitet enn av endring. Mye av forskningen jeg har lest til denne oppgaven har også trukket frem lignende tendenser:

Dagny Stuedahl sier i et intervju i Apollon 1/1999 at kvinner foretrekker å bruke internett til mellommenneskelig kommunikasjon. "Ut fra mitt materiale ser det ut som om kvinner på nettet ofte er diplomatiske, empatiske og kommunikative. Menn på sin side har en tendens til å være aggressive, påståelige og konkurranseorienterte".

Janne Bromseths hovedfagsoppgave er en undersøkelse av diskusjonskulturen på to forskjellige diskusjonslister på internett. Begge listene er ment å være åpne i den forstand at alle kan delta på dem, og begge har omtrent lik kjønnsfordeling (ca 15% kvinner). Men debattkulturen er likevel ulik på listene. På den ene listen, som Bromseth anonymiserer til *Radikalt forum*, aksepteres personangrep og en aggressiv debattstil. På den andre listen, *Legelista*, aksepteres ikke slike innlegg. Den kvinnelige deltakelsen er tilsvarende skjev (selv om antallet registrerte kvinnelige brukere er likt): på *Radikalt forum* er den lavere enn på *Legelista*. På lista *Radikalt forum* så hun gjentatte forsøk på å skape en mindre aggressiv debattstil, men disse forsøkene ble avfeid som forsøk på sensur (Bromseth 2000, kapittel 12).

5.3 Er neuter en kyberutopi?

For å rette fokus mot endring heller enn kontinuitet, ville jeg se etter nye figurer av kjønn på chatten. Dersom antagelsen om at nettet ville fjerne relevansen til kjønnets undertrykkende karakter, ville de figurene av kjønn jeg har presentert i datautdragene ideelt sett framstått som kjønnsnøytrale. Mange av nickene er riktignok kjønne, men handlingsmønstrene hadde ikke behøvd å være så stereotype som de viste seg å være.

Som jeg har nevnt tidligere er det en vanlig påstand, særlig i populærkulturen rundt det som kan kalles cyberspace¹⁸, at sosiale størrelser som kjønn, rase og sosial status mister betydning i kyberrommet. "One of the most often-repeated claims about virtual reality is that it provides the technological means to construct personal realities free from the determinations of body-based ("real") identities" (Balsamo 1996, s. 123). En slik "kroppsfundert" identitet, kan være kjønnsidentitet.

¹⁸ Her sikter jeg ikke bare til kulturer som driver med og har meninger om nettmediert kommunikasjon, men også til kulturen rundt produksjon og bruk av *virtual reality*-artefakter som hjelmer og hansker som tilbyr virtuelle omgivelser og dataspill.

Kan man da si at rammene teknologien gir utgjør en mulighet for nye måter å være kjønn på på nettet? Chatting er en nettarena hvor dette lettere kunne tenkes å skje fordi konteksten er mindre formell enn i diskusjonslistene. Kan vi tenke oss at det kan oppstå noe nytt i og med at kroppen ikke vises? Og kan disse sies å være frigjørende i forhold til en jevnere maktballanse mellom kjønnene?

West og Zimmermann forstår sosialt kjønn som noe man *gjør* heller enn noe man *har*. Videre er sosialt kjønn å forstå som situasjonelt og relasjonelt. "...participants in interaction organize their various and manifold activities to reflect or express gender, and they are disposed to perceive the behavior of others in a similar light" (West og Zimmermann 1987, s. 127). De skriver seg altså ut av tidligere teoretiske tradisjoner som har forstått sosialt kjønn som *kjønnsroller*, altså som noe man trer inn i og som bestemmer ens handling. Dette åpner for en videre og mindre deterministisk forståelse av kjønn.

Jeg har prøvd å lete i materialet mitt for å se om jeg kunne finne eksempler på nye måter å være kjønn på. Dersom vi prøver å komme forbi den dikotomiske maskulin-feminin-tenkningen – kan vi da finne nye overskridende måter å være kjønn på? Jeg vil trekke fram to interessante funn. Det ene er hva jeg vil kalle *lesbe17*, og den andre *figuren med kjønnsnøytralt nick*. Disse to figurene er ganske tydelige i mitt materiale, og derfor trekker jeg dem frem her.

Lesbe17 er ofte en ung gutt som gir seg ut for å være en lesbisk jente (Dette er et eksempel på det som i faglitteraturen kalles *gender bending*). Her forteller en av informantene om ham:

Ja, lesbe17 som da heter frank arne knut liksom eller ett eller annet sånt noe, det er hysterisk morsomt. Jeg hadde også en av dem i dag, faktisk. Jeg tror han hette lesbe12 eller ett eller annet sånt idioti. Ja også når de begynner da... -noen lesbiske jenter her? eller -noen bifile jenter? er det veldig populært å gå ut nå da, fordi at folk vet at når du kommer inn og heter lesbe ett eller annet så som oftest så er det en gutt bak. Da når det kommer en inn og spør etter bifile jenter eller noe sånt noe, da pleier liksom et par sånne varselsflagg å gå opp rundt om kring i huene til folk.

Dette er historier nesten alle informantene har sine varianter av. *Lesbe17* er kjent for de fleste som chatter, og han utmerker seg fordi han nettopp ikke svarer til

forventningene våre om hvordan en 17 årig lesbisk jente opptrer. Vi ser ham også presentert i utdraget om Yvonne15 i kapittel tre. For *Lesbe17* er det typisk at han spør etter bifile eller lesbiske jenter for å oppnå nettsex.

Doing gender consists of managing [such] occasions so that, whatever the particulars, the outcome is seen and seeable in context as gender-appropriate or, as the case may be, gender - *in*-appropriate, that is *accountable*. (West og Zimmermann 1987, s. 135).

Lesbe17 opptrer gender-*in*appropriate når alt han gir fra seg av uttrykk på kanalen er spørsmål om han kan få snakke med bifile eller lesbiske jenter. *To do gender* er riktignok ikke alltid å leve opp til normative forventninger av femininitet eller maskulinitet, men det er å handle med kjønnsvurdering som risiko (ibid, s. 136). I dette tilfellet ser vi at *Lesbe17*, som kler seg i et feminint ytre ikke lever opp til forestillingene til informanten om hvordan en 17 årig lesbisk jente opptrer, og han blir vurdert til ikke å være en 17 årig lesbisk jente.

Lesbe17 skaper neppe større toleranse for det bifile uttrykket heller, fordi han heller enn å bryte grenser bekrefter gamle stereotypier ved å være ung gutt og å like lesbesex eller like å se bilder av nakne jenter. *Lesbe17* bidrar nok mer til å bekrefte den 17-årige gutters forhold til seksualitet, enn til å skape noe nytt.

Figuren med kjønnsnøytralt nick er mer interessant. Ideelt sett er denne figuren kjønnsnøytral tvers gjennom. Hvordan hun eller han handler kan ikke fortelle noe om hvilket kjønn vedkommende har, og hun eller han vil ikke falle inn i stereotypiske måter å handle som representant for sitt kjønn på. Men i mitt datamateriale trer den stort sett bare frem som et negativt svar på masing fra "slibrige fjortisgutter". Og når det er dette som er motivasjonen, så har figuren med ett fått et feminint uttrykk. Min egen erfaring med å bli sendt til helvete er et eksempel hvor motivasjonen ikke var å unslippe uønsket seksuell oppmerksomhet. Men også dette eksempelet er befolket av stereotypiske figurer: *ung uerfaren jente kjenner ikke konvensjonen, hun blir sendt til helvete av brautende mann fordi hun heller enn å oppfattes som en kjønnsnøytral figur blir oppfattet som en mannlig stereotyp, en tålmodig kvinne kommer henne til unsetning.*

Historien forteller også hvor viktig det er for oss å kjenne til kjønnen til den vi snakker med. Og her ligger kanskje det viktigste i forhold til problemstillingen om hvorfor vi ikke klarer å skape mer demokratiske rammer for samtale på nettet i og med at kroppene våre ikke vises. Kropp har mye forklaringskraft i forhold til dette problemet.

I følge Anne Balsamo er både kropp og sosialt kjønn grensefenomener (boundary concepts). Kropp er både natur og kultur, kjønn er både relatert til den menneskelige kroppens fysiologiske kjønnskarakteristikk og til den kulturelle konteksten som denne kroppen *gis mening i* (Balsamo 1996, s. 9). Senere skriver hun at kjønnsidentitet er et slags kroppsattributt som blir tilskrevet, organisert og tillært gjennom sosial persepsjon, og at den derfor ikke kan kalles noe naturlig faktum ved den menneskelige kroppen (ibid., s. 25). Kroppen blir både gitt mening og den avgir mening i forhold til den kulturen den er en del av.

Men som Balsamo uttrykker det (hun bruker cyborg-betegnelsen om kropper slik de fremstår i kyberrommet, for eksempel i dataspill eller andre virtuelle omgivelser):

Cyborg bodies raise the issue of possible new form(s) of gendered embodiment. Their recrafted bodies defy the natural givenness of physical gender identity. The problem with postmodern body stories is that bodies are never nonmaterial, as these stories suggest. They are never outside history and concrete relations of power and domination. Just as women never speak, write, or act outside of their bodies, cyborgs never leave the meat behind (ibid., s. 40)

For å trekke linjer til mitt eget materiale, ser vi at forestillinger om kjønn fra det "virkelige" liv rekonstrueres på chatten. Mitt datamateriale viser at vi ikke etterlater oss kroppen bak skjermen når vi logger oss på internett. Det vi kjenner fra før er nedfelt i språket og innskrevet i kroppene våre, og det fremstår som naturlig for oss. Dette er en helt essensiell del av kroppskonstruksjonene vi finner på chatten. Internett er også i aller høyeste grad en del av den sosiale verden, og betingelsene for kjønn kommunikasjon er ikke annerledes på nett enn utenfor. Mitt poeng er altså at vi, når vi samhandler i chatterommene, bygger på erfaringer fra vår livsverden.

Kjønnets identitet er skrevet i kroppene våre, og det er ikke noe vi *har* som vi kan plukke bort, det er noe vi *gjør*.

Med denne avslutningen mener jeg selvfølgelig ikke å rekapitulere og si at mulighetene for demokratisk kommunikasjon på nettet er umulig å oppnå. Jeg mener heller å peke på at kroppen er viktig også når det kommer til å forstå nettmediert kommunikasjon, og at denne må inn i analysene og i arbeidene for å oppnå større likhet mellom kvinner og menn – også innenfor de rammene informasjons- og kommunikasjonsteknologien gir.

6

Tillit og risiko

Det å bli kjent med nye mennesker, kanskje fra andre verdensdeler, er ofte en viktig motivasjon hos chatterne. Nettet gir en anonymitet som gjør det hele mer spennende. Men anonymiteten fremmer også en skepsis som retter seg mot å bli lurt av de andre.

Da jeg drev med datainnsamlingen til denne avhandlingen, hadde jeg lenge en forestilling om at folk som chatter mye leker med anonymiteten datamediert kommunikasjon gir (jamfør kapitlet om kropp og identitet). Jeg hadde på forhånd lest utallige historier i forskjellige arbeider, særlig hos Sherry Turkle (Turkle, 1995), om gutter som opptrådte som jenter, om tykke som var tynne, om sorte som var hvite og så videre. Historiene blomstrer av selvinnsikt og personlig vekst. Når en gutt for eksempel utgir seg for å være en jente, lærer han noe om hva det vil si å være jente fordi han møter forventninger knyttet til det å være jente.

Jeg lette altså lenge etter slike fortellinger om selvutviklende rollespill hos informantene mine, men jeg fikk bare få og ganske dårlige historier. Dette gjorde meg ganske frustrert fordi jeg hadde sett for meg at slike historier skulle utgjøre en viktig del av analysene mine. I stedet ble jeg møtt med en sterk skepsis mot det å ikke være ærlig om hvem man er. Det jeg trodde handlet om å leke eller utforske seg selv, oppfattet informantene som løgn og bedrageri.

Etter en stund skjønte jeg at denne skepsisen var vel verdt å legge merke til fordi den var sterk og tydelig i dataene mine. Jeg tenkte videre på hvordan jeg skulle tolke dette, og kom etterhvert fram til at *tillit* kan være en nøkkel til å forstå observasjonene. Tillit er en nøkkelterm i modernitetsteori, og her har jeg prøvd å tenke rundt det jeg fant ved hjelp av Giddens modernitetsteori slik han presenterer den i *Modernitetens konsekvenser* (Giddens, 1997).

Jeg vil altså undersøke betingelsene for å opparbeide tillit eller troverdighet i en relasjon på nettet. Måter å vise tillit eller troverdighet på er ikke bare verbale, men også knyttet til tegn vi bruker kroppen til å formidle. For eksempel er ansiktsuttrykk

og kroppsspråk sentralt når det kommer til hvorvidt vi synes vi kan stole på andre. Det som er interessant er hva som skjer med måter å lese eller bygge tillit eller troverdighet på i dette mediet, hvor kroppsspråket er borte og hvor personlig uttrykk formidles i skrift.

Giddens mener at tillit bygges ved man finner indikatorer på integritet hos den andre. For å vise troverdighet er såkalte ansiktsforankrede forpliktelser (facework commitments¹⁹) viktige. Jeg vil undersøke hvorvidt man kan si at tillit på internett bygges, ikke ved hjelp av ansiktsforankrede forpliktelser slik som er vanlig i personlige relasjoner i følge Giddens, men heller gjennom andre mekanismer som er særegne for dette mediet, og som følger av mediets begrensninger når det kommer til å formidle personlig uttrykk ved hjelp av kroppen. Særlig tror jeg særegne måter å uttrykke seg på, og det jeg vil kalle tidslig og romlig kontinuitet (det å være til stede på samme kanal(er) over tid) er viktig. Men også det å utveksle personlig filmmateriale (fotografier, musikkfiler...) kan være med på å bygge tillit inn i en relasjon. Dessuten er det å ha venner som kan "gå god for" andre viktig.

6.1 Ærlighet varer lengst

Det begynte altså med at jeg syntes å ane en motvilje overfor det å leke med mulighetene som de anonyme omgivelsene på nettet gir. Denne motviljen kjente jeg også etter hvert igjen som skepsis til å etablere nye bekjentskaper på chatten. Og dette knytter jeg til en skepsis til å stole på fremmede. Dette kom blant annet fram da jeg lette etter historier som lignet dem Sherry Turkle fikk fra sine informanter. Jeg spurte konkret om å få historier hvor de hadde benyttet seg av anonymiteten mediet gir, men fikk ingen gode svar. De fleste svarte at de ikke hadde drevet med noen slik form for rollespill. Når jeg ikke fikk den informasjonen jeg var ute etter, ble jeg først frustrert, men etter hvert så jeg at det jeg fikk hadde en verdi i seg selv. Det jeg trodde handlet om selvutviklende rollespill ble altså oppfattet som det å presentere

¹⁹ Dette begrepet henter han fra Erving Goffman. Den norske oversettelsen fra 1997 bruker betegnelsen *ansiktsforankret forpliktelse*. Jeg forholder meg til de oversatte termene, men nevner de opprinnelige engelske betegnelsene hver gang et nytt begrep introduseres. Oversettelsen ansiktsløse- og ansiktsforankrede forpliktelser fungerer ganske dårlig. De er både vanskelig å dra mening ut av og vanskelig å uttrykke. I denne sammenhengen ville ansiktsarbeid være dekkende for ansiktsforankrede forpliktelser, og ansiktsløs forbindelse dekkende for ansiktsløs forpliktelse.

seg usant. Her er en av de lite kjøttfulle historiene jeg fikk fra en jente etter å ha mast lenge:

Hvis noen har spurt hvem jeg er, så har jeg sagt at jeg er en helt annen person og at jeg er ny der og... og jeg vet ikke jeg... at jeg er to meter høy... eller en nitti høy og... masse sånne teite ting, ikke sant. Og så skal alle møte deg, ikke sant. -er du blond? Da kan jeg love deg date med en gang, altså. Da er det ti minutter. Da kan du gjøre absolutt hva du vil. Jeg er ikke akkurat blond, da, men det spiller ingen rolle heller. Det er ikke det jeg er ute etter.

Her er en annen:

Nei - det er jo bare meningsløst. Du kan jo godt leve i en fantasiverden og liksom... ok. Nå skal vi late som vi er supermann, liksom. Men du ødelegger jo bare for deg selv for liksom du... kan si du bare skaper... eller sånn uoppnåelig greie som når du først skal gjøre noe ut av det i virkeligheten, så... kommer du ikke noen vei, liksom. For da er du liksom plutselig ingen, liksom. Du undergraver deg selv på en måte. Du gjør det bare verre for deg selv.

Med forventninger om å høre historier om selvutviklende rollespill var dette ganske tørt og lite brukbart. Skepsisen til å komme i kontakt med fremmede viste seg etter hvert også:

Jeg begynte å snakke bare på kanalen. Jeg skjønnte jo ikke dette her helt. Men så... var det et par stykker jeg bare prata privat med. Veldig koselig. Og så.. nå prater jeg aldri privat lenger. Hvis ikke det er folk jeg *kjenner*. Som jeg vet... som jeg har møtt... eller som jeg *vet* hvem er. Så avviser jeg alltid alle.

En annen informant uttrykker skepsisen på denne måten: (På en måte aksepterer han at andre gir seg ut for å være noe annet enn de er, men han viser også en distanse til dem.)

Jeg er litt tilhenger av at folk skal få gjøre som dem sånn sett vil... dog så lenge dem... eller, *være* den dem vil, så lenge dem ikke bryter noen regler. Også da regler som gjelder i rl. Det er en del som tror det, at når dem kommer på IRC, så kan dem gjøre hva pokker dem vil. Der tar dem feil. Veldig. Men, hvis det hjelper noen... og hvis dem kan ha en... ja, at dem har en fin tid når dem

sitter på IRC og... holdt på å si leke superhelt, så... jeg ser ikke noe galt i det

Her er fra en samtale mellom en informant og hans venninne:

<hun> kjenner du til kanalen #kanalen?
<han> nope.
<hun> oki.. har du lyst til å sjekke for meg? *ler*
<han> var bare en fjott der.
<hun> jaha?
<hun> oki..
<hun> thnx..
<han> np :)²⁰

Jeg vet ikke mer om hvorfor hun var interessert i akkurat den kanalen eller hva som skjedde videre. Han svarer heller ikke på hennes forespørsel om å utdype hva han mener med at det bare var en fjott der, men utdraget viser hennes skepsis overfor noe fremmed.²¹

Jeg har også fått mange historier om hva som er grunnen til denne skepsisen. Den må forstås i forhold til den risikoen man løper dersom man åpner seg. Dette handler nok mye om at man kan bli såret dersom man velger å stole på noen som det senere viser seg ikke var tilliten verdig. Men flere av informantene snakket også om at de var redde for at folk de ikke kjente ville fortelle sensitiv informasjon videre dersom de fikk tilgang på slik informasjon.

Det er så mye stygge, fæle mennesker for å si det sånn. Det er litt sånn.. smågutter på tolv år som gir seg ut for å være en på 25, ikke sant. Og... veldig mange som sitter og lyver til deg. Du kan ikke stole på noen der, ikke sant. Du kan ikke vite hvem som er hvem.

Risikoen viser seg også som mer konkrete farer. Her følger noen utdrag som forteller om hva informantene oppfatter som risikofyllt når det gjelder å gå inn i relasjoner med folk de har truffet på chatkanaler:

²⁰ Thnx er en forkortelse for thanks, og np er akronym for no problem.

²¹ Interessant er også hvordan en kan lese dette som en historie om hvordan han, den store og sterke helten, kan møte uforutsette farer ved å brøyte fremmed terreng, mens hun som det tandre vesen "sitter hjemme" og venter på sin helt. Han kan jo faktisk ikke bruke musklene sine til å beskytte henne. Dette er et eksempel på hvordan sosialt kjønn rekonstrueres på chatten.

Men... jeg har fra en kanal som heter *#kanalen* - der er det veldig mange voksne mennesker – opp til 60 år, som jeg prater med, og der har vi erfaring fra en tre fire stykker som kom med drapstrusler og... og sånne ting, og det er anmeldt til politiet og sånne ting.

Dette utdraget er fra intervjuet med en av jentene. Hun er operatør på mange kanaler. Jeg har spurt henne om hun pleier å oppgi navnet sitt og andre personlige opplysninger når hun chatter. Som svar får jeg historien om drapstrusler. Hun sier også at hun er forsiktig med å gi ut personalia.

Det andre utdraget er fra intervjuet med en av guttene. Han var sammen med en jente som hadde en datter på 13 år, og historien forteller om faren for seksuelle overgrep:

Hun jeg var sammen med i Byen hadde en tenåringsjente, og hun var veldig aktiv på IRC. Prata veldig mye. Og hun la da ut... hun sendte ut bilde av seg selv, og for en tenåring så hun faktisk veldig voksen ut, ordentlig nydelig jente. Men når hun da legger ut telefonnummeret sitt, og folk har sett bilde av henne, så kan du selv tenke deg hva som skjedde. Telefonen ringte i ett sett. Pluss at hun hadde også lagt ut navn og nummer, så det var folk som kom på døra og skulle ha tak i henne og alt sånt noe.

En annen mulighet er også faren for å misbruke andre uten å vite hva man gjør. Jeg har spurt denne informantene om det hender han snakker intimt (om sex) med jenter han treffer på chatten:

Det avhenger helt av hvilket førsteinntrykk jeg har av personen. Da... førsteinntrykket ser du gjerne ved hjelp av nicknavnet. Heter... en person jente12, så holder jeg meg langt unna, for å si det sånn, det... og du ser det også gjerne veldig lett på hvordan spørsmålet stilles. Så det... du legger veldig fort merke til sånn ca hvor gamle folk er på internett.

En annen måte å få tak i problematikken rundt tillit på, er å se på hva slags sanksjoner informantene forteller om. En av informantene forteller meg om hva han pleier å gjøre dersom han oppdager at noen ikke snakker sant om hvem de er. Dette er en historie om en som blir *bustet*²²:

²² Busting betyr egentlig å knuse. Informanten bruker det som i å knuse en illusjon eller knuse den falske identiteten.

Altså, vi hadde en som var innom. Jeg husker ikke akkurat hva han sa han var. Men det var ett eller annet veldig fint og flott og hadde alt mulig av ting og tang og... veldig rik og full pakke. Og etter hvert som vi da prata med ham, for fyren var jo al right, og prata mye med ham og alt sånt noe, og brått så begynner den her fasaden å slå litt sprekker. Forsnakkelse her, forsnakkelse der, to og to blir fort fire og så videre og så videre, og derfor så får ikke da... brått så fant vi ut da var han ikke helt det vi trodde han var, og da vi satte dette her på prøve, så viste det seg at.. han var noe helt annet. Det vi hadde trodd var en 28 år gammel gutt fra Bergen, var en... ja, hva var han igjen? 16 – 17 – 18-åring i fra Karasjok eller ett eller annet sånt helt vilt. Så... det var på #kanalen... i holdt på å si gamledager. Så vi hadde en ganske god latter på grunn av ham, og jeg har ikke sett ham på nett siden.

Jeg oppfatter *busting* som en måte å sanksjonere dem som ikke viser integritet eller troverdighet. *Busting* er ikke noe vi driver med til vanlig i det "virkelige" liv, og kan slik forstås som en reaksjon som har vokst fram på grunn av tillitens betingelser på nettet.

Skepsisen er altså vokst ut av risikoen det er å gå inn i nye relasjoner med mennesker man ikke vet hvem er. Det er to faremomenter: det ene er å bli lurt til å møte noen ansikt-til-ansikt og kanskje bli utsatt for fysisk skade, for eksempel seksuelt misbruk eller frihetsberøvelse; det andre er å bli utnyttet psykisk eller mentalt ved å legge følelser i en venns relasjon som senere viser seg å hvile på uekte opplysninger. Måten informantene løser problemet med å finne ut hvem de kan stole på eller ikke, er blant annet ved å bruke venner som de allerede kjenner og har tillit til. Dette er fra intervjuet med henne jeg snakket med ansikt-til-ansikt:

Jeg prater ikke med nye mennesker... da skal det være en annen som godkjenner det mennesket, som jeg kjenner. Og sier at – *det er ikke noe problem å prate med ham, liksom, da er det greit.*

Dette er en av jentene i e-post intervju. Jeg har spurt henne hva hun tenker om det at man ikke kan se hverandre når man snakker sammen på en chattekanal:

Vel jeg vet stort sett hvordan den andre ser ut.. å viss det er noen jeg ikke kjenner der så orker jeg ikke å bry meg om utseende. Som regel er det noen jeg kjenner irl som kjenner vedkommende som jeg

får høre ting fra.. eller så spør jeg om jeg får se en eventuell hjemmeside.. Jeg har ikke behov for å se hvordan andre ser ut. Det blir mitt valg å møte dem irl og da er det som regel sammen med noen andre jeg kjenner fra før som JEG STOLER PÅ.

En av jentene jeg intervjuet per e-post forteller om hvordan hun traff kjæresten sin:

Jeg har kjæreste.. En gutt jeg ble kjent med på IRC via en "venners venner" kanal. Dvs.. Jeg kjente stort sett halvparten på en liten kanal fra før irl²³ som gjorde at jeg stolte på at deres venner var OK folk.

Disse sitatene viser hvordan venner står sentralt når det kommer til hvordan man skal forholde seg til de fremmede. Informantene bruker venner eller bekjente til å gå god for folk de føler seg usikre på. Den ene informant har til og med blitt kjent med kjæresten sin på denne måten. En annen måte å vise integritet på, som altså ikke kan gjøres med ansiktsarbeid på nettet, er å vise til hjemmeside eller sende bilde. Alle informantene mine har vært involvert i kjærlighetshistorier på nettet, og alle forteller historier hvor fotografier og eller hjemmesider med fotografier har vært viktige i bli-kjent-prosessen. Her er en jente fra et e-postintervju:

Og jeg har vært på "date" med noen. Har mange venner jeg har treffi på nett. Jeg ser alltid bilde før jeg treffer noen, for ellers så syns jeg det er for utrygt.

Kontinuitet i tid og rom er også viktig for at tilliten skal kunne gro i en relasjon. Gjennom å være tilstede på de samme kanalene over tid, kan man vise at man behersker teknikkene og etiketten, og slik vise integritet. Dette har datamedierte kommunikasjon til felles med ansikt-til-ansikt-kommunikasjon: Veldig mye av informasjonen vi utveksler når vi snakker sammen foregår på et ikke-eksplisitt nivå. Dette gjelder også signaler vi sender om tillit og integritet.

Jeg har hentet et par utdrag fra en chat-session for å vise hvordan integritet eller mangel på integritet kan vise seg på nettet. I den første bolken er utdragene sendt til kanalen slik de står, men de har ingen sammenheng med hverandre slik de

²³ Akronym for *in real life*.

står her. Poenget med dette utdraget er å vise hvordan mangel på integritet i miljøet kan ta form.:

<Eriksen | > Lyst til Å tjene lett tjente penger??? Pm meg!!!

<des3rtfox> Noen kvinnfolk som vil prate med mann 21?? msg meg..... vi kan gjerne bytte bilder og.. (jeg har masse nakenbilder av dyr)

Slike utdrag blir gjerne postet til kanalen ved jevne mellomrom. Hvor ofte de blir fulgt opp "privat" er vanskelig å si, men de blir oftest stående ubesvarte i kanalen.

I neste utdrag ser vi det motsatte. Selv om samtaletemaet kan virke søkt, viser deltakerne absolutt tegn på integritet (jeg tolker det slik fordi deltakerne får respons på det de sier). Utdraget er hentet fra en ganske rolig ettermiddag på en av de store kanalene i IRC-nettverket:

<LoKaJeNtE> oslobonde.. har det skjedd noe spess i oslo i det siste??? ingen som har planglagt og bombe noen fly på tirsdag??
<BlinkyBil> Noen fra trosterud ,haugerud området ell
<torri> ja jeg har det produkt nøkkelen til me
<oslobonde> jeg har planlagt å bombe et fly
<Vargtass`> grish : takker ..
<Vargtass`> url er nede enda
<|XenOn> LoKaJeNtE: hadde planer om det, jo... men det spørs om jeg rekker.. har så mye lekser, skjønner du =)
<winme> Er det noen her som har en produktnøkkel til win me norsk versjon ? msg meg
<Mathais> korsn kan man bomb et fly??
<LoKaJeNtE> oslobonde: sas??
<Vargtass`> kan ikke du ta et par produktnøkler og stappe de et sted winme ?
<Oslobabe> Vargtass` :)
<Vargtass`> hei =\
<|XenOn> Mathais: man kombinerer bombe, lighter og fly =)
<Mathais> jau

Viktigste for etablering av tillit i nett-relasjoner, er også gjenkjennelse av personlig særegenhet. Måter man kan kjenne igjen andre på i forhold til dette ligner på måten vi gjenkjenner personlig uttrykk på i det "virkelige" liv. Men i stedet for

toneleie, fakter eller ansiktsuttrykk, som er kjennetegn ved ansikt-til-ansikt-møter, kan vi på nettet kjenne igjen dialekt (som i utdraget ovenfor) "talemåter", reaksjonsmønstre eller attityde. For at disse skal virke, må de kunne knyttes til et nick som oppholder seg på en kanal (utstrekning i rom) over tid.

Det er vanskelig å skulle presentere utdrag som gjengir personlig særegenhet uten å bruke veldig mye plass. Men her forteller en av informantene om hvordan hun har oppfattet miljøet på en stor kanal, tilsvarende en av dem hun er operatør på, på et av de andre store nettverkene i Norge. Jeg spurte om hun oppfattet det slik at de som er på kanalen på dette nettverket oppfører seg annerledes enn på "hennes" nettverk:

Ja, veldig annerledes. Sånne hackertyper. Men det kan bare være min følelse. Jeg har ikke noe bakgrunn for at det kan være sant. Det er bare hva jeg føler når jeg går inn der. Jeg har bare vært inne der tre – fire ganger, bare for å se. Gått inn på noen kanaler jeg har hørt er store, #Kanalen og sånt noe der, ikke sant, kjempestore kanaler. Og det er et helt annet miljø der.

Det jeg nå mener å ha vist er hvordan tillit og risiko står i forhold til hverandre på chatten. Vi har sett at folk er skeptiske til å snakke med fremmede, hvorfor de er det, og måter å løse problemene med tillit og integritet på.

6.2 Giddens modernitetsteori

Det Giddens skriver om tillit og risiko er en del av en større analyse som er ment å gripe hele det moderne samfunnet. Jeg vil gi et riss av analysen for å sette de begrepene jeg senere vil bruke inn i en sammenheng.

Giddens søker å beskrive hvilke mekanismer som er karakteristiske for den moderne tid og som skiller vårt moderne samfunn fra tradisjonelle samfunn. Ved hjelp av begrepene *sikkerhet* versus *fare* og *tillit* versus *risiko* viser han en ambivalens i vår moderne kultur: det moderne mennesket (han tidfester modernitet til 1600-tallet og fram til i dag) kan leve lengre og tryggere enn det førmoderne, mens det på den andre side har vokst fram ny risiko som er vanskeligere å gjøre noe med fordi det er snakk om institusjonalisert og global risiko. Dette dreier seg om trusselen om miljøkatastrofer, atomkrig og totalitær undertrykkelse. Jeg velger å legge vekt på det

Giddens skriver om tillit og personlige bånd mer enn på risiko og abstrakte systemer²⁴, men jeg vil gå litt nærmere inn på makronivået i hans teori først.

Det er særlig tre kjennetegn ved moderniteten som gjør vårt samfunn nettopp til et *moderne dynamisk samfunn*, og disse kjennetegnene følger av de tre bruddene i forrige avsnitt. Kjennetegnene, eller mekanismer som de også kalles, kan beskrives som 1) atskillelse i tid og rom, 2) utleiring av sosiale systemer og 3) den refleksive ordning og nyordning av sosiale relasjoner. Disse mekanismene er altså kjennetegn ved moderniteten, og det er viktig å forstå dem for å forstå hva Giddens mener modernitet er. Jeg vil gå litt nærmere inn på hver av dem:

I uttrykket *atskillelse i tid og rom* legger Giddens at tid og rom ikke lenger faller sammen. Før var tiden knyttet til sted; når sola sto på himmelen og det var lyst kunne man arbeide; når det var mørkt og man uansett ikke fikk gjort noe skulle man hvile; når våren kom måtte man på åkeren og så, og når vinteren kom brukte man kreftene i skogen. Når handlet altså også om *hvor*. I dag kan man handle på tvers av tid og rom (for eksempel ved å delta i en internettkonferanse hvor deltakernes kropper er lokalisert i forskjellige tidssoner). Atskillelsen av tid og rom er den viktigste forutsetningen for utleiringsprosessene.

Med *utleiring* mener Giddens at sosiale relasjoner "løftes ut av lokale interaksjonssammenhenger og restruktureres på tvers av uendelige spenn av tid og rom" (Giddens 1997, s. 44). Det finnes to typer utleiringsmekanismer. Den ene er skaping av symbolske tegn (som penger er et godt eksempel på), og den andre er ekspertsystemer (systemer av teknisk art eller faglig ekspertise). Det som gjør både de symbolske tegnene og ekspertsystemene til utleiringsmekanismer er at de fjerner sosiale relasjoner fra "kontekstens umiddelbarhet". For eksempel kan en lokal transaksjon på børsen i Oslo få konsekvenser helt andre steder på kloden, eller man kan sitte på en hytte på Geilo mens man kjøper eiendom i New York. Et annet eksempel kan være at mitt forhold til odontologien som fagdisiplin ikke er tilstede *bare* i den tiden jeg sitter i tannlegestolen og gaper. Alle ekspertsystemer er

²⁴ Jeg bruker riktignok termen risiko ganske ofte. Men Giddens snakker om risiko som noe som enkeltindividet ikke kan hankes med. Om jeg skulle holdt meg til Giddens terminologi i min analyse, ville jeg brukt begrepet om *fare*. Jeg synes imidlertid *risiko* (løsrevet fra måten Giddens bruker termen)

avhengige av tillit. Jeg vet ikke om tannlegen som representant for odontologien som ekspertsystem har den kunnskapen hun trenger for å reparere tennene mine, men jeg må bare stole på at hun vet hva hun gjør.

Den tredje mekanismen som er karakteristisk for det moderne samfunn er modernitetens refleksivitet. Med dette mener Giddens at sosiale praksiser konstant undersøkes og omformes i lys av resultatene av undersøkelsene. Skrift er en viktig forutsetning for refleksiviteten. Offentlig statistikk er en måte nasjonalstatens refleksivitet kommer til syne på.

6.2.1 Tillit i Giddens modernitetsteori

Tillit og risiko står svært sentralt når det kommer til hvordan vi forholder oss til symbolske tegn og ekspertsystemer (fellesnevneren for disse er *abstrakte systemer*). Giddens skriver at stadig flere lever under forhold hvor utleirede institusjoner organiserer stadig flere aspekter av hverdagen ved å "knytte lokale praksiser sammen med globale sosiale relasjoner" (ibid., s. 62).

Giddens mener vi kan ha tillit til abstrakte systemer på to måter. Disse beskriver han ved å låne begrepene om ansiktsløse- og ansiktsforankrede forpliktelser fra Erving Goffman. Tillit til systemer tar form av ansiktsløse forpliktelser, mens tillit til personer tar form av ansiktsforankrede forpliktelser. I det Giddens kaller de abstrakte systemenes adgangsporter, det vil si i ansikt-til-ansikt-møter mellom en agent og en representant for det abstrakte systemet, finnes møteplassen for ansiktsforankret- og ansiktsløse forpliktelser. Når jeg ligger i tannlegestolen er tannlegen ansiktsforankret forpliktet overfor odontologien som ekspertsystem, hun er for øyeblikket dens ansikt utad. Samtidig er forpliktelsen også ansiktsløs fordi hun ikke er ekspertsystemet selv, hun er bare en representant, og min tillit til systemet er likevel til stede i den konkrete situasjonen hvor tannlegen kikker inn i munnen min. Den troverdigheten et system har, er altså ikke bare avhengig av ansiktsløse forpliktelser, men også av ansiktsforankrede forpliktelser som skjer i adgangsportene. Tillit til personer handler om ansiktsforankrede forpliktelser hvor man søker indikatorer på integritet hos de andre (innenfor gitte handlingsrom).

gir mer mening til det jeg ønsker å forklare enn termen *fare*. Det klinger bedre å snakke om at det er *risikabelt* å møte noen man ikke vet hvem er, enn at det er *farefylt*.

Giddens mener at såkalt *dannet uoppmerksomhet*²⁵ er en generell forutsetning for tilliten som utspilles i vanlige møter mellom fremmede på offentlig sted. Den dannede uoppmerksomheten innebærer at man raskt "skanner" over den andre med blikket før man retter blikkene framover igjen og går forbi. Den er ikke uttrykk for likegyldighet, mener Giddens, den er snarere en slags *høflig fremmedhet*. Denne typen *ufokusert interaksjon*²⁶ er tillit som bakgrunnstøy i samfunnet, og den er den mest grunnleggende formen for ansiktsforankret forpliktelse.

Tillit både til fremmede, abstrakte systemer og til våre nærmeste lar seg bygge fordi vi allerede som spedbarn utvikler ontologisk sikkerhet. Dette er en emosjonell (heller enn kognitiv) mekanisme som kommer av at vi utvikler en tro (faith) på omsorgspersoners kjærlighet til tross for at vedkommende er fraværende i tid og rom. Det motsatte av tillit er slik ikke mistillit eller skepsis til noens integritet, men eksistensiell angst.

Når det kommer til abstrakte systemer, står vi i en tillitsrelasjon til disse, som vi har sett, på to måter: både gjennom ansiktsløse forpliktelser og ansiktsforankrede forpliktelser. Giddens snakker om *gjeninnleiring* når ansiktsløse forpliktelser *oppretholdes* eller *forandres* av ansiktsforankrede forpliktelser. Dette er prosesser som er en rekonstruksjon av tid-rom-relasjoner. Gjeninnleirede sosiale relasjoner finner vi typisk i adgangsportene, hvor altså ansikt-til-ansikt-arbeidet mellom ekspertisens representant og lekpersonen bidrar til å opprettholde eller forandre tilliten lekpersonen har til fagfeltet.

Giddens skriver også noe om det moderne vennskapet som er av relevans i i forhold til tillitsrelasjoner. Han mener at det moderne menneskets vennskapskrets ikke lenger er avhengig av tid og rom, slik det var i førmoderne samfunn: "...sammenlignet med førmoderne sosiale situasjoner mangler vi institusjonelt organiserte personlige forbindelser" (1997, s. 89). Slik bestemmes heller ikke tillit lenger av personifiserte forbindelser innenfor lokalsamfunnet eller slektskapsbånd. Tillit mellom venner framstår i dag som et prosjekt som det skal arbeides med. Arbeidet utføres ved at individet "åpner seg" for den andre.

²⁵ *Civil inattention*. Dette er også et begrep han låner av Erving Goffman.

²⁶ Også hentet fra Goffmans begrepsverden.

6.3 Chat som rekonstruksjon av tid-rom-relasjoner

Det er mange av Giddens begreper som egner seg til å gi mening til materialet fra chatten. Her vil jeg prøve å plassere noen av dataene mine inn i det teoretiske rammeverket jeg skisserte i forrige avsnitt.

Den sosiale interaksjonen på nettet er altså underlagt andre prinsipper enn ansikt-til-ansikt-interaksjon. Dannet uoppmerksomhet virker ikke på nettet fordi vi ikke kan se hverandres kropper, og dermed mister vi muligheten til raskt å gjøre oss opp en mening om hvorvidt vi står overfor en person med integritet og troverdighet eller ikke.

Relasjonene på internett foregår i et landskap man godt kan kalle utleiret. Kommunikasjonsomgivelsene er løsrevet fra tidslige og romlige bånd på den måten at vi ikke trenger å være på samme sted til samme tid for å kommunisere med hverandre. Når relasjoner etableres i dette landskapet, ligner det på Giddens' gjeninnleiring. Det er en reetablering av sosiale relasjoner på tvers av tid og rom, eller en rekonstruksjon av tid-rom-relasjoner som han også kaller det.

Internettrelasjoner er gode bilder på Giddens' utleirings- og gjeninnleiringsmekanismer. Handlingsomgivelsene på chatten er faktisk utleirede, mens relasjonene fungerer som bilder på gjeninnleiring.

Poenget med Giddens begrep om gjeninnleiring er at tilliten etableres under nye vilkår. Det er en mekanisme hvor ansiktsløse forpliktelser *oppretholdes* eller *forandres* av ansiktsforankrede forpliktelser. Dette siste poenget fungerer ikke så godt som bilde på nettrelationene fordi nettomgivelsene som ekspertsystem ikke representerer den ene parten i tillitsrelasjonen. Systemet er bare en ramme tillitsetableringen foregår innenfor.

Giddens har vist oss at ansiktsforankrede forpliktelser er viktige når det kommer til troverdigheten i en sosial relasjon på mikronivå, og at dannet uoppmerksomhet er et viktig bakteppe for tillitsbygging generelt. Men hvordan kan vi bygge tillit til hverandre på chatten når ansiktsforankrede forpliktelser er umulig? Og finnes det noen erstatning for Goffmans "høflige fremmedhet"? Også her egner Giddens begreper seg godt til å skape forståelse rundt datamedierte sosiale relasjoner fordi disse relasjonene fungerer som billedliggjøringer av hans begreper.

Vi har sett en utbredt skepsis til å gå inn i samtaler med fremmede mennesker på chatten. Mye av grunnen til dette er at *civil inattention* er en mekanisme som ikke fungerer på nettet. Vi kan verken sende eller lese kroppslige signaler som indikatorer på integritet eller troverdighet. Vi kan ikke vite hvorvidt vedkommende er vennligsinnet eller ikke.

Jeg vil påstå at den skepsisen vi er vitne til er en vanlig skepsis som kommer av at vi ennå ikke føler oss helt hjemme i denne nye sfæren. Vi vet ennå ikke helt hvordan vi skal navigere; hva som er farlig farvann og hvor vi kan bevege oss trygt.

6.3.1 Utveksling av fotografier eller annet privat filmmateriale

Utteksling av fotografier, hjemmesider og annet privat materiale kan bidra til å skape tillit. Disse kan altså erstatte ansiktsarbeide, og virke som en måte å vise seriøsitet og integritet på, dog på en mindre sofistisert måte enn ansikt-til-ansikt-kommunikasjonen. Særlig har fotografiet en sentral plass i kjærestehistoriene til informantene mine. Alle sammen har vært med på å utveksle bilder før de har truffet sin utkårede. I denne sammenhengen er det selvfølgelig også en praktisk grunn til at man bytter bilder, nemlig at man lett skal finne hverandre når man skal møtes for første gang, men bildet forteller også noe om troverdigheten til den som sender. Av bildet kan vi lese hva slags menneske vi har med å gjøre. Om bildet er falskt vil det kanskje oppdages, og da forteller spøken eller falskspillet noe om den personen vi har med å gjøre. Fotografiet har altså en dobbel funksjon; for det første hjelper det oss praktisk til å finne den vi skal treffe, og for det andre forteller det oss noe om det mennesket vi skal møte, noe som i seg selv kan vekke tillit.

Også andre typer filmmateriale kan medvirke til å vise integritet. Når vi møter mennesker ansikt-til-ansikt for første gang vil klær og frisyre fortelle oss ganske mye om hverandre. Gjennom å lese slike tegn får vi mye informasjon om hva slags menneske vi står overfor. Det å ha slik kunnskap er nødvendig for å føle seg trygg i interaksjonen. Når man treffer folk på nettet kan musikksmak, humor, språkføring eller andre ting fortelle oss noe om hvem vi står overfor. Det er også ganske vanlig å utveksle musikkfiler, filmer eller små snutter med humoristisk innhold.

Fotografiet har også en sentral plass i inngangen til samtalen. På enkelte kanaler er det svært mye annonsering om bilder. I denne sammenhengen fungerer

fotografiet som inngang til en flørt eller til det som kan bli en flørt. Likevel vil bildet si noe om troverdigheten til den som sender det. Samtidig kan troverdigheten til den som spør etter bilde framstå som mer tvilsom: *-er det viktig å vite hvordan jeg ser ut for at vedkommende skal snakke med meg?*

6.3.2 Tidslig og romlig kontinuitet

For det andre er det jeg vil kalle tidslig og romlig kontinuitet viktig i forhold til å bygge troverdighet på nettet. Dette er det som gjør relasjonene gjenninnleirede. Det er en reetablering av sosiale relasjoner i et utleiret miljø, og relasjonene må strekke seg ut i tid og rom for i det hele tatt å kunne kalles relasjoner. Sammen med at man kan kjenne andre igjen – ikke bare nicknavn, men også væremåte eller språkføring – er dette en måte å vise integritet på, og det virker tillitsvekkende.

Disse måtene å bygge tillit på på nettet er selvfølgelig ikke fullstendig pålitelige, men så er jo heller ikke ansikt-til-ansikt-forbindelser det. Før vi får en sikrere type kommunikasjon, er disse strategier til å overkomme problemer med.

Vennskapet som institusjon er arbeid også i nettmediert kommunikasjon. Kanskje er dette vennskapsarbeidet som består i å åpne seg for den andre spesielt synlig når man chatter. Dette utdraget fra Dagbladets ordlabb forteller litt om hva chatting er (utdraget er et forslag for fornorsking av den engelske termen *chat*):

Utsjeling. Dette er den mest direkte måten å utveksle sjele-innhold på. Dermed – ut-sjele – sjeleinnhold ut – eller en sammenslåing av "utveksle" og "sjelestoff".

Her kan man ikke gjøre stort annet enn å samtale, og "dybden" i samtalen egner seg som mål på vennskapet. Det å bygge vennskap på det å være åpne overfor hverandre, skaper også tillit.

6.4 Skepsis og tillit

Jeg ble overrasket over hvor lite selvutviklende rollespill jeg fant på chatten, og ble nysgjerrig på hva dette kunne komme av. Etterhvert kom jeg fram til at *tillit* kunne være en nøkkel til å forstå dataen min. Giddens og Goffman har også bidratt til å gi stoffet mening.

Det jeg sitter tilbake med nå, er at anonymiteten mediet gir, som gir mulighet til å drive med selvutviklende rollespill, har en bakside: og det er risikoen det er å investere i nye vennskapsforhold – å åpne seg. Det har til og med blitt utviklet teknikker for å reagere på folk som gir seg ut for å være noe annet enn de er: *nuking* eller *busting*. Men det er et paradoks at vi i dette mediet, hvor noe av den uttalte hensikten er å treffe nye mennesker (også blant informantene), er så skeptiske til nettopp å treffe nye mennesker.

Det jeg har sett er altså en bevegelse mellom det å ha tillit til andre og det å være skeptisk til andre. Noe lignende har Don Slater funnet i sin undersøkelse som han refererer til i *Trading Sexpics on IRC: Embodiment and Authenticity on the Internet*. Her skriver han om hvordan brukerne står mellom kynisme og tro (1998, s. 92-93). Hvem stoler på noe som bare kan fordufte når ting blir alvorlig? Senere skriver han at strategiene deltakerne bruker (aksepterer realismen i motpartens fremstilling av seg selv, men tvil mot autensiteten) er mer defensiv enn den er dekonstruksjonistisk. Også han posisjonerer seg mot dem som mener at nettrelasjonene er postmoderne relasjoner som er løst ut fra tid og rom og som derfor gir individet frihet i utformingen av seg selv.

Don Slater snakker også om hvilke teknikker brukerne tar i bruk for å "autensifisere" den andre. Den ene kaller han *progressive embodiment*, og dette går ut på å bytte bilde, høre den andres stemme... altså å "put flesh on the texts" (1998, s. 114). Den andre kaller han objektkonstans – altså det samme som jeg kaller utstrekning i tid og rom, en strategi som muliggjør at man "tester" den andre. Man blir kjent, og kan huske hva den andre har sagt tidligere, og kan på slik sjekke om vedkommende fremdeles sier det samme.

Tillitsbygging er underlagt andre mekanismer på internett fordi kroppen ikke vises. Men behovet for å føle tillit i en relasjon er like mye tilstede, og måten man får det på er kanskje like sofistikert som utenfor nettet. Det dreier seg om å beherske netiquetten. Men nye måter å kommunisere tillit på vokser fram. Disse er også sofistikerte og i mange tilfeller uartikulerte. Dette handler om språkføring og oppførsel. Noen er pågående, noen er stille i bakgrunnen, noen skriver på dialekt, noen snakker veldig mye, noen skriver veldig fort, noen har alltid morsomme

kommentarer og så videre. Alle slike tegn på personlig egenhet finnes også på chatten.

Konkluderende vil jeg si at mekanismer for tillitsbygging ikke er særlig annerledes på chatten enn utenfor. Det er bare litt vanskeligere å vise integritet eller troverdighet, fordi kroppen ikke vises. Det som er interessant med disse relasjonene i denne sammenhengen, er hvordan de ligner på ansikt-til-ansikt-relasjoner. Det er jo nettopp gjennom tidslig og romlig kontinuitet vi får tillit til folk utenfor nettet, men der kan kropp og fakter være til hjelp. Kroppsarbeidet er ikke med på nett, derfor tar det kanskje litt lengre tid å bygge opp et tillitsforhold. Tillit, som vi neppe tenker på som en kroppslig affære til vanlig, viser seg å være uløselig knyttet til det kroppslige. Gjennom konstruksjon av kropper på nettet – som vi gjør gjennom å gi oss selv et fast uttrykk ved å være gjenkjennelige enten ved å vise hvordan vi ser ut eller ved å gi uttrykk for oss selv gjennom personlige kjennetegn – bruker vi de samme måtene å oppnå tillit og troverdighet på på nettet som i det "virkelige" liv.

7

Noen som passer for meg?

Internett som kontaktformidler mellom unge voksne

Det blir etter hvert mer vanlig å bruke nettbaserte tjenester til kontaktformidling. Noen bruker mediet til å treffe sexpartnere, andre til å lete etter livsledsagere, men de fleste bruker det til å prate med venner de kjenner fra før eller til å få nye venner. Mange spør seg om hva som kan komme ut av slike møter. Går det virkelig an å etablere et forhold på grunnlag av å ha møtt hverandre på nettet? Kjenner man hverandre godt nok? Eller er det slik som mange av chatterne sier at man blir enda bedre kjent med hverandre enn ellers fordi den forstyrrende fasaden ikke står i veien?

Jeg spurte mine informanter om i hvor stor grad de bruker mediet til å lete etter potensielle kjæresten, og om hva som skjer når de fysiske kroppene møtes. Det jeg var interessert i å få vite noe om, er hvordan de oppfatter forskjeller mellom det å treffe noen via nett i forhold til det å treffe noen på mer tradisjonelle måter. Blir man forelsket på samme måte? Hva slags intimitet kan man oppnå når man formidler sine følelser i skrift? Hvordan føles det å møtes ansikt-til-ansikt når man har kjent hverandre via nettet først? Svarer den utkårede til forventningene man har opparbeidet seg mens man har chattet?

Til nå i avhandlingen har jeg sett på kroppens rolle i nettrelasjonene. Jeg har vist at kropp er viktig i analysene av nettrelasjonene både i egenskap av å være skjult bak en skjerm, og i egenskap av likevel å ha betydning for relasjonene. Jeg har vist at grensene mellom den virtuelle kroppen og den fysiske kroppen ikke alltid er like lett å få øye på. Nå vil jeg trekke kroppen fram fra sin skjermede posisjon, og spørre om hvilke konsekvenser dette får for ansikt-til-ansikt-møter mellom folk som har truffet hverandre på chattekanaler.

Til slutt vil jeg diskutere det jeg har funnet i lys av Erving Goffmans dramaturgiske modell slik han presenterer den i *Vårt rollespill til daglig* (Goffman

1992). Jeg vil vise hvordan *sceneskiftet*, altså det å gå fra å møtes på skjermen til å det å møtes ansikt-til-ansikt, får konsekvenser for hvordan møtet blir.

7.1 Onlineselv og "virkelige" selv

De fleste informantene bruker chattingen til å treffe venner, og flere av dem nevner eksplisitt at de er opptatt av chattingens egenverdi. Mange av dem er opptatt av å ta vare på kanalmiljøet, og mener at kanalene kan dø ut dersom man bare bruker det til å lete etter potensielle kjæresten eller sexmøter. Da vil skjermen hele tiden flyte over av annonsering etter "noen som passer for meg?" i alle mulige varianter, og det vil ikke være plass til "den rene samtale" der. Likevel har nesten alle av dem fått kjæreste via chattekanalene. Og alle av dem har vært på date med noen de har truffet via nettet.

Informantene jeg snakket med har hatt ganske forskjellige opplevelser når de har truffet sin nettkjærlighet ansikt-til-ansikt. Jeg vil se disse opplevelsene i lys av et tenkt skille mellom et *onlineselv* og et "virkelig" selv. Forskjellen mellom disse svarer til hvordan de oppfatter seg selv, eller sine egenskaper, som annerledes når de chatter i forhold til i andre sosiale sammenhenger (som ikke er datamedierte). Som jeg har vært inne på tidligere er grensene mellom disse to selvne diffuse, og forskjellen kan ofte være vanskelig å få øye på. Disse selvne er uløselig knyttet til de tilsvarende onlinekroppene og de "virkelige" kroppene. Når man på nettet bruker andre sider av seg selv enn man vanligvis gjør, og kanskje slipper unna egenskaper man oppfatter som hemmende (for eksempel sjenanse), eller at man opplever seg selv som mer åpen og ærlig, kan overraskelsen også bli stor når man møtes ansikt-til-ansikt.

Denne informanten (fra e-postintervju) forteller om hva hun mener er fordelene med å møtes på nett før man møtes ansikt-til-ansikt:

Ettersom vi hadde pratet så mye om løst å fast via irc så følte det ut som vi hadde kjent hverandre lenge. Men var rart at jeg møtte han som hadde svart meg på skjermen. Men det funka ☺... Resultatet er at jeg tror og vet at jeg og han har ett mye mer åpent forhold å kan prate om alt i forhold til mine andre venninner som sliter med det problemet. Vi tørr å si hverandre ting på en helt annen måte en om vi skulle møttes på byen ei helg. Så tror vi

dannet grunnlaget for ett fint forhold på nett hvor vi hadde åpne diskusjoner om alt...

Informanten mener at det å treffes på skjermen danner grunnlag for et åpnere forhold. Hun sammenligner sitt forhold med sine venniners kjæresteforhold, og mener hun slipper unna en del problemer som handler om å kunne prate åpent. Selv om hun syntes hun kjente gutten godt, følte det rart å møte ham ansikt-til-ansikt. Men hovedpoenget hennes er at det å bli kjent på chatten, danner grunnlag for et åpnere forhold. Den neste informanten forteller noe annet:

Det lønner seg å ta det... du kan ikke innlede en hel romanse på internett liksom, det er ikke helt sunt. Du må ta faktisk noe hard facts, liksom, når du møter personen. Det er masse problematikk rundt det. Liksom hvis du vet for mye om en person, liksom type sånn flau ting og sånn, før du liksom har truffet den i virkeligheten, da kan det være litt vanskelig å begynne å snakke med en person, liksom.

Her forteller han at det å møte noen etter å ha snakket sammen på nettet kan være vanskelig nettopp på grunn av den åpenheten denne typen kommunikasjon tillater. Det at man er anonym gjør det lettere å være åpen. Her forteller han om flere ulemper som kan følge av en slik åpenhet:

Det blir litt sånn der awkward liksom når du plutselig vet hele livshistorien til en person og så står du bare der – *hei, hei* liksom, ikke sant. Så jeg hadde litt problemer med det, så det har jeg liksom litt slutta litt med, da. Nå har jeg dessverre en tendens til å være litt for åpen noen ganger, så jeg går bare og frykter at jeg skal møte en sånn gæærn kjerring som kommer til å spre alt mulig greier. Det er selvfølgelig en risiko man må ta, da.

Han er altså også opptatt av hvor lett det er å åpne seg når man chatter. Men i motsetning til den forrige informanten, opplever han det som vanskelig å bære med seg opplysningene han har fått, eller vissheten om at *hun* vet noe om *ham*, når han skal treffe henne ansikt-til-ansikt. Han er altså både redd hennes åpenhet, og han er redd sin egen. Det å vite for mye om henne gjør det flaut å møte henne, han trenger noen *hard facts* som han sier (kanskje føler han at han kunne ha bruk for et ansikt å

knytte fortroligheten til). Men han er også redd for sin egen åpenhet og at hun ikke skal være i stand til å behandle den pent.

Disse to posisjonene danner ytterpunktene i analysen: åpenhet på nett danner grunnlag for et godt og åpent forhold i den fysiske virkelighet, og åpenhet på nett byr på problemer når man skal møtes ansikt-til-ansikt. Jeg vil lese dette som at hennes onlineselv ligger nærmere den hun er når hun møter det som skal bli kjæresten hennes ansikt-til-ansikt, enn det hans gjør når han møter henne som skal bli hans kjæreste. I en analytisk modell kan vi tegne en linje mellom fullstendig samsvar mellom *onlineselv* og "virkelige" selv, og intet samsvar mellom de samme. Alle faktiske tilfeller vil befinne seg ett eller annet sted langs denne linjen, bortsett fra de tenkte rene posisjonene i hver ende.

Men det er selvfølgelig ikke bare avstanden mellom sine egne forskjellige selv, eller forskjellige egenskaper i en selv, som kan skape konflikt når man møtes ansikt-til-ansikt. Det kan også oppstå en konflikt mellom det inntrykket man har fått av den andre på nettet og det inntrykk den andre gjør på *daten*. Konflikten er en ubalanse mellom forventninger og svar på forventninger. I neste utdrag forteller en jente om en fyr hun hadde truffet via IRC, og som hun var blitt litt interessert i. De hadde snakket om å møtes, men det ble ikke til at de gjorde det likevel. Plutselig en dag dukker han opp på jobben hennes, og det viser seg at han var noe helt annet enn hun hadde forestilt seg:

Jeg hadde sett bilde av ham. Jeg bare... så rundt i lokalet for jeg merket at det var noen som stirret på meg. Så så jeg bare *-hå herregud, det er ham!* Så fikk jeg helt panikk. Og så... så var han skikkelig stygg att på til. Aner ikke hvordan han har klart å gjøre seg mye penere på bilde, men han var ikke noe pen i virkeligheten i hvert fall. Men og så... da hadde vi lunsj den dagen, og så fortsatte han å ringe meg og ringe meg. Og han var jo grei å være sammen med, da. Var godt humør og sånne ting. Og etter hvert så merka jeg at han gjorde mye rare ting, sa utrolig mange rare ting, hadde mange rare oppfatninger og meninger om ting. Så jeg ble litt skremt, jeg vet ikke, jeg har ikke noe konkret egentlig, ikke noe konkrete eksempler, men... jeg bare merka det på ham.

Det første hun nevner, nemlig at ham hun har møtt har et lite flatterende utseende, er noe mange av informantene har trukket frem. Det at du ikke ser den du snakker med

når du chatter via IRC, gjør at du kan bli overrasket over vedkommendes utseende når du først treffer ham eller henne. Veldig ofte er det utseendet det dreier seg om, og fordømmen om at chattere er lite pene fikk jeg ofte bekreftet (til tross for at flere av informantene i andre sammenhenger var opptatt av å avkrefte den samme myten).

Jeg har også opplevd det et par ganger at du har prata lenge med en person og synes personligheten er helt sinnsykt flott, men når du treffer personen så ser hun ut som ett eller annet som er dratt... ja, dratt rett opp av dass, for å si det rett ut.

I utdraget over, hvor hun forteller om ham som kom inn på jobben hennes, virket heller ikke det å utveksle bilde til å gjøre overgangen mykere, slik det ofte gjør. Men utdraget forteller også noe mer. Det denne gutten hadde vist av seg selv på chatten viste seg også å ikke stemme overens med måten hun oppfattet ham på da de møttes på *date*. Så overraskelsen trenger ikke bare å gjelde utseendet. Dette kan også forstås slik at hans *onlineselv*, slik hun oppfattet det, var annerledes enn slik hun oppfattet hans "virkelige" selv.

Her er et utsagn som sier noe om at man ikke møter "hele personen" på chatten. Han snakker om at han ville bli kjent med en jente også som *person* og *ansikt*:

Og... jo, jeg dro ned rett etter jobben og alt sånt noe - de hentet meg i Byen. Og det ble jo for å si det mildt full klaff, det. Det... det var bang, for å si det sånn. Og... en... ja, en måned etter cirka, så ble vi sammen. Også fordi vi hadde lyst til å bli litt bedre kjent med hverandre som personer og ansikter. Fordi - selv om man viser veldig mye av personligheten sin på internett, så er det veldig, veldig lett å gå i den fella at man tenker bare positivt om den personen.

Han anerkjenner altså at når man blir kjent med noen på nettet, risikerer man å bli kjent med noen som har liten korrespondanse mellom *onlineselv* og "virkelige" selv. Hans erfaring ser ut til å gå i retning av at *onlineselvet* er lettere å komme overens med enn det "virkelige" selvet. Her gjør han et poeng av at det går an å bli forelsket i noen via nettet. Utdraget viser at han tenker på nettet som et dårlig egnet medium å bli forelsket gjennom.

Begynte å prate litt med henne og fikk livet henne littegranne opp liksom og hjalp henne med å komme seg på bena igjen, og derfra så var veien egentlig ganske kort. Da ble vi rett og slett forelska i hverandre over internett. Uten i det hele tatt å ha sett noen bilder av hverandre. Så gikk det... ja, tre og en halv måned med stort sett alt i fra to til seks-sju timers chatting hver dag, da får du vite veldig mye om en person, du lærer personen veldig godt å kjenne, og så sendte vi da bilde, og fortsatte å prate lenge etter det også.

Det jeg mener å trekke fram her, er at han, ved å fremstille det på denne måten, anerkjenner avstanden det kan være mellom et *onlineselv* og et "virkelig" selv (*rett og slett forelsket*... uten i det hele tatt å ha sett noen bilder av hverandre). Men nettet har ikke bare begrensninger, det er fordeler også som er beslektet med åpenheten som jeg har trukket fram tidligere:

Mye lettere å drite seg ut i rl for å si det sånn. Det... fordelene med internett er at du får bedre tid. Du får bedre tid til å bli kjent... og... du møter da gjerne mennesker som du normalt aldri ville falt for i virkeligheten. For det... det er jo en kjensgjerning... ser du ut som et helvete så... er det veldig få som tar kontakt med deg. Fordelen med chatting generelt er jo at du ser ikke personen du snakker med. Og selv om du får et bilde, så trenger det ikke dermed sagt å være den personen. (...) Det andre er jo det at du gjerne blir kjent med personen bak ansiktet først. Du lærer litt mer om hva personen liker, misliker, gjerne framtidsambisjoner, litt sånn mer om livet på en måte, bak det liksom, du slipper bare å se en fasade. For det... jeg har jo kamerater som har sett damer de liker veldig godt på byen, gått bort og liksom kommet i prat med dem, og... rett og slett blitt sammen med dem, og så går det to uker og så finner de ut at... den, holdt på å si den perfekte kvinnen, viste seg å være et hespetre uten like. Så det... det har man mye lettere å finne ut av på internett.

Og det er klart man *kan* finne ut av slike ting i det sosiale samspillet på nettet, men det er ikke alltid man rekker det. Her forteller en av informantene om en date han var på. Han hadde truffet en jente på nettet, og jeg spurte om han ble forelsket i henne:

- Nysgjerrig i hvert fall. Kan ikke forelske seg i noen over nett... da taper du hele tiden, liksom. Selv om det er... man får jo litt

formeninger og... tanker, da. Men du veit at du kan ikke... jeg vet i hvert fall at jeg kan ikke bli forelsket i noen på nett.

- Har du opplevd at du har blitt det? Du har tatt lærdom av det?

- Ja... fått følelser liksom. Begynt å tenke og... sånn som hun første berta jeg møtte... Som bare var totalt krasj. Så skjønte jeg at det var ikke noe vits i å legge noen følelser i det før det... får bare ta det som det kommer, liksom.

- Var det bare et sånn fem minutters møte da?

- Det rakk å bli en big mac, da.

- Ok. Hva skjedde da?

- Ikke stort. Sa vel omtrent bare hei og ha det.

Alle disse utdragene viser konflikter, eller uoverenskommelse, mellom det jeg har tegnet opp som forskjellen mellom *onlineselvet* og det "virkelige" selvet. I de første utdragene jeg presenterte handlet det om hvordan informantenes egne selv korresponderte (hvor konflikten dreier seg om hvordan man oppfatter seg selv og sine egenskaper på chatten som annerledes enn til vanlig). I de etterkommende utsagnene som handler om utseendet og personlighet hos *den andre* kommer forventningen om at den andres selv skal korrespondere mer til uttrykk.

Dersom avstanden mellom enten den enes, eller begges selv blir for stor, kan dette skape problemer for et eventuelt forhold. Når informantene så skal møtes ansikt-til-ansikt, må de få disse selvene til å korrespondere med hverandre. De må sørge for at den de skal treffe faktisk treffer den de tror de skal treffe. De informantene jeg snakket med, bruker stort sett samme strategier; nemlig andre kommunikasjonskanaler hvor båndbredden er større. De forteller om at de begynte å sende e-post til hverandre, at de utvekslet bilder og at de snakket med hverandre på telefon.

Men du tar jo fort og finner ut hva slags menneske det er egentlig, da. Det er jo bare å snakke med dem, liksom. For jeg, riktignok, jeg snakka jo med den dama før jeg traff henne, da. Liksom ordentlig på telefonen, liksom. Det synes jeg er litt viktig egentlig.

Dette utdraget viser at han har kompetanse og at han vet hvordan han skal veie opp for risikoen det er å være veldig åpen når han snakker på nettet. Han stoler på sin egen evne til å vurdere hva slags menneske det er han snakker med, og han valgte å snakke med henne på telefonen før de møttes. Når de har hørt hverandres stemmer, kan de lage seg et nytt bilde av hverandre. Og dette innebærer at det eventuelle gapet mellom deres *onlineselv* og deres "virkelige" selv blir redusert.

Dette paret begynner med å sende sms og å snakke i telefonen, og så sender de bilde til hverandre. I løpet av denne tiden utvikles forholdet dem i mellom og de vil ikke bli like overrasket når de møtes ansikt-til-ansikt:

Vi blei først kjent inne på mIRC. Snakka veldig masse den ene kvelden, så utveksla vi mobilnr.. Sendte masse meldinger og prata i telefon hver dag en periode. Jeg sendte bilde til han, og han sier han blei skikkelig betatt da.. Jeg fikk bilde av han, men jeg blei litt skuffa husker jeg. Hadde lissom sett for meg en annen. Men, han var jo så god og søt.. ☺

Informantene treffer hverandres *onlineselv* når de møtes på chatten. De blir kjent med både seg selv og den andre ut i fra hvordan de opptrer bak skjermene. Til dette *onlineselvet* hører også en *onlinekropp*. Dette kan være kroppen med store pupper og liten rumpe, kroppen som flørter ved å legge hodet sitt i fanget på en gutt, kroppen som får ereksjon, kroppen som rødmer når noen sier noe flaut og kropper som viser omsorg og kjærlighet når de koser med hverandre. Alt sammen på chattekanalen. Når de "virkelige" selvene møtes, møter de først og fremst forventninger til *onlineselvet* som de har vært når de har vært sammen med den andre. Noen ganger oppstår det en konflikt mellom forventningene til *onlineselvet* og det "virkelige" selvet hos den man møter. Når min informant opplever det som flaut å møte en jente han har vært veldig åpen ovenfor på nettet, er det akkurat dette som skjer. Når han chatter, og hans *onlineselv* ubevisst entrer banen, er han en åpen og ærlig person. Når han skal treffe sin utkårede jente ansikt-til-ansikt, synes han åpenheten er vanskelig å hankses med. Hans *onlineselv* er rett og slett litt mindre sjenert.

Modellen viser hvordan forholdet mellom *onlineselv* og "virkelige" selv kan se ut. Dersom man i et møte har dårlige korrespondanse mellom *onlineselv* og "virkelige" selv, kan dette danne et dårlig utgangspunkt for et åpent forhold, mens god korrespondanse kan gjøre møtet enklere forutsatt at begge *onlineselv* var åpne overfor hverandre.

Men det er også andre sider av møtet mellom de to som spiller inn på hvordan utfallet blir. Kulissene man utspiller de ulike selvene innenfor endrer seg, og det er derfor de forskjellige selvene brukes i de forskjellige typene møter.

Det er viktig å påpeke at det "virkelige" selvet ikke er noe mer virkelig enn *onlineselvet*. Den fysiske kroppen spiller en rolle for begge – bare på forskjellig måte. Begge er deler av en selv, men hvilket som er fremtredende bestemmes av hvilken scene man befinner seg på.

Det er også viktig å være oppmerksom på at jeg i dette kapitlet bruker et ansikt-til-ansikt-forhold som analytisk mål. Mange spør seg om hvor bra forhold man kan få ut av slike møter, og sammenligner med forhold som inngås på tradisjonelt vis. Dette kan gi et litt skjevt bilde av hva onlineforholdene kan være. Mange teoretikere på feltet referer til historier om folk som har vært kjæresten på nettet, og som ser dette som et mål i seg selv. Hvis man ikke setter opp det tradisjonelle fysiske forholdet som mål, vil onlinerelasjonene se annerledes ut. Når jeg bruker tradisjonelle forhold som analytisk mål, vil nødvendigvis onlinerelasjonene se dårligere og mindre egnet ut. Men det er ikke alle som opplever det slik. Grunnen til at jeg har gjort det på denne måten, har å gjøre med utgangspunktet for hele avhandlingen; kroppens rolle i nettreelasjonene. Når

spørsmålet retter seg mot hva som skjer når de fysiske kroppene møtes, og dataen dreier seg om kjæresteforhold som har sitt utspring i nettrelasjoner, er det vanskelig å ikke se dette i lys av tradisjonelle forhold. Men det er viktig å påpeke at dette ikke er den eneste måten dette materialet kunne blitt behandlet på.

7.2 Sceneskifte

I innledningen til *Vårt rollespill til daglig* sier Goffman at det han omtaler i boken danner en ramme som kan brukes på et hvilket som helst konkret samfunn, og at de mest typiske samfunn den vil egne seg på er dem "som er bygd opp innen en bygning eller fabrikk's fysiske grenser" (1997 s. 9). Men onlinesamfunnene har også vist seg å bli forbløffende interessante i lys av Goffmans modeller.

Det er ikke uvanlig å se Goffmans modeller brukt i analyser av nettsamfunn²⁷. Hans dramaturgiske modell fra *Vårt rollespill til daglig*, er særlig egnet når man behandler data som handler om å møtes ansikt-til-ansikt etter å ha blitt kjent på nettet. Kommunikasjonskanalene er avgrensbare områder som lett kan lignes med en scene. Aktørene som deltar har ofte klare roller, og ettersom kommunikasjonen foregår skriftlig, men synkront, er den lett og spennende å analysere. Goffmans modell tilbyr et analytisk skille mellom det å være *i fasadeområdene (front stage)*, en arena hvor man prøver å danne et fordelaktig bilde av seg selv for de andre, og *bak kulissene (back stage)*, hvor man kan være i ro med seg selv og planlegge neste trekk.

Goffman bygger på et skille mellom det å gi et inntrykk av seg selv og det å *avgi* et inntrykk. Det er det siste han konsentrerer seg om i analysene sine. I møte mellom forskjellige aktører vil aktørene *spille en rolle* for å gi de andre et bestemt inntrykk av seg selv, eller for å kunne beholde eller endre definisjonen av situasjonen. Dersom det viser seg at en person har spilt falskt, og slik fått en respekt eller annen reaksjon han eller hun egentlig ikke hadde fortjent, blir vi fornærmet. Goffman skriver at vi blir mer fornærmet dersom denne personen har gjort det for egen psykologisk eller materiell vinning enn vi blir om vedkommende for eksempel har spilt falskt for moro skyld eller for å hjelpe noen andre (1992, s. 52). Når vi chatter avgir vi spesielle inntrykk, og her står vi friere enn i ansikt-til-ansikt-situasjoner. Men

²⁷ Blant andre Terje Larsen (hovedfagsoppgave i sosiologi UiO 2001) Anette Knutsen (rapport fra Senter for teknologi og samfunn ved NTNU 2002).

når aktørene skal møtes på *date*, må de stå til ansvar for det de har gjort. Det *virtuelle* selvet må korrespondere sånn noenlunde med det "virkelige" selvet.

Goffmans analyser handler ofte om ikke-verbal kommunikasjon mellom dem som deltar i "skuespillet". Han forteller om leger som kommuniserer sin stand ved å kle seg i hvite frakker og med stetoskop hengende om halsen, om kelnerer som flyr mellom bordene med nesen arrogant i været og om kvinner som later som om de er dumme for å gjøre menn til lags. På chatten kan man ikke observere slik kommunikasjon, men rammeverket i modellen hans egner seg likevel godt til å fortelle om det sosiale spillet på kanalene.

Materialet mitt blir særlig interessant i lys av Goffmans modell på grunn av omorganiseringen av scener aktørene inngår i. Når man chatter sitter man ofte i et område som vanligvis fungerer som *bak kulissene*. Det kan være i stua hjemme, eller på soverommet, eller på kontoret (når ingen ser på). Dette er områder man bruker til å samle krefter til å delta i spillet på kamparenaene. Områdene fungerer noen ganger som fasadeområder også; stua kan være arena for middagsselskap med svigerforeldre, soverommet kan tjene som kulisser i en *one night stand* og kontoret kan være møterom. Men når man chatter er man ofte alene, og når man er alene befinner man seg ofte i hvileposisjon bak kulissene. Samtidig kan det å være tilstede på kanalene og delta i den sosiale leken forstås som å være i fasadeområdene, eller på scenen. Dermed deltar aktørene i et spill hvor de samtidig befinner seg *bak kulissene* (her er det lov til å pelle seg i nesa, latt være å dusje, se fæl ut på håret), og *i fasadeområdene* (hvor ens fremtreden skal være korrekt i forhold til de regler som gjelder der).

Dersom vi bruker skillet mellom *onlineselvet* og det "virkelige" selvet fra tidligere i kapitlet, ser vi hvordan det lar seg gjøre å være tilstede to steder på en gang. Om vi skal stille det opp enkelt, kan vi si at *onlineselvet* utspiller seg på skjermen, mens det "virkelige" selvet sitter hjemme foran maskinen. Men så enkelt er det selvfølgelig ikke. Dersom en gutt blir forelsket i en jente som han har truffet på en chattekanal, er det ikke bare hans *onlineselv* som er forelsket. Og skulle han bli sjenert eller flau av noe, kunne det hende at hans fysiske ansikt ville rødme. Poenget er imidlertid at når aktørene skal møtes ansikt-til-ansikt får vi både et sceneskifte og et

rolleskifte. Det er ikke lengre *onlineselvene* som er i samhandlingssituasjonen, men de ligger lagret i hukommelsen. Det som tidligere var *på scenen*, føles kanskje som om det egentlig var *bak scenen* fordi det var tryggere og kanskje lettere å være åpen der. Når man skal *snakke* sammen er reglene litt annerledes enn når man skal *skrive* sammen.

Når informantene snakker om følgene av den åpenheten anonymiteten på nettet innbyr til, kan dette forstås i forhold til sceneskiftet. At man tidligere har spilt på en mindre scene gjør at ens dyktighet i spillet bokstavelig talt settes på spill. Åpenhet er en del av spillet på chatten. Og det er viktig del av et parforhold. Så når man møtes på en date på byen eller på en kafé etter å ha åpnet seg for hverandre på chatten, har man på en måte hoppet over noe på veg mot forholdet. Man har etablert en åpenhet som i utviklingen av andre parforhold ofte foregår saktere og kanskje på andre premisser.

Når scenen skifter, skifter reglene også. Goffman forteller om hvordan reglene for servitører på et hotell skifter etter hvor de befinner seg. På kjøkkenet kan de tillate seg å synges høyt eller å flørte med de andre ansatte, mens ute i spiseområdet må de føre seg i tegn som kjennetegner en kelner. Likedan skifter reglene for flørt på chat i forhold til flørt ansikt-til-ansikt. På chatten er det lett å være åpen, drømme seg bort, kanskje lage fantasier sammen. Der er det prating som gjelder. Når man møter noen man er forelsket i ansikt-til-ansikt, er det sjelden man går rett inn i den dype og fortrolige åpenheten. Man må finne tonen, og det er flere faktorer å ta hensyn til enn bare samtalen. Dette skal jeg forklare nærmere.

I tråd med at fasadeområdet skifter, tillegges den fysiske kroppen mer vekt. Goffman definerer kulisser som "scenearrangement som er ment å skulle uttrykke noe" (1992, s. 29). På en date kan for eksempel elegante klær, levende lys og bevegende musikk inngå som del av kulissene. Det som kjennetegner kulissene i nettmøtene er først og fremst friheten fra / mangelen på *fysiske* kulisser. Der konstruerer man kulissene med ord. Men når man møtes ansikt-til-ansikt får plutselig frisyre, ganglag, stemmeleie og fakter betydning. Kanskje opplever man at den man har møtt har en frisyre en selv forbinder med en stil en ikke kan identifisere

seg med. Kanskje har han pipestemme. Kanskje hun har en vorte på nesen. Dette har med den personlige fasaden å gjøre.

Goffman deler den personlige fasade i *manerer* og *ytre*. Med *ytre* mener han de "stimuli som opplyser om den opptredenes sosiale status", mens han med *manerer* mener "de stimuli som gir oss en pekepinn om den interaksjonsrolle den opptredende tar sikte på å spille i den foreliggende situasjon (1992, s. 29). Ytre er altså mindre mobile tegn enn manerer. Ytre kan være for eksempel en giftering, uniform eller tegn på dannelses. Manerer er signaler om hvilken rolle man vil spille her og nå. Det kan dreie seg om hvorvidt man er frempå eller tilbakelent, om man vil være kulturell eller sporty. Det er åpenbart at man ikke kan kommunisere ytre ved hjelp av noe annet enn skrift på chatten, og derfor en faktor man aldri helt kan vite sannheten om. Manerer er lettere å kommunisere uten å si noe direkte. Det er for eksempel lett å merke om noen prøver å være morsomme eller om de prøver å ta rollen som den kunnskapsrike – uten at de nødvendigvis sier noe om det direkte.

Det er enda en ting som skjer når man møtes ansikt-til-ansikt som man ofte er fritatt fra på chatten. Det er at det kommer en ny aktør på banen, og det er publikum. Når man møtes ansikt-til-ansikt er det ofte andre til stede. De spiller ikke direkte inn i møtet, men deres tilstedeværelse kan likevel påvirke de spillendes handlinger og vurderinger. Det kan dreie seg om en venninne som venter på rapport senere på kvelden, eller rett og slett paret som sitter ved siden av en på restauranten. Den meningen man tror publikum har, kan spille en rolle for utfallet av møtet. Dette blikket, som hver og en retter mot seg selv, kan bli så sterkt at det kan inngå som en egen part i samhandlingssituasjonen.

Alle disse tingene kan bestemme utfallet på møtet. Det at en spiller seg ut på en forskjellig måte når man chatter enn når man møtes ansikt-til-ansikt, har å gjøre med at kulissene endres. Den fysiske kroppen, med alle dens tegn og signaler blir viktigere, og publikum rykker litt nærmere scenen.

Datautdragene viser et skille mellom det jeg kaller et *onlineselv* og et "virkelig" selv. Dersom avstanden mellom disse blir for stor, kan dette skape problemer i ansikt-til-ansikt-møtene. Grunnen til at en bruker forskjellige sider av seg selv i slike møter, bruker jeg Goffman til å forklare ved hjelp av hans dramaturgiske modell.

Når to som har møtt hverandre via nettet møtes på date, blir vi vitne til et scenskifte. Dette innebærer at kulissene er annerledes, ens personlige fasade blir tydeligere, og publikum rykker nærmere scenen. Scenskiftet bærer i seg krav til "skuespillerne" som de kanskje ikke er eksplisitt bevisste på når de drar for å treffe sin utkårede. I noen tilfeller slår det bra ut, i andre tilfeller finner man ut at man ikke hadde truffet den rette.

8

Avslutning

Da jeg gikk i gang med dette prosjektet var jeg opptatt av å prøve ut mytene om chatten som kroppsfri sfære. Jeg ville utforske påstandene om at identitetsdannelse på nettet er fri fra kroppen og min egen antagelse om at kropp har betydning for kjønnet kommunikasjon. I arbeidet med analysen pekte også skepsisen til å bli kjent med fremmede seg ut, og jeg ble interessert i hvilken rolle selvkonstruksjonene får når de fysiske kroppene møtes. I dette kapitlet vil jeg oppsummerende si noe om hvilken rolle kroppen har i nettrelasjonene, og jeg vil spinne litt videre på noen av problemstillingene jeg har tatt opp underveis.

Avhandlingen har blitt en kronologisk fortelling hvor leseren får følge kroppen gjennom møtet med de andre virtuelle kroppene og fram til de "virkelige" kroppene møtes. Først ser vi i kapittel fire hvordan det såkalte *real life* fungerer som referanseramme for identitetsdannelse på nettet, i kapittel fem viser jeg at kroppen har betydning i forhold til kjønn og kjønnet kommunikasjon på chatten, i kapittel seks viser jeg hvilken rolle kroppen har i etableringen av tillit i relasjonene, og i kapittel syv ser jeg på hvilken rolle kroppen har når de "virkelige" kroppene møtes.

Det jeg sitter tilbake med etter å ha jobbet gjennom materialet noen ganger, er at det ikke er like fruktbart å snakke om forskjeller eller likheter mellom det å møtes på chat og det å møtes ansikt-til-ansikt. Materialet mitt egner seg ikke til å si noe om generelle tendenser eller mekanismer på chatten. Dataen forteller i hovedsak om hva slags kropper vi konstruerer når vi kommuniserer med andre på chatten, og hvordan disse kan forstås i forhold til den fysiske tilværelsen de har som mål.

I kapittel fire viste jeg hvordan kroppen gis et rom og sin egen "avtrykning" på skjermen. I samtalen mellom "ham" og "henne" ser vi konstruksjonen av onlinekroppen, og dens forbindelse til den fysiske kroppen (for eksempel i datautdraget om ereksjonen og i utdragene om onlinekroppenes godterilyst). Det jeg mener å vise med dette, er at grensene mellom onlinekroppen og den virtuelle

kroppen er diffuse. Det er ikke bare slik at onlinekroppene henter inspirasjon fra, eller er et speil på, de fysiske kroppene, men det er umulig å trekke noe klart skille mellom disse.

Våre kroppslige erfaringer er altså essensielle i forhold til hva som danner grunnlag for identitet på nettet. Når det kommer til hva slags kropper vi skal se i kyberrommet i framtiden, er det en fare for at den unge, rynkefrie og fettfrie kroppen skal få dominere. Unge menn er den største gruppen av dataingeniører og dataspillprogrammerere. Deres jobb er å utvikle kybersystemet som vi andre kan jobbe i (for eksempel utvikle konferansesystemer). Deres forestilling om hva kropp er, er med på å bestemme hvordan våre fremtidige virtuelle møterom skal se ut.

En mulig fare er at vi blir utsatt for det som kan minne om en såkalt majoritetsmisforståelse blant unge gutter i ungdomskulturer. Willy Pedersen skriver dette om majoritetsmisforståelsen: "I ungdomsgrupper med løs struktur kan det lett danne seg et falskt inntrykk av de andre. I virkeligheten vet en ikke så mye om dem, og dette gir spillerom for stereotyper." (1998, s. 83). Majoritetsmisforståelsen som teoretisk grep har bidratt til å forklare det at man i ungdomskulturer ofte tror at de andre har et bedre sosialt nettverk, flere seksuelle erfaringer, tar mer rusmidler og så videre enn en selv, noe som har vært med på å gjøre særlig unge gutter frustrerte over egen manglende erfaring. Det at vår tids ideelle kvinnekropp er atletisk, har store bryster, smal midje og er uten fett, er en forestilling som står sterkt hos tenåringsgutter. Dette kan vi ane tendenser til for eksempel i figuren Lara Croft i dataspillet *Tomb Raider* eller April Ryan i det norske spillet *Den lengste reisen*. Det at det finnes få (så vidt jeg vet ingen) kontrasterende figurer i dataspillverdenen, gir rom for stereotype forestillinger om hva en kvinne er. Det hviler et tungt ansvar på disse programmererne: de har stor innflytelse på hvordan våre elektroniske kropper og elektroniske treffpunkter skal se ut i framtiden. Ikke mindre hviler ansvaret på de politiske myndighetene, som må jobbe hardere for å rekruttere jenter til IKT-studier.

Det at den fysiske kroppen ikke er synlig eller at sosialt kjønn ikke er kjent for de som inngår i interaksjonssituasjonen, betyr ikke at vi er fri fra den ikke-verbale kunnskapen kroppene våre besitter om kjønn og kropp. Dette er det viktig å være

oppmerksomme på, ellers står vi i fare for å skape en virtuell kropp samfunnet ikke har godt av.

Annen forskning på feltet viser at kvinner og menn kommuniserer ulikt i de ulike foraene på internett. Menn er hyppigere representert både med hensyn til deltakelse og antall publikasjoner. Dette har vist seg i en rekke studier på området (blant annet Bromseth, 2000). Bromseth mener forklaringen delvis ligger i at reglene som hersker i samtalerommene har vært preget av den anarkistisk-liberalistiske ideologien som nettverksgruppene var farget av før internett ble kommersielt. Ideologien bygger på tanken om at hvert individ skal ha full handlefrihet – og altså ikke reguleres av noen sensurerende myndighet, det være seg lover eller regler, eller andre sensurinstanser. Men denne forklaringen er ikke tilstrekkelig. Forskjellen mellom kjønnene er til stede også etter at internett ble alminneliggjort og en arena også for ikke-eksperter. En del av forklaringen er at måten vi kommuniserer på er knyttet til kropp; vår erfaring av å være kvinner og menn utenfor området for nettverkskommunikasjon tas med inn i kyberrommet og reproduseres. Ideen om at mediet er såkalt kroppsløst frigjør oss ikke fra de kroppslige erfaringene vi har fra vår fysiske livsverden. Disse kroppslige erfaringene, som er uløselig knyttet til vår kjønnede identitet, følger oss også i kyberrommet.

I kapitlet seks drøftet jeg hvordan vi kan etablere tillit i relasjoner på nettet når vi ikke har mulighet til å se samtalepartneren vår. Jeg viste hvordan sosiale mekanismer på nettet ikke er veldig annerledes enn utenfor nettet. Vi kan ikke bruke kroppen, men vi finner andre måter å lese og å vise tillit og integritet på. Som de viktigste mekanismene for å etablere tillit i en relasjon har jeg trukket fram utstrekning i tid og rom. Dessuten virker utveksling av bilder og annet privat filmmateriale til å utdype bildet av en person, og slik skape et bedre grunnlag for at andre skal kunne vurdere vedkommende som troverdig eller ikke.

Det var skepsisen til å chatte med fremmede som trigget analysen om tillit. Denne skepsisen knyttet jeg til risikoen det er å knytte seg til folk man ikke kjenner. Men vi så også hvordan chatten er et medium som egner seg særlig godt til å dyrke det moderne vennskapet i. Det moderne vennskapet handler om å åpne seg for hverandre, og i chatterommene er det nettopp *samtalen* som står i fokus.

Diskusjonen om hva som skal til for å identifisere troverdighet på nettet leder over i det som handler om risiko og fare. Det moderne samfunnet er toegget; samtidig som vi er forsikret i velferdsordninger og har bedre livsvilkår enn i tidligere samfunn, har også nye farer og risiko vokst fram nettopp som en konsekvens av de bedre livsvilkårene (Beck, 1997). Datateknologien er også en viktig del av dette bildet; samtidig som vi er koplet til nettverk som gir folk tilgang til hverandre på tvers av landegrensene, er sikkerheten lav og risikoen stor. Barnerommet, som kanskje kan regnes til ett av de tryggeste sfærene i samfunnet, er med internett plutselig blitt et farlig oppholdssted.

Det er vanskelig å spekulere i hva som kunne gjøre chatten tryggere for barn og personer som ikke vet hvordan de kan beskytte seg selv. At mange ser behov for kart og navigeringsutstyr viser seg i prosjekter som SAFT²⁸ og avtalen mellom Telenor og Redd Barna²⁹. SAFT har blant annet jobbet med å utvikle forsiktighetsregler for barn som chatter, og for voksne som er ansvarlige for barn som chatter. Telenor og Redd Barna har blant annet jobbet med å utvikle en sikker nettleser for barn. Mange av problemene med å identifisere fare på nettet kan tilskrives at mediet er nytt. Vi kan ikke advare barna våre mot å gå i de mørke smugene i byen om kveldene. På internett kan de farlige områdene identifiseres gjennom tidslige eller romlige koordinater. Kanskje kan chattekanalene forstås som soner med forskjellige språkbruk. Produsentene har allerede begynt å utvikle klienter med filtre som blant annet hindrer brukeren i å søke på kanaler som har bokstavkombinasjonen *s-e-x* i seg. Det er vanlig at kanaler med pornografisk relatert innhold gis navn som er lett gjenkjennelige. Ofte bruker de spesielle tegn eller tegnkombinasjoner. For eksempel er det vanlig at kanalene har navn som begynner med ett eller flere utropstegn etter hverandre. Slik vil de komme først i en alfabetisk liste.

Kroppene på chatten er både virtuelle og virkelige. De fysiske kroppene som sitter på andre siden av skjermen gir avtrykk på skjermen. Med dette perspektivet får

²⁸ SAFT-prosjektet er et europeisk samarbeid som skal spre kunnskap om trygg bruk av internett til barn og unge, foreldre, lærere og andre. <http://www.saftonline.no/>.

²⁹ Avtalen bygger på ønsket om å gjøre internett til et trygt sted for barn, og beskytte dem mot informasjon som kan virke skadelig.

vi brakt noe nytt på bane (i forhold til perspektivet som fokuserer på at den fysiske kroppen ikke vises i kommunikasjonssituasjonen). Poenget er at de virtuelle kroppene er hentet fra vår erfaring fra utenfor nettet. Jeg har operert med tenkte skiller mellom onlineselv og kropper, og "virkelige" selv og kropper. Grunnen til at jeg bruker disse som analytiske skillevegger er at de tillater å se på fremtoningene som *konstruksjoner av selv*. Jeg viste ved hjelp av Goffman hvordan slike selvkonstruksjoner er påvirket av hvilke omgivelser de inngår i.

Det er altså vanskelig å trekke klare linjer mellom chat som sosial samhandlingsform og andre sosiale samhandlingsformer. Datamediert kommunikasjon har noen særtrekk, men de sosiale konstellasjonene vi går inn i er – ikke overraskende – konstruert etter prinsipper som er gjenkjennelige fra vår fysiske livsverden. Likevel må vi kunne si at chatten har noe særegent, den fungerer på andre måter enn utenfor – for eksempel fordi mediet tilbyr en viss anonymitet³⁰. Men mitt poeng er at dette følger av at chatten nettopp bygger på den samme logikken som vi kjenner fra før. Det er kroppen og det fysiske som står i sentrum her. Den virker på nettet også.

Konkluderende vil jeg si at det er mer fruktbart å se chattekanalene som befolket av virkelige virtuelle kropper, enn det er å forstå dem som kroppsfrie. Jeg har vist at kroppen er en viktig del både i arbeidet med å forstå andre og i arbeidet med å bygge relasjoner. Både i den "daglige" interaksjonen på kanalene og i møtet mellom de forelskede chatterne bruker vi både kroppen og kunnskap om kroppen til å forstå hverandre. Likevel er det klart at nettet er en annerledes omgivelse å få venner eller kjæreste i, og det at kroppen ikke vises for partneren har betydning. Men dette er ikke det samme som at vi er fri fra kroppen eller at nettet er en kroppsfrisfære.

Den fysiske kroppen fungerer som utgangspunkt for hvordan vi konstruerer oss selv på chatten. Det betyr ikke at vi konstruerer oss selv i bildet av vår egen kropp, men at denne kroppen – og den verdenen den er i – er det vi kjenner. Som del

³⁰ Det er imidlertid et paradoks, som professor Knut Holtan Sørensen ved *Senter for teknologi og samfunn* påpekte under en konferanse i Trondheim i mai 2003, at det egentlig er vanskeligere å være anonym i dette mediet enn i mange andre medier. Har man nok kunnskap, lar det seg gjøre å sjekke hvem folk er, noe som krever langt flere ressurser utenfor internett.

av denne konstruksjonen finner vi både den fysiske kroppen – og vår forestilling om den. Når vi konstruerer oss selv og omgivelsene på chattekanalen gjør vi dette ut i fra slik vi forstår oss selv og det samfunnet vi lever i. Den *logikken* vi tenker innenfor i vår fysiske livsverden er den samme vi finner igjen på chattekanalene. Det er de samme lovene som gjelder her: tykk, tynn, store eller små pupper, homo eller hetero, kvinne eller mann, troverdig eller ikke, pen eller stygg... og så videre.

Selv om de virtuelle selvene, med deres konstruerte kropper antar former som ikke ligner den fysiske kroppen som sitter bak, er det hele tiden de samme lovene som gjelder. Og disse lovene kan selvfølgelig skifte ettersom hvilken kultur eller miljø man befinner seg i. Sherry Turkle fant at hennes informanter konstruerte bilder av seg selv som lå ganske langt unna slik de oppfattet seg selv som når de ikke var logget på. Mine informanter gjorde det ikke. Dette handler kanskje om at *det å være seg selv* er en viktig verdi i deres kultur. Det vi ser er at disse *konstruerer* seg selv med et ideal om å være seg selv. Turkles informanter konstruerer seg selv med et ideal om å utforske seg selv – prøve ut nye sider av seg selv som de så på som gode.

Kroppens rolle på chatten er at dens avtrykk, de konstruksjonene vi finner i interaksjonen mellom chatterne, fungerer som et speilbilde av den kulturen deltakerne er en del av. De gjenskaper sitt miljø, sitt samfunn og seg selv og disse konstruksjonene er et godt speilbilde av den kulturen vi selv er en del av. Konstruksjonene er altså en måte å forstå på – en analytisk måte å nærme seg forståelse på.

Det at anonymiteten ikke fikk informantene mine til å "spille rollespill" eller til å "leke" med identiteter, har i stor grad fått prege denne oppgaven. Men den fordømmen jeg hadde om at slike uttrykk var vanlige, gav andre resultater. Nå som jeg ser oppgaven i helhet, ser jeg også at det slett ikke er slik at informantene mine oppfatter seg selv likt når de chatter i forhold til hvordan de oppfatter seg ellers. Det kan man se i historiene de forteller om møtene med kjærestene sine. Det er ofte en avstand mellom den de opplever seg selv som på chatten og den de opplever seg selv som ellers. Og denne avstanden kommer til uttrykk når de møtes ansikt-til-ansikt. Jeg mener det er mer interessant å se på dette som avstand mellom konstruksjoner mer enn faktiske forskjeller i mediene informantene møtes i.

Alle de enkeltstående analysene i denne oppgaven kunne blitt utvidet til hele avhandlingene. Det jeg opplever som en mangel etter å ha ferdigstilt dette prosjektet, er en grundigere gjennomgang av hva kropp er og hvordan våre omgivelser skriver seg inn i kroppene våre. I et utvidet prosjekt ville jeg konsentrert meg mer om forbindelsen mellom de ulike selvkonstruksjonene. Jeg ville hatt et bredere utvalg, kanskje sammenlignet to grupper, og prøvd å forstå hvordan de oppfatter seg selv og de relasjonene de er del av ut i fra hvordan de konstruerer seg selv som chattere.

På mange måter har objektet for analyse, kroppens rolle på IRC-chat, forandret seg mange ganger gjennom avhandlingen. Ett sted fungerer den som en forestilling inne i et hode, et annet fungerer den slik vi vanligvis tenker på den; som fysisk realitet. Det er grunn til å spørre hvilken frihet til å utforme seg selv vi egentlig har, når kropps-konstruksjonene på nett på mange måter lar seg forstå som reproduksjoner av vår fysiske livsverden.

Ordforklaring

Asl	Akronym for <i>age, sex, location</i> .
Banne	Utstenging fra en kanal på livstid (rammer IP-adressen).
Brb	Akronym for <i>be right back</i> .
Buste	Å avsløre og "knuse" en person som gir seg ut for å være noe annet enn han er.
Emoticon	Tegnkombinasjon som forestiller ansiktsuttrykk. Også <i>humørfjes</i> eller <i>smiley</i> . Se egen liste.
Flood	Negativ betegnelse for det å sende mye tekst på en gang til en kanal, tar mye båndbredde, og oppfattes som sabotasje.
IRL eller RL	<i>In real life</i> eller bare <i>real life</i> .
Kicke	Utstenge fra en kanal for en viss tidsperiode.
Lurke	Følge med på kanalen uten selv å delta.
Lol	Akronym for <i>laughing out load</i> .
Newbies	Nybegynnere.
Nettiquette	Nettets etiquette.
Nick	Alias.
Rofl	Akronym for <i>rolling on the floor laughing</i> .
Smiley	Tegnkombinasjoner som forestiller ansiktsuttrykk. Også <i>humørfjes</i> eller <i>emoticon</i> . Se egen vedlagt liste.
Trading	Handel, enten gjensidig utveksling av filmmateriale, eller bytting av filer mot penger.
Wizard	Annet ord for operatør (brukt på MUD og MOO)
Wtf	Akronym for <i>what the fuck</i> .

Humørfjes

- :-) Glad
- :-(Sur
- :-o Forskrekket
- :-P Rekker tunge
- :-} Skjevt/uærlig smil
- :-* Kyss
- 8-) Har briller
- *:-) Er en klovn
- C=:-) Kokk
- ;-) Flørting/ironi
- :-C Kjempesur
- ;-(Gråter/lei seg
- :-V Skriker
- :-X Lukket m syv segl
- I-) Trett og sliten
- B-) Har på solbriller
- O:-) Engel med glorie
- :-D Ler bredt
- :-/ Skeptisk
- %-) Er beruset
- :-& Krøll på tunga
- \$-) Ser kun penger
- :-# Sensurert
- [:-) Hører musikk
- >:-) Djevel

Listen er hentet fra

http://www.ia-stud.hiof.no/~elisabes/skole/grit_1/emotic/emotic.htm

Litteraturliste

- Adamse, Michael og Motta, Sheree (1996): *Affairs of the net. The Cybershrinks' Guide to Online Relationships*. Health Communications, Inc., Florida.
- Asdal, Kristin, Brenna, Brita, Moser Ingunn (red.) (2001): "Introduksjon" i *Teknovitenskapelige kulturer*. Spartacus forlag, Oslo.
- Balsamo Anne (2000): "The virtual body in cyberspace" i Kennedy og Bell (red.): *The cybercultures reader*, Routledge, London and New York.
- Balsamo Anne (1996): "Reading Cyborgs, Writing Feminism: Reading the Body in Contemporary Culture" i *Technologies of the gendered body*, Duke University Press, Durham og London.
- Bechar-Israeli, Haya (1995): *From <Bonehead> to <LoNehEAd>*: "Nicknames, play, and identity on internet relay chat" i *Journal of computer-mediated communication* vol 1, nr 2, mars.
<http://www.ascusc.org/jcmc/vol1/issue2/bechar.html>
- Beck, Ulrich (1997): *Risikosamfundet: på vej mod en ny modernitet*, Hans Reitzel, København.
- Bourdieu, Pierre (2001): *Den maskuline dominans*, Pax Forlag AS, Oslo.
- Bourdieu, Pierre (1995): *Distinksjonen*. Pax Forlag AS, Oslo.
- Braidotti, Rosi: *Cyberfeminism with a difference*,
http://www.let.ruu.nl/womens_studies/rosi/cyberfem.html
- Bromseth, Janne (2000): *Internett: Krigsarena eller Kardemomme by. Konstruksjon av samhandlingsnormer og debattkulturer på to norske e-postbaserte diskusjonslister*. Hovedfagsoppgave i lingvistikkk ved NTNU, Trondheim.
- Brownrigg, Sylvia (1998): *The metaphysical touch*. Picador USA, New York.
- Bruland, Trond (2001): "Brua, døden og virkeligheten. Virtuelle lokalsamfunn i cyberspace" i *Samtiden* nr. 1/2001, Oslo.
- Charalabidis, Alex (2000): *The book of IRC. The Ultimate Guide to Internet Relay Chat*. No Starch Press, San Francisco.
- Duesund, Liv (1998): "Den skolerte kroppen" i Skårderud, Finn og Isdahl, Per Johan (red.) *Kroppstanker*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Eriksen, Thomas Hylland (2002): "Ordets makt. The Power of Word" i Tore Slaatta: *Digital makt*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Foucault, Michel (1999): *Diskursens orden*, Spartacus Forlag AS, Oslo.
- Foucault, Michel (1999): *Overvåkning og straff. Det moderne fengselets historie*. Gyldendal, Trondheim.

- Foucault, Michel (1995): *Seksualitetens historie*, Exil, Gjøvik.
- Franzen, Axel (2000): "Does Internet make us lonely?" i *European Sociological Review* vol. 16 no 4, Oxford University Press.
- Giddens, Anthony (1997): *Modernitetens konsekvenser* Pax Forlag AS, Oslo.
- Goffman, Erving (1992): *Vårt rollespill til daglig*, Pax Forlag AS, Oslo.
- Graetz, Kenneth A., Boyle, Edward S., Kimble, Charles E., Thompson, Pamela, Garloch Julie L. (1998): "Electronic information sharing in face-to-face, teleconferencing, and electronic chat groups" i *Small group research* vol 29 nr. 6, Sage publications.
- Hammer, Anita (2002): *Teaterteori og tværfaglighet i digitale rom*, i *Norsk Medietidsskrift* nr. 2.
- Hammer, Svein (2001): "Diskursbegrepet i sosiologisk relieff", i *Sosiologi i dag*, årgang 31 nr 4, Novus Forlag, Oslo.
- Hannemyr, Gisle (1999): "Begynnelsen på en historie om Internett", i Braa, Kristin, Hetland, Per og Liestøl, Gunnar (red.) *Netts@mfunn*, Aschehoug, Oslo.
- Haraway, Donna J. (1991): "A cyborg manifesto" i *Simians, Cyborgs and Women – The Reinvention of Nature*. Free Associaton Books, London.
- Kendall, Lori (1998): "Are you Male or Female? Gender Performances on Muds" i O'Brien og Howard (red.) *Everyday Inequalities*, Blackwell Publishers Ltd, Oxford.
- Knutsen Anette (2002): *Chattens mange ansikter – livet på og utenfor skjermen*. Rapport / Senter for teknologi og samfunn; nr 54, Trondheim.
- Kummervold, Per Egil (1998): *Stedløse samfunn: Sosial organisasjon og kommunikasjon på Internet Relay Chat*, hovedfagsoppgave i sosialantropologi, Universitetet i Tromsø.
- Kaarhus, Randi (2001): "En Foucault-inspirert diskursanalyse", i *Sosiologi i dag*, årgang 31 nr 4, Novus Forlag, Oslo.
- Larsen, Terje (2001): *Nettsamtaler*, hovedfagsoppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo.
- Lie, Merete (1997): " – vett i pannen, stå i ben og armer – Teknologiens bilder av kjønn" i *Kvinneforskning* 2/97, Noregs forskningsråd – sekretariatet for kvinneforskning, Oslo.
- Lie, Merete (2002): "M – f – neuter: kjønnsparadokser på nett" i Tore Slaatta (red.): *Digital makt*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Lie, Merete (2003): "The new Amazons. Gender symbolism on the Net" i *He, She and IT Revisited. New Perspectives on Gender in the Information Society*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Lundin, Susanne og Åkesson, Lynn (red.) (1996): *Kroppens tid. Om samspelet mellan kropp, identitet och samhälle*, Natur och Kultur, Stockholm.

- Lupton, Deborah (2000): "The embodied computer/user" i Kennedy og Bell (red.): *The cybercultures reader*, Routledge, London and New York.
- Merleau-Ponty, Maurice (1994): *Kroppens fenomenologi*, Pax Forlag A/S, Oslo.
- Mörtberg, Christina (1997): "IT-politik - mot feministiska alternativ?" i Aas, Gro Hanne og Gulbrandsen, Elisabeth (red.) *Kvinneforskning 2/97*, Noregs forskningsråd - sekretariatet for kvinneforskning, Oslo.
- Neumann, Iver B (2000): *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, Oslo.
- Nyboe, Lotte: *Cyborg-discourse: the incorporation of the female body in language*.
<http://www.women.it/cyberarchive/files/nyboe.htm>
- O'Brien, Jodi (1999): "Writing in the Body: Gender Reproduction in Online Interaction" i Smith and Kollock (red.) *Communities in Cyberspace*, Routledge, London.
- Pedersen, Willy (1998): *Bittersøtt : ungdom, sosialisering, rusmidler*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Rochlin, Gene I. (1997): *Trapped in the net. The Unanticipated Consequences of Computerization*, Princeton University Press, New Jersey.
- Schaanning, Espen (1998): "Den syke kroppen i idéhistorisk perspektiv" i Skårderud, Finn og Isdahl, Per Johan (red.) *Kroppstanker*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Skårderud, Finn (1998): "Idéhistorier om kroppen" i Skårderud, Finn og Isdahl, Per Johan (red.) *Kroppstanker*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Slaata, Tore (2002): "Digital aktivisme og sosiale bevegelser på Internett" i Slaata, Tore (red): *Digital makt. Informasjons- og kommunikasjonsteknologiens betydning og muligheter*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Slater, Don (1998): "Trading Sexpics on IRC: Embodiment and Authenticity on the Internet" i *Body and Society* vol. 4 (4).
- Solheim, Jorun (1998): "Den åpne kroppen" i Skårderud, Finn og Isdahl, Per Johan (red.) *Kroppstanker*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Stone, Alluquère Rosanne (1991): "Will the real body please stand up?" i Michael Benedikt (ed.) *Cyberspace: First steps*, MIT Press, Cambridge.
- Stuedahl, Dagny (1999): "I am a barbie girl - in a barbie world? Om identitet og kjønn i en kroppsløs verden" i Liestøl, Gunnar (red.) *Netts@mfunn*, Aschehoug, Oslo.
- Stuedahl, Dagny (1997): *Et jeg i tegn - identitet i skrift på Internettet*,
<http://www.ifi.uio.no/inint/Gamle/H1997/emne11a.html>

Stuedahl, Dagny (1996): *Kyberlore og kyberidentitet – om identitetsskapning på internettet*, Hovedfagsoppgave i folkloristikk, institutt for kulturstudier, Universitetet i Oslo.

Sundén, Jenny (2002): *Material Virtualities. Approaching Online Textual Embodiment*, Department of Communication Studies, Linköpings universitet, Linköping.

Turkle, Sherry (1997): *Life on the Screen – Identity in the Age of the Internet*, Touchstone, New York.

Waskul, Dennis D. (2003): *Self games and body play. Personhood in online chat and cybersex*, Peter Lang Publishing Inc., New York.

West, Candace og Zimmerman Don H. (1987): *Doing gender* i *Gender&society*, Vol: 1 nr 2, juni.

Widerberg, Karin (2001): *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*, Universitetsforlaget, Oslo.

Nettreferanser:

http://www.ia-stud.hiof.no/~elisabes/skole/grit_1/emotic/emotic.htm

<http://www.saftonline.no/>

<http://www.dagbladet.no/kunnskap/ordlabben/>

<http://www.sprakrad.no/dataord.htm>

<http://www.skarderud.no/e-psyken.asp>

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.